

Son yıllarda, Demokrasi tartışmaları ve talepleri ülkemizin gündemini yoğun olarak belirlemekte, toplum her kademede bu tartışmaların içinde yerini almaktadır. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) de iller'de yapılan bir dizi Demokrasi Kurultayı zincirini Aralık ayı içinde Ankara'da düzenleyeceği geniş katılımlı bir Demokrasi Kurultayı ile sürdürecektir. Kurultay sonuçları ve geliştirilecek öneriler ile talepler kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

Bir yandan bu tarz çalışmalar içinde olan TMMOB, diğer yandan Mimarlar Odası Yönetmeliğinin Doğal Delegelik ile ilgili maddesini Yönetim Kurulu kararı ile kendi Tüzüğüne uygun olmadığı gerekçesi ile iptal edebilmektedir. İptal kararı sonunda, Mimarlar Odası Şube Yönetim Kurulu üyeleri ile Temsilcilik Başkanlarının Yönetmelikte öngörülen Genel Kurul Doğal Delegelikleri ortadan kalkmaktadır. İptal edilen bu yönetmelik Maddesi, Mimarlar Odasının Genel Kurulunda kabul edilmiş ve beş Genel Kurul'dur uygulana gelmiş, bir sorunlada karşılaşılmamıştır. İlginç olan herkesin Demokrasi kavramını kendisine göre yorumlaması ve yorumuna görede sonuçlar çıkararak uygulama kararları alabilmesidir.

Mimarlar Odasının örgütlenme modeline bakıldığında, merkezîyetçi bir mevzuat bulunmasına rağmen, yerelleşme olgusu ön plana çıkmıştır. Bu olgu delege ve Genel Kurul yapılarında yansımış, yasal düzenlemelerin bu anlayışla geliştirilmesi çalışmaları ve arayışları hız kazanmıştır. İşte bütün bu çabalar sürerken, TMMOB'nin tepeden inme kararı şubelerde ve temsilciliklerde tepki ile karşılanmıştır. Gerekçesi sorulduğunda, Oda başkanlığının talebi üzerine bu kararın alındığı bildirilmiştir. Yaklaşan Şube ve Temsilcilik Genel Kurulları öncesi Oda merkezinin böyle bir karara ihtiyaç duyması düşündürücüdür.

Yönetim Kurulumuzda ve üyelerimizle yapılan değerlendirme sonunda "Oda'ların iç işleyişlerini düzenleyen mevzuatlarını her Oda'nın kendi Genel Kurulunda belirlemesi, bu nedenle bir düzenleme gerekiyorsa TMMOB Yasa ve Tüzüğü'nün bu yaklaşımla değerlendirilmesi gerektiği" kararı alınmış Oda Merkezine ve TMMOB'ne iletilmiştir. Önümüzdeki günlerde yapılacak Oda Danışma Kurulu'nda ve diğer toplantılarda bu konu gündemimizin önemli bir bölümünü oluşturacaktır.

Yaklaşık bir yılı aşkın zamandır sürdürülen görüşmeler sonunda bu sayımızdan itibaren Ege Mimarlık Dergimizin iki yıl (8 sayı) süresince Yapı Endüstri Merkezince reklam karşılığı basılması için anlaşmaya varılmıştır. Bu gelişme her iki kurum için ve üyelerimiz için önemli bir aşamadır.

Saygılarımızla,

YÖNETİM KURULU

Elimizde bulunan bu sayı size geçen sayıda belirttiğimiz gibi YEM tarafından reklam geliri karşılığında basıldı. Bu sayı dahil 8 sayının basımı YEM tarafından üstlenildi.

Bu sayımızda ağırlıklı dosya konusunu “Kıyılar: Turizm, 2. Konut, Mimarlık” ana temasında oluşturmaya çalıştık. Son 15-20 yıl içinde kıyılarımıza olan yoğun talep doğrultusunda, başta Akdeniz ve Ege olmak üzere kıyı bölgelerimizde yapılan otellerin, tatil köylerinin, ikinci konutların sayıları hızla arttı. O kadar ki, bir kıyı yağması sözkonusu oldu ve bu artış, bu yağma, çevresel, hukuksal, yasal, toplumsal, ekonomik bir takım sorunları beraberinde getirdi. Bugüne kadar bu sorunlar çeşitli düzeylerde, çeşitli platformlarda uzun uzun tartışıldı hala da tartışılmakta. Hiç kuşkusuz bütün bunlar mesleğimizle yakından ilişkili. Biz bu sayımızda bu etkenleri, bu sorunları olabildiğince bir yana bırakarak, yukarıda özetlenen gelişmenin, ülkemiz mimarlığına neler kazandırdığını, neler kaybettirdiğini sergilemek, irdelemek, tartışmak istedik. Dosya oluşumuna yazılarıyla katkı koyan Necati Inceoğlu, Şevki Vanlı, Cengiz Bektaş, Tayfun Taner, Cemal Arkon, Oktay Ekinci'ye bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Gelecek sayımızda Ege'nin öte yakasına Yunanistan'a uzanacağız ve “Su'yun Öte Yanı”nın mimarlığını sizlere aktaracağız.

Daha etkili, geniş kitlelere ulaşabilen bir Ege Mimarlık kuşkusuz sizlerin desteğiyle gerçekleşiyor.

Saygıyla

YAYIN KOMİTESİ

"6 EKİM DÜNYA KONUT GÜNÜ - DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ"

Birleşmiş Milletler her yıl Ekim ayının ilk pazartesi gününü "DÜNYA KONUT GÜNÜ" olarak belirlemiş ve dünyanın bu soruna yönelik düşünmesini, yılda bir kez de olsa her boyutuyla gündeme getirilmesini hedeflemiştir.

Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA)'de Dünya Mimarlık Günü'nün konut günü ile aynı günde olması kararını alarak uygarlık tarihi kadar geçmiş olan mimarlık mesleğinin, dünyanın bu teme sorununa sahip çıktığını vurgulamıştır.

Bu yıl Dünya Mimarlık Günü'nün teması Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) tarafından "YOKSULLUĞUN YOKEDİLMESİ ve MİMARLIK" olarak belirlenmiştir.

Konut sorunu ve bunun içerisinde sosyal konut kavramı, dünyanın insan yerleşmeleri gündeminde en önemli sıralardadır. Ülkemiz açısından da Anadolu'nun binlerce yıllık zengin konut kültürü ile günümüzün sosyal konut anlayışları arasındaki duyarsız ilişkilerin sorgulanması, konut sorununun niceliksel boyutlarının yanısıra niteliksel boyutlarıyla da dikkatle incelenmesini ön plana çıkarmaktadır.

Konutu dünya yoksulları için yalnızca bir barınak olarak gören ve bu barınağın da en ucuz, en ilkel, kentin ve çevrenin tahribine de yol açacak bir tarzda son derece yetersiz fiziksel koşullarda üretilmesini benimseyen politikaların uygulanması artık terk edilmelidir.

Yüzyılın son büyük konferansı olan Birleşmiş Milletler Habitat (1996 - İstanbul) deklarasyonunu "tüm insanların daha iyi yaşam standartlarına kavuşturulmasını, insan yerleşmelerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesini, herkese yeterli konut hakkının insanların ve ailelerinin konut edinme biçimlerinin yasal güvenceye kavuşturulmasını, kadınların, çocukların, gençlerin, özürliülerin sağlıklı ve istikrarlı yaşam koşullarına sahip kılınmalarını" bütün dünyaya deklare etmiş, hükümetler ve sivil toplum örgütleri de bu ilkeler çerçevesinde politikalar üretmeye ve uygulama yapmaya ortak karar almışlardır. Yine Habitat deklarasyonunda "Kentler ve kasabalar, ekonomik gelişme ile sosyal, kültürel, bilimsel ilerlemeye kaynak sağlayan uygarlık merkezleri" olarak kabul edilmiştir, buradan hareketle;

DÜNYA KONUT ve MİMARLIK GÜNÜNDE, bir kez daha tekrarlıyoruz,

• Konut çok önemli bir toplumsal sorundur. Konutu bir meta kabul eden, rant ve talan ekonomisini toplumsal yararın önünde gören bir sistemde konut sorunu çözülemez.

• Konut ve ona ilişkin her türlü sömürü ile talan her fırsatta kamuoyuna sergilenmelidir. "İnsana ve Çevreye Saygılı" konut ve yerleşme geleneğinin yok edilmesi önlenmelidir. Yasadışı kentleşme ile kentlerin yaşam kaynaklarına göz dikip, tarım alanlarının, ormanların, kıyıların ve su havzalarının tüketilişi, tarih boyunca uygarlıkların kilit taşı olmuş, kültür ve mimarlık mirası değerlerin tahribi hatta bütün bu alanların yağmalanması mutlaka önlenmelidir.

• Yoksulluk kader değildir, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sosyal ve ekonomik kalkınma politikalarındaki düzensizlikler, evsizlik, yetersiz olan ve yanlış kullanılan kaynaklar, temel alt yapı hizmetlerindeki eksiklikler, çaresizlik gibi topluma sunulmamalıdır. Bilim ve teknoloji bütün bu sorunların çaresini üretebilmektedir. Yakınma yerine uzmanların önerilerine önem veren uygulamalar seçilmelidir.

• Toplu konut üretme adına Anadolu'nun binlerce yıllık konut kültürünü adeta "sığınma kültürüne" dönüştüren uygulamalara son verilmelidir.

• Mimarlar bütün bu sorunların çözümünde her zaman her yerde gerekli mesleki katkıyı koymaya hazırdırlar.

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ YÖNETİM KURULU

EGE BÖLGE BİRİMLERİ TOPLANTISI UŞAK'TA YAPILDI

Mimarlar Odası İzmir Şubesi; Uşak, Manisa, Akhisar, Fethiye, Salihli, Söke, Nazilli Temsilciliği ve Menemen MDG'nin katıldığı toplantı 20-21 Eylül 1997 tarihinde Uşak'ta yapıldı. Toplantıda,

1. Temsilcilik Seçim Toplantısı Genel Kurulları Kasım, Aralık ayları içinde yapılacağından, üye kayıtları listelerinin hızla güncelleştirilip Şube ile mutabakat sağlanmalarına, Genel Kurula iki yıllık dönemle ilgili gelir, gider cetvellerinin de bulunduğu faaliyet raporu hazırlanmalarına, Şube'ye mutlaka seçimleri ile ilgili tarihlerini en az 3 hafta önce bildirip, gözlemci talep etmelerine,

2. Mimarlar Odası Yönetmeliğinin 9/b maddesini iptal eden TMMOB Yönetim Kurulu kararına bütün Temsilciliklerin Yönetim Kurulu üyelerinin itiraz etmelerine, Şube'nin hazırladığı yazıların esas alınmasına, Bölge Kararı olarak da iletilmesine, TMMOB ve Mimarlar Odası Başkanlıklarına ilgili yazı benzeri yazılar yazılmasına,

3. Meclis Tüzüğü'nün gündeme getirilen şekliyle kabul edilmesine, tartışmaların sürmesine, Tüzük gereği Temsilcilik Genel Kurullarında, Meclis üyesini Şube'ye önermek üzere seçmelerine,

4. Söke Belediyesi'nin uzmanlık ayırımına ikazlara rağmen uymaması nedeni ile dava açılmasına,

5. Banaz Belediyesi'ne Uzmanlık ayırımı konusunda yazı yazılıp uyarı yapılmasına,

6. Gelecek toplantının 8-9 Kasım 1997 tarihlerinde Fethiye'de yapılmasına,

Karar verildi.

ULUSLARARASI MİMARLAR BİRLİĞİ (UIA)

1999 KONGRESİ İÇİN BİLDİRİ ÇAĞIRISI

UIA'nın XX. Kongresi ve Genel Kurulu 1999 yılında Beijing'de toplanacaktır. Kongre Bildiri Grubu Bilimsel Komitesi "Akademik Bildiriler" için çağrı broşürü ve başvuru formlarını, en yaygın şekilde duyurulması talebi ile UIA Ulusal Kesimleri'ne yollamış bulunmaktadır.

Ana teması "21. Yüzyılda Mimarlık" olan Kongre, zengin bir konu açılımı içeren 6 alt tema etrafında organize edilmektedir.

- Mimarlık ve Çevre
- Mimarlık ve Kültür
- Mimarlık ve Teknoloji
- Mimarlık ve Şehircilik
- Mimarlık ve Profesyonellik
- Mimarlık Eğitimi ve Genç Mimarlar

Bildiri dili İngilizce'dir. 2500 kelimeyi geçmeyecek bildiri özetlerinin 1 Temmuz 1997-31 Ocak 1998 tarihleri arasında gönderilmesi gerekmektedir. 1 Şubat 1998 - 31 Mart 1998 tarihleri arasında toplanacak olan Jüri, yollanan bildiri özetlerinden 150-180 tanesini seçecek, 5000 kelimeyi geçmeyecek tam metinlerin yollanmasından sonra yeniden toplanarak, bu sayıyı 120-150 bildiriye indirecektir.

ALDO ROSSI

İtalyan mimar ve tasarımcısı Aldo Rossi 1931 yılında İtalya'da doğdu. 1959 yılında Milano Politecnico Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında katkıda bulunmaya başladığı Casabella - Continuità dergisinde 1961 - 1964 yılları arası editörlük yaptı. Milano Politecnico ve Zürih'teki Eidgenössische Technische Hochschule'de öğretim görevlisi ve profesör olarak çalıştı. 1975'den sonra Venedik Üniversitesi'nde profesörlük yaptı. ABD'de pek çok üniversitede dersler veren Rossi'nin merkez ofisi Milano'daydı.

Rossi salt yapılar tasarlamakla kalmamış mimari etkinliğine kuramsal ortam kurgulayabilmiştir. Manifestosu "Kent Mimarlığı" adlı kitabı modernizmin eleştirisi ve modernizm sonrası mimarlığının kuramsal temellerini oluşturma yönünde düşünsel yapıtlardan biridir. Postmodernist söylemin en ilginç ve önemli metinlerinin başında gelir. Modernizme muhalefet eden değil, yanbaşı varolan ama onunla uzlaşmaya da niyet etmeyen bambaşka bir söylem geliştirmiştir.

YAYIN TANITMA

Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı'nın Yeni Yayını

MİMAR KEMALETTİN'İN YAZDIKLARI

İlhan Tekeli - Selim İkin, 310 sayfa; siyah/beyaz; 110 adet fotoğraf ve çizim; fiyatı 800.000 TL.

İsimli kitap, Eylül ayında piyasaya sunulmuştur. İlhan Tekeli ve Selim İkin'in derlediği kitap, Kemalettin Bey'in (çevirileri ilk kez yayınlanmakta olan) toplam 24 makalesini kapsamakta; ve ayrıca detaylı bir özgeçmiş ile çalışmalar listesini de araştırmacıların hizmetine sunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi mimarlık tarihimizin bu önemli kişiliğini, mimari olarak değerlendirmekten çok, çeşitli konulara dair görüşleri ile ortaya koyan kitap Kemalettin Bey hakkındaki egemen kanıyı değiştirebilecek denli önemli bilgi ve belgeleri de günyüzüne çıkarmaktadır.

ÇEKMEYE ÇALIŞAN TAŞIYICI SİSTEMLER

Prof. Dr. H. Çetin Türkçü, Dokuz Eylül Yayınları, 116 sayfa, 500.000.-TL

ÇEKMEYE ÇALIŞAN TAŞIYICI SİSTEMLER

Prof. Dr. H. Çetin Türkçü

eylül

50'li yıllardan sonra mimarlık alanında, Çekmeye Çalışan Taşıyıcı Sistemler'in kullanımı büyük bir artış göstermiştir. Bunun nedenleri arasında, bu sistemlerin bilinen en etkin ve hafif strüktürler olması, montaj ve nakliyelerinin kolaylığı, hoş estetik görünüşleri sayılabilir. Mühendislere ve özellikle mimarlara yeni ufuklar açacak olan bu kitapta Kablo Sistemler, Çadır Sistemler ve Pnömatik Sistemler geometrik özellikleri, statik ilkeleri ve uygulama örnekleriyle açıklanmaktadır.

NASIL BİR BELEDİYE, NASIL BİR YEREL YÖNETİM

Esenyurt Belediyesi Kent ve Demokrasi Yayınları N:1, Yayın Koordinatörü Oktay Ekinci, 138 sayfa, Aralık 1996.

NASIL BİR BELEDİYE NASIL BİR YEREL YÖNETİM

Y.C. BİRLİKTE, ESENİYURT BELEDİYESİ
KENT VE DEMOKRASİ YAYINLARI - 1

Esenyurt Belediyesinin bu yayınında, Belediyeler ve Büyükşehir Belediyeleri için yeni yasal düzenleme önerileri üzerine belgeler, görüşler ve alternatif ilkeler yer alıyor.

Başlangıcında Esenyurt Belediye Başkanı Dr. Gürbüz Çapan'ın bir önsözü ve Yayın Koordinatörü Oktay Ekinci'nin bir sunuş yazısının bulunduğu kitabın ilk bölümünde iki uluslararası belge veriliyor: Türkiye tarafından da kabul edilerek ulusal hukukumuz kapsamına giren AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI ile AVRUPA KENTLİ HAKLARI DEKLARASYONU ve AVRUPA KENTSEL ŞARTI.

Kitabın ulusal belgelerden oluşan ikinci bölümünde ilgili Anayasa maddeleri ile 7. Beş Yıllık Kalkınma planından kentleşme, çevre ve yerel yönetimlere ilişkin alıntılar bulabilirsiniz. Üçüncü bölümde REFAHYOL hükümeti tarafından belediyelerle ilgili yasalara getirilmek istenilen değişiklikler üzerine Oktay Ekinci'nin görüş ve değerlendirmeleri yer alıyor.

Kitabın sonunda REFAHYOL'un 1580 sayılı Belediyeler Yasası ile 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin yönetimi hakkındaki yasa yapmak istediği değişikliklere karşı hazırlanan alternatif yasa tasarımları verilmiştir.

İmar Mevzuatı ve Koruma

Mimarlar Odası Birimleri Trabzon (6-7 Eylül 1997) Buluşması

Mimarlar Odası Birimleri Trabzon Buluşması "İmar Mevzuatı ve Koruma" Paneli Yapıldı.

Mimarlar Odası Şubelerinin 1996 Mayıs ayında biraraya gelerek hazırladıkları program uyarınca, Denizli'de PAMUKKALE'DEN PATARA'YA, İzmir'de YEREL YÖNETİMLER YASASI, Samsun'da KORUMA VE SORUMLULUKLAR konulu etkinlikler Trabzon'da 6-7 Eylül'de yapılan İMAR MEVZUATI VE KORUMA konulu panellerle devam etti.

Trabzon, Ordu, Samsun, Adana, Antalya, Denizli, İzmir Şubelerinin organize ettiği paneller İmar Mevzuatı koruma, planlama ve kentleşme süresince etkileri günümüzdeki durum açılarından tartışıldı. Mimarlar Odası İzmir Şube Başkanı Gayyur Haydaroğlu'nun Şubeler adına açış konuşmasıyla başlayan birinci oturumun yöneticiliğini Adana Şube Başkanı Erkan Karakaya yaptı. Amasya Valisi Kemal Nehrozoğlu, Y. Mimar Oktay Ekinci, Prof. Cengiz Eruzun, Prof. Kutsal Öztürk, Mimar A. Kamil Yalçın, Mimar Gürol Ustaömeroğlu'nun katıldığı oturumda, koruma ile ilgili sorunlar tartışıldı ve öneriler geliştirilmeye çalışıldı.

İkinci gün Oktay Ekinci'nin yönettiği oturumda, Av. Derviş Parlak 'İmar Mevzuatı ve Hukuksal Sorunlar'; Prof. Cengiz Eruzun 'İmar Mevzuatı ve Koruma Sorunları'; Mimar Hasan Topal 'İmar Mevzuatı ve Mimar-Mimarlar Odası Koruma'; Şeh. Plancısı Murat Özyaba 'İmar Mevzuatı ve Planlama'; Mimar Mustafa Topaloğlu 'İmar Mevzuatı ve Kentleşme' konularında değerlendirme ve önerilerde bulundular. Panel oturumları sonunda, Akçaabat Ortamahalle Trabzon Kentsel sit bölgesi, Trabzon Arastaları'nda incelemelerde bulunuldu. İki gün süren "İmar Mevzuatı ve Koruma" konulu panelin sonunda aşağıdaki sonuç bildirisi hazırlanarak kamuoyuna açıklandı.

Koruma ve İmar Mevzuatı Sonuç Bildirgesi

Mimarlar Odası'nın değişik il ve ilçelerinde görev yapan şube ve temsilcilik, yönetici ve üyeleriyle birlikte 6-7 Eylül 1997 tarihinde, Trabzon'da bir araya gelerek, Trabzon şubesinin ev sahipliği ve eşgüdümü altında Türkiye'deki "Koruma ve İmar Mevzuatı"nı tartıştılar. İki gün, iki oturum şeklinde gerçekleşen tartışmalarda dikkat çekilen ve kamuoyu ile ilgililerin bilgi ve değerlendirilmesine sunulması öngörülen öneri ve görüşler özetle şöyledir:

KORUMA MEVZUATI

1. Türkiye'nin tarih, kültür ve doğa değerlerinin korunmasına dönük mevzuat oldukça zengin ve birikimli olmasına rağmen; mevzuatta açıkça tanımlanmayan hususlarda koruma bürokrasisinin ve politik güçlerin geliştirdiği hukuk dışı kurallar korumayı engellemektedir. Bu çerçevede;

a) Koruma Kurulları'ndaki görevlendirmeler ya da görevden almalarda; uzmanlık, yeterlilik, korumaya bağlılık vb. gibi ölçütler yerli-

Akçaabat, Çolaklı Mahalle, son beş yılda bozulan doku

ne siyasal tercihlerin ve ekonomik beklentilerin etkin korumadan yana statü ve konumları güçlendirilerek güvenceye alınmalıdır.

b) Koruma Kurulları'nın aldığı kararların gizli tutulması yağımaya hizmet ettiği gibi bu kurallar üzerinde olması gereken demokratik ve hukuksal denetimin de gerçekleşme olanağını yok etmektedir. Kural Kararları'nın uygun bir periyodikle yayımlanması yönündeki 1994'den buyana Kültür Bakanlığı'na yapılan çağılara artık yanıt verilmesi ve korumada "gizlilik" perdesinin kaldırılması temel beklentilerimiz arasındadır.

c) Koruma uygulamalarında ve karar süreçlerinde Mimarlar Odası'nın katılım isteklerini sürekli geri çeviren ve odanın koruma konusundaki duyarlı çabalarını bu süreçten dışlamaya çalışan siyasal ve bürokratik tutumlara son verilmelidir. Bu anlamda Koruma Genel Müdürlüğü'nün Kültür Bakanlığı ile Mimarlar Odası arasındaki olması gereken diyalogu "perdeleyici" ve bu iki kamu kurumunun işbirliğini önleyici politikası ivedi olarak etkisiz kılınmalıdır.

2. Koruma Mevzuatında (Yasa ve Yönetmeliklerde) katılım ve işbirliği sürecini güvenceye alacak yeni düzenlemelerin yapılması giderek önem kazanmaktadır. Ancak, bu gerçekleşinceye kadar mevcut mevzuatın "danışmanlık kurumları" işletilerek, Koruma Kuralları'nda Mimarlar Odası temsilcilerinin de "Kurul'a oda görüşünü aktarmak üzere" toplantılara katılması yönünde 1995 yılına ait Bakanlık talimatının yeniden yürürlüğe sokulması gerekmektedir.

3. Koruma Konusunun, temelde "insana" ve "insanın yaratıcı gücüne ve yeteneğine" değer veren, "Aydınlanma" düşüncesiyle çağdaş ilkelerini kazandığı göz önünde alınarak;

a) Yurdumuzdaki uygarlık tarihini belgeleyen tüm kültürel birikimlerin, değerlerin ve kazanımların, bir bütün olarak ve tümü "eş-saygınlıkta" korunması gerektiği yönündeki bilinç, temel eğitim müfredatında da öncelikli bir hedef olmalıdır.

b) Aydınlanma düşüncesini kamu hizmeti ve yönetim ilkelerine 74 yıl önce temel alan Türkiye Cumhuriyeti, bu felsefenin temel dayanağı olan geçmiş kültür ve sanat birikimlerini geleceğe bir esin kaynağı olarak aktarabilmek için tarihi dokuların ve sivil mi-

marlık örneklerinin de bakım, onarım ve restorasyonu için "devlet kredisi" ve "teşvik" uygulamasını artık başlatmalıdır.

c) Özellikle "Koruma Yüksek Kurulu"ndaki bürokratik üye ağırlığı ve üye egemenliği yerine kültürel ve bilimsel çoğunluğa terketmeli, Türkiye'deki genel koruma ilke ve politikasında etkili olan bu kurulda Mimarlar Odası ve diğer ilgili meslek ve uzmanlık kurumları da temsil edilmelidir.

İMAR MEVZUATI

1 Türkiye'deki "imar" ile "koruma" kavramlarını karşı karşıya getiren ve birinin diğerini reddettiği bir süreci egemen kılan imar politikaları ile bunlara uygun şekillenen imar hedefleri korumayla bütünleştirilmeli ve planlama süreçlerindeki yetki ve uygulamalarda yöresel kimliğin ve doğanın gözetilmesi esas alınmalıdır.

2 Ülkemizdeki İmar Mevzuatının geçmişi 1848'lere kadar dayanmaktadır. 23 Nisan 1920 ile Ekim 1996 arasında ise yine imar konusunda 12056 kanun çıkmış. Yani her 2-3 günde 1 kanun düzenlenmiştir. Bu yoğun hukuksal çabaya karşın ülkenin bir imar tahribatı ve imar çarpıklığı içinde olması ise özellikle son 50 yıl içindeki düzenlenmelerde "rant beklentilerinin imar ilkelerine hep egemen kılınmasından" ötürüdür. Bu saptamadan hareketle;

a) İmar yetkilerindeki yerel ve merkezi yönetimler arasındaki karmaşa ve çok başlılık sona ermelidir.

b) İmar mevzuatı; "planlama hiyerarşisini" temel almalı ve ülke, bölge, alt bölge planlamalarıyla bağlantılı nazım ve uygulama planlarının bilimsel ve kamu yararına ilkeleriyle bütünleşmelidir.

c) İmarla ilgili karar süreçlerinin yerel olmasının yanısıra katılımcı "bilimsel" demokratik ilişkilerle geliştirilmesi yönünde Mimarlar Odası ve ilgili diğer uzmanlık kurumlarının etkin işbirliği ve denetimi geçerli kılınmalıdır.

d) Mimarın ve diğer ilgili meslek mensuplarının imar sürecindeki yetki, sorumluluk ve uzmanlıklarıyla ilgili yükümlülükleri kesin tanım ve kurallara bağlanmalı, bu hizmetin teknik denetimi ve kamu yararına sürdürülmesi konularında ilgili meslek odasının da yetki ve sorumlulukları İmar Yasası'nda yer almalıdır ●

Tescilli kaldırılmış ev (İçkale Caddesi, Ortahisar)

Antikent, kral sarayı

Çarşı Mahallesi, St. Anne Kilisesi

C a v i t Ö l ç e r

Hikmet Gökmen: Çok kısa yaşam öykünüzü anlatır mısınız?

Cavit Ölçer: 1924'te, mübadil olarak, Balkanlar'dan İzmir'e yerleşmiş bir Türk ailenin çocuğuyum. 1926 yılında İzmir'de doğdum. İlkokulu İzmir ve Afyon illerinde; ortaokulu İzmir Karataş Ortaokulu'nda okudum. İnönü Lisesi'nde (şimdiki Namık Kemal Lisesi) devam eden lise öğrenimimin son yılını Zonguldak Çelikel Lisesi'nde tamamladım. Yüksek öğrenimimi Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nde yaptım ve 1952-1953 döneminde "Yüksek Mimar" olarak mezun oldum. İzmir Belediyesi İmar ve Fen İşleri'nde başlayan meslek yaşamım, mimar Fahri Nişli'nin bürosunda sürdü- büro bir süre sonra mimar Mehmet Ali Aközenler ile ortaklığa dönüşmüştü. Nişli mimarlık bürosundan, üç yıl sonra, Mehmet Ali ile birlikte ayrıldık ve kendi mimarlık ofisimi kurdum. 1974'te, kamuoyuna da mal olan "Susuzdede Olayı" ile mesleğimi noktalamak zorunda bırakıldım. O günden bu yana, herhangi bir mimari çalışmada bulunmadım. Bizden önceki kuşaklar için en akılcı "tasarruf" aracı, gayrimenkul yatırımı idi. Ben de iş yaşamımdaki tüm yatırımlarımı arsa alımına yönlendirmiştim. İyi de etmişim. Çalışma yaşamına son verdiğim dönemde bana yaşam güvencesi sağladı.

H.G.: Neden mimarlık mesleğini seçtiniz?

C.Ö.: Aile etkisi, doğal olarak... 1920'li yıllarda geniş aile geleneği sürüyordu. Çocukluk ve gençlik yılları, istisnalar dışında, baba mesleği içinde geçerdi. Benim için de böyle oldu.

Ben, kardeşlerim, yeğenler, ortaokul ve lise dönemlerinin yaz tatillerinde en fazla bir ay

Cavit Ölçer

dinlenir, geri kalan süreyi yapılarda çalışarak geçirirdik. Bize yevmiye de verirdi. Bütün bu süreç içinde, gerçekleştirilen yapıların mimari tasarımları, uygulamada gözetilen kalite, mimar-kalfa-usta-çırak ilişkilerindeki disiplin ve uyum kadar, kalfa-usta-çırak ekibinin yaşam boyu süren birlikteliğinin de beni çok etkilediğini hatırlıyorum. Böyle bir çerçevede içinde "seçimim başka ne olabilirdi?" diye düşünüyorum.

H.G.: İlk yapınızı kaç yılında, nerede yaptınız? Bu iş nasıl devam etti?

C.Ö.: 1953 - 1959 arasındaki meslek döneminde biriktirdiğim ufak sermayeyle kendi mimari büromu kurarak, temel amacımı gerçekleştirdim. Başlangıçtaki çalışma alanımı Hatay ve Mithatpaşa çevresi olarak seçtim. Çünkü bu semtlerin insanıydım. Hatay Karakol Durağı yakınındaki üç katlı evin inşasıyla başlayan girişimlerimi başka yapılar izledi.

H.G.: Hatay (İnönü) Caddesi'nde yoğun olarak yapı ortaya koymuş bir mimar olarak, bu bölgenin nasıl bir değişim gösterdiğini bizlere anlatabilir misiniz?

C.Ö.: Çocukluğumun Hatay Caddesi, bugünkü Üçyol mevkiine kadar meskundü. Ondan sonrasında ise içinde üretici evlerinin bulunduğu sebze meyve bahçeleri, ekili toprakları kapsayan ve bugünkü Üçkuyular ötesine dek uzanan geniş alanlar yer alıyordu. Hatay Caddesi- eski adıyla Mısırlı Caddesi- stabilize, dar bir yoldu. O günkü imar planı içinde Bahçelievler, Basın Sitesi, Hakimevleri tümüyle iki katlı sitelerdi. İmar planındaki değişiklikler, bugünkü yüksek gabari- lerle, Hatay Caddesi yüksek yapı yoğunluğu arasında sıkıştı; söz konusu siteler de yüksek gabari aldılar. Bugün, halkın 'yeşil alan'ın ya-

şamsallığının bilincine ulaştığı bir dönemde, onlara sunulacak bir yeşil kalmadı artık... Ayrıca, kent içinde var olan Bahri Baba Parkı, Karataş'taki Kız Lisesi'nden Halil Rifat'a kadar uzanan İngiliz Bahçesi, Amerikan Konsolosluk'u'nun bulunduğu yöredeki İtalyan Bahçesi yeşil alan bırakılmaksızın yoğun yapılaşmayla dolduruldu. Susuzdede karşısındaki 70 dönümlük tek boş alan da yapılaşmaya açıldı bugün. Bir zamanlar şehrin dışı ve geçekodu bölgesi olarak görülen Yeşilyurt, şimdi beş katlı yoğun yapı alanı oldu. Yeşilyurt vaktiyle çam ağaçlarıyla doluydu. İşte Hatay Caddesi ve civarının hikayesi. Ülkenin hikayesinin bir bölümü değil mi?

H.G.: Kentimizde yapılaşmanın hep bozulmasından söz ediyoruz, bundan rahatsız oluyoruz. Bunun sizce en büyük sorumlusu/sorumluları kimlerdir?

C.Ö.: Yapısal çevrenin hep bozulmasından söz ediyorsak 'hep' tekrardır, değişim değildir. Değişim yoksa gelişim de yok demektir. Bu ise, bizim adımıza bizi yönetenlerin "kendilerini tekrar"ı'nı vurgular. En büyük sorumlular, işte bu kendini tekrar eden kişi, kurum ve sivil toplum örgütleridir. Hem yerelde ve hem genelde.

H.G.: İzmir'de birçok konut inşaatı yapmış bir mimar olarak, günümüzdekileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

C.Ö.: Bizim dönemimizde, geleneksel inşaat malzemeleri ve teknik olanaklar mimari tasarım ve uygulamalarını da belirlemiştir; doğal olarak. 1980 sonrasında gelişen teknolojinin getirdiği olanaklar, mimari tasarım ve uygulamada da değişim ve gelişimi, geç de olsa, beraberinde getirdi.

H.G.: Neden çok erken yaşlarda mesleği bıraktınız? Bunun nedenlerini, sizce uygunsa, bize anlatabilir misiniz?

C.Ö.: Bu soruyu üyesi bulunduğum Meslek Odası'nın, 1974-1980 arasında kamuoyunda da yankı bulan, mağduru olduğum ve mesleğini yerine getirme olanaklarını gasp eden "Susuzdede" olayının üstündeki örtünün kaldırılması yönündeki istemi olarak algılıyorum. Bu konuda her türlü araştırma ve soruşturmaya açığım. Ne var ki olayın, tek taraflı bir söyleşinin sınırları içine sığdırılmayacağı da açık. Bu konuda, 23 yıl sonra da olsa, bilgi istenmesi beni meslek üyeleri adına sevindiriyor.

H.G.: Baba mesleğini sürdüren bir kişisiniz. Çocukluk yıllarına ait, babanızın meslek yaşamı hakkında bize bazı önemli olayları aktarabilir misiniz?

C.Ö.: Bayram kalfa olarak tanınan babam, altı usta kardeşiyle birlikte Selanik'te bir Fransız şirketinin işlerini yaparken Türkiye'ye göçerek, 1924 yılında İzmir'e geldiğinde gerçekleştirdiği ilk iş, pederşahi geniş ailesi için tasarladığı ve benim de içinde

Cavit Ölçer'in babası Bayram Kalfa

İlk bina

doğduğum köşk olmuş. Daha sonra, Mimar Kemalettin ve ismini şu an hatırlayamadığım mimarların tasarımının uygulayıcısı olarak çalışmışlar. 1930'lu yıllardaki ekonomik bunalım döneminde, İzmir dışında işler üstlenmişler. Çocukluk yıllarıma ait, babam Bayram Kalfa'nın ve kardeşlerinin işleri arasında hatırladığım yapılar arasında Elhamra Sineması, Milli Kütüphane, Borsa Sarayı, eski Demokrat İzmir Gazetesi'nin bulunduğu bina, Özel Yusuf Rıza Okulu, günümüzde Sevil Mağazaları'nın bulunduğu bina, eski Konak Vapur İskelesi, Alsancak Stadi, Manisa Akil Hastanesi, Paraşüt Kulesi, Nazilli Basma Fabrikası, Afyon Garı, Karabük Demir Çelik Fabrikaları Lojmanları, Zonguldak Çelikel Lisesi, Ödemiş Tekel Binası, Keçiözü Tütün İşletmeleri binaları, Zonguldak Kozlu İşletmesi binaları, Türkiye Kömür İşletmeleri Zonguldak Üstyönetim ve personel plaj tesisleri yer alıyor.

Sayıdığım yapı uygulamalarının çoğuna, okuldan arta kalan tatil günlerinde ve dönemlerinde katılmam mesleğime ilişkin ilk doğrudan gözlemleri sağladı. Mimar-kalfa-usta-çırak düzeninin işleyişi içinde yer almak, olağanüstü bir mesleki deneyimdi. Mimari uygulama ekipleri iş hayatı dışında da yakın ilişkiler içindeydi. Sayısı sekizi bulan

kalfalar, her mesai sonrasında Kemeraltı'daki Hisar Camii civarındaki kahvehane ve esnaf dükkanlarında biraraya gelirler, mesleki tartışmalarda renkli sohbetler ederlerdi. Kalfalar, hafta sonları her yanı yeşilliklerle kaplı çevremizde ustalarla birlikte piknik yaparlardı, yorgunluk atmaya çalışırlardı. İçki bu birlikteliklerin değişmez ögesi idi.

Mimarlık mesleği hiyerarşiye dayanan çok köklü kurallar çerçevesinde örgütlenmişti. Bir çırakın usta olabilmesi ustanın kararına bağlıydı ve örgütte sıkı bir iç disiplin söz konusuydu. Bunun dışında hiçbir çırak, "ben usta oldum" diye piyasaya çıkamaz, çıksa da iş bulamazdı. Usta mertebesine yükselecek bir çırakın merasimine tanık olmuştum bir kez. Bu merasimde mimar, kalfa, usta, çırak herkes hazır bulunmuştu. Usta, çırakın beline alet kemerini takarak ustalığını onayladı. Çıraklıktan ustalığa geçiş, tüm çalışanlarla birlikte gazinoda eğlenerek kutlandı... O dönemde kalfalar arasındaki para alışverişinde de sadece söz vardı; senetin adının geçtiğini duymadım hiç.

H.G.: Eğitiminiz sırasında ve sonraki yaşamınızda, sizi etkileyen hocanız oldu mu? Ondan nasıl etkilendiniz? Size verilen eğitimin bir değerlendirmesini yapabilir misiniz?

İnönü Caddesi, 1940

C.Ö.: Mesleki öğrenim yıllarında, öncelikle Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki sanatsal ortamdan çok etkilenmiş olduğumu söylemeliyim. Resim, heykel gibi güzel sanatların birçok dalının yeşerdiği bir ortamı o tarihi yapı içinde solumak ve ülkenin en değerli hocalarıyla çalışmak elbette mesleki yaşamımda önemli izler bıraktı. Öğrenim sonrasında gerek geziler, gerekse yayınlar aracılığıyla izlediğim evrensel değerlerdeki mimari yapılardan, akımlardan etkilendiğimi söylemeliyim.

H.G.: Sizin için ilginç olan bir anınızı anlatabilir misiniz?

C.Ö.: Alsancak'ta İzmir'in meşhur zenginlerinden birinin binasını yapıyoruz. O zaman Fahri Nişli ile çalışıyordum. Prensip te anlaştık, taviz vermeyelim dedik. Yeni bir şey yaparsak ya yapaalım ya yapmayalım dedik. Projeyi çizdik, herşeyi bitirdik, uygulamaya başladık. Mal sahibi geldi, ben de oradayım. "Cavit Bey, ben bunu burada istemiyorum, buradan bakınca bilmem neyi görmek istiyorum" dedi. "Beyefendi, bu proje aynen uygulanacak diye anlaştık mı? Anlaştık" dedim. Malsahibini Fahri Nişli'den dolayı tanıyorduk, biz yeni mimardık. Malsahibi "projeyi değiştireceksiniz, ben malsahibiyim" dedi. "Ne olursanız olun" dedik. Adam meğer kalp hastasıymış, bilmiyordum. Fahri Nişli geldi, olanları anlattım. "Cavit ne yaptın" dedi. Neredeyse malsahibini kaybediyorduk. Mesleğimde malsahibinin isteklerine belli yere kadar tamam dedim, ama mesleğimle ilgili konulara malsahibini kesinlikle karıştırmadım. Yapabildiğimi yaptım, yaptığımdan zevk aldım. Çok kazanmadım, ama önemli değil.

H.G.: Binalarınızda, örneğin Alsancak Ortaokulu'nun karşısındaki Ziraat Bankası'nın ilave edildiği bina artık aynen durmuyor, bu tür değişiklikler bir mimar ola-

rak sizi üzüyor mu? Bu konuda sizin fikriniz alındı mı, alınmadı mı?

C.Ö.: Bizim fikrimizi almadılar. Çünkü aradan süre geçti. Müellif olarak bunu engelleme hakkımız var. Ama gelin görün bunu nasıl kullanacaksınız. Projeyi çiziyorsunuz, açık balkonsa açık balkondur. Şimdi, yıllar geçiyor, bakıyorum binalarıma, değiştirmişler. Belediyenin bizzat bunları engellemesi gerek; ama belediyenin şehir estetiği açısından bir endişesi yok. Ama şimdi öylesine yayıldı ki, binamı eski halinde istiyorum demenizin bir anlamı yok. Kim ne yapıyorsa kendi başına yapıyor, ondan sonra mesleğe sahip çıkılmıyor. Belediyenin sahip çıkması gerekiyor. Sizin hakkınızın olması birşey ifade etmiyor. Alsancak'taki bina kolonlar üze-

rinde güzeldi. Şimdi hiçbir esprisi kalmadı. Bunun günahı tamamen Türkiye'yi yönetenlerin.

H.G.: Binalarınızda sizin olduğunu belli eden bazı özellikleri görmek mümkün. Örneğin cephede dolu-boş oranları, malzeme olarak btb. seçimi gibi. Bunlar dönemin özelliği miydi, sizin tercihiniz miydi?

C.Ö.: Dönemin özelliği idi. Türkiye'de insan yaşamı da moda gibi. Özel istemi yoktur. Moda olan birşeyi ister. Yaşam biçimi böyle. Kendi keyfini yaşamak gibi bir isteği yok. Farklı imar planında, cadde üzerinde bitişik iki cepheli binada aşağı yukarı herkesin planı aynı, ben bu sıkışıklığın içinde ne yapabilirim diye düşünerek farklı şeyler yapmaya çalıştım, btb. modaydı. Herkes onu kullanırdı. Onun dışında bina cephe kurgusunda değişik şeyler aramaya yöneldim. Yapılar o kadar tekdüze hale geldi ki, ben denedim, en azından yapabildiğimi yaptım.

H.G.: Oğlunuz meslektaşınız. Fakat onunla meslek hayatınızı hiç ortak yaşamamışsınız. Onun mesleğe yaklaşımını nasıl buluyorsunuz?

C.Ö.: Macit'in mesleğe yaklaşımını daha yeni öğreniyorum. Çünkü mesleğe yaklaşım konusunda Macit'de benim gibi. Mezun olduktan sonraki dönem mimarlarla çalıştı. Şimdi bir arkadaşıyla beraber şirket kurarak iş yapmaya başladı. Şimdi görüp, değerlendireceğiz. Yalnız Macit'in karakterini çok iyi tanıyorum. Bildiğinden şaşmaz ve aşırı çalışkandır.

Dede Apartmanı - Torun Apartmanı

H.G.: Mimarlık mesleğine yeni başlayanlara, mesleği nasıl ele almaları, nasıl yaklaşmaları konusunda ne gibi öğütleriniz olabilir?

C.Ö.: Gençlere verecek hiç bir öğüdüm yok. Bizim toplum için, o öğüdü dinlemeye, tutmaya, yapmaya kalktıkları zaman çok üzüleceklerini düşünüyorum. Toplumun içinde mimarlık yapmanın zorluğunu biz yaşadık, şimdi aynı zorluklar daha kötü biçimde var. Aslında gençler ne yapacağını biliyor. Bizden sonraki kuşağın gençlerinin hiç kimsenin nasihatine ihtiyacı yok. Sadece imkan verirsiniz yeter. Mesele o imkanın olmamasından doğuyor. Türkiye'de her meslekte olduğu gibi mimarlıkta da sorun var. Eğer bir ülkede SSK'ya 2500 işçi alınacaksa bunun için 90000 kişi müracaat ediyorsa bunun 7000'i de eğer üniversite mezunuysa o ülkede nasihatle ne olur ki. Bir ülkenin herşeyi temelde ekonomiye dayanıyor. Ekonomi güçlüyse; sanat, mimarlık hepsinin önü açık... Nasihat etsen korkarım ki sen ne diyorsun diyecekler.

H.G.: Bu söyleşiyi Ege Mimarlık adına yapıyoruz. Dergiyi izliyor musunuz? Dergi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

C.Ö.: Açıkcası dergiyi izlemiyorum. 1980 sonrası mesleği tümünden bıraktım. Bu sefer ilgi alanım değişti. Hele bu yaşa gelince, meşhur laftır: "Yaşam yaşanılarak öğrenilir, öğretilmez yaşanır" derler. Artık herşeyi okumaya başladım. Çok okuyorum. Yaşadığım olaylardan sonra, isterdim ki bugün hala iş hayatında olayım. Ama yaşanan olaylar yaşamınızı bir anda değiştirebiliyor. Ama doğru yaptığımı da düşünüyorum. Devam etseydim, belki elimdekiler de gidecekti. Onlar durduğu yerde benden çok kazandılar. Artık bizim kuşak çok yoruldu. Yazlık evde bahçe-ağaç çok güzel uğraş. Şehir hayatından bıktım artık. Alsancak'a gitmek istemiyorum. Gideceksin park yeri yok, her yer çok sıkışık. Onun için ben de biraz kendimce yaşamak istiyorum. Sabah-tan akşama kadar bahçede oyalanıyorum. Üretim durmuyor, ama farklı. Çünkü Türkiye'de iş hayatı bütün bireysel zevklerini bir kenara itip çalışmayı gerektiriyor. Biz bunu yaşadık. Ama uygar ülkelerde bu böyle değil. Onlar cumartesi-pazar yaşıyorlar. Biz de hafta sonu gazeteci, mimar yaşamıyor. Hele işin başındaysanız yandınız. Proje çiz, git belediyede iş takip et, gel inşaata işçileri kontrol et. Fabrika gibi. Türkiye'de hayatınızı, yaşayamıyorsunuz, hep erteliyorsunuz. Ben burada kendimce yaşıyorum. Gene bir emek veriyorum ama ota, çiçeğe. Tuhaf gelecek ama günüm yetmiyor. Çimler biçerken mastar kuruyorum, ip çekiyorum, kesiyorum. Bakınca ip gibi oluyor... Bizim yaşamımızdaki insanlar, (60, 70 yaşında insanlar) yalnız kalmaya başlıyor. Bir de çocuksu

Oncil Apartmanı

Bir apartman cephesinden detay

yanları ortaya çıkıyor. Çocuklar nasıl konuşur, yaşlılar da öyle oluyor. Frekansının farklı olduğu, dünya görüşünün farklı olduğu kişilerle sohbetten zevk almıyorsun. Bu defa da konuşacak birini bulunca susmuyorsun. Macit'in bana söylediği tek şey "Baba bana çok şey anlatma". Bunu çok söyler Macit. Ama Aziz Nesin'in bir lafı çok hoşuma gider "Yalnız kalmasını bilmeyen insan kalabalıkta da yalnızdır" der. Hiç şikayetçi değilim yalnızlıktan. Yalnız kalmasını öğrendim. Karı-koca yaşıyoruz... Ben kendime çok soru sorarım. Bir şey düşününce onun cevabını bulmak için araştırıyorum. Bilgi dağarcığımı genişletiyorum. Bundan keyif alıyorum.

H.G.: Mimarlık dışında nelerle ilgilendiniz?

C.Ö.: Meslek hayatı içindeyken böyle bir şeyin olması pek mümkün değildi. O zamanlar klasik, herkesin yaptığı şeyleri yaptık. Ben insanlarla içiçe olmayı seviyorum. Sıfırdan geldim, sermayesiz başladım. Topluma karşı sorumluluğum var birşeyler yapmalıyım diye düşündüm. İzmirspor Kulübü çağırdı. İzmirspor camiasında fırıncı, bakkal, esnaf vardı. Profesyonel lig çıkınca, onların gücü belli; gelmiş tıkanmış 1972 senesinde... Gel sen mimarsın dediler. Parselasyonu yaptık. İrtifalar aldık. Aradan iki sene geçti. O insanlar parselleri teker teker satıp kulübü iki sene yönettiler; ondan sonra parseller bitince sonuç gene aynı. Camia, bu noktaya gelince, gel başkan ol dediler. Ama bir şartım var dedim. İş sahibiyim diye çağırdınız tamam da, bu sermaye ile bir şirket gibi yatırım yapılacak, gelir sağlanacak. Bu gelir dışında beş kuruş harcanmayacak. Sürekli böyle bir büyüme içinde gidecek. Bütçenin %20'si yatırım harcanacak, böyle olursa olur dedim. Başladık. Çok farklı bir şey; aile var, çocuk var, sosyal demokratız, topluma birşeyler vermek istiyoruz. Tesis projesi çizdim, boş dönemimdeydi zaten. Macit gelecek diye büroyu açık tutuyordum. Geldik bir noktaya, spor tesisi yapacağız. Çocukların çoğu kahvelerde, gelir getiren bölüm olarak düşün salonu gibi tesisler yapıyoruz. Tam işler bitti. "Sen bu işi bilmiyorsun" dediler. Ben ilk defa profesyonel kulüplere aileyi soktum, hepsi üye oldu. İşin içine politika girdi, genel kurulda kapadılar kapıyı, kadınların hiçbirini içeriye sokmadılar. Altı yılımı verdim, sonuçta yüzüme bakan olmadı.

H.G.: Herşey için çok teşekkür ederim.

YAPITLARI

Hatay Karakol Durağı'ndaki üç kat, üç daireli apartman
Güzelyalı'da üç kat, üç daireli apartman
Köprü Parkı'ndaki Çamlık Apartmanı
Köprü Parkı'ndaki Ünlü Apartmanı
Köprü Cami altındaki Koza Apartmanı
Hatay (İnönü) Caddesi'ndeki Kuğu Apartmanı
Hatay Caddesi'nde, Susuzdede köşesindeki Dede Apartmanı
Hatay Caddesi, Susuzdede'de Torun Apartmanı
Hatay Caddesi'ndeki Kavaklar Sitesi
Mithatpaşa Caddesi'ndeki 840 no'lu Akatürk Apartmanı
Mithatpaşa Caddesi'ndeki 1188 no'lu Konut Apartmanı
Mithatpaşa Caddesi, Vali Konağı yakınındaki Hikmet Türk Apartmanı
Üçkuyular (Fahrettin Altay) Meydanı'ndaki Meydan Apartmanı
Mithatpaşa Caddesi, Köprü Durağı'ndaki Köprü Apartmanı
Şahap Demirağ, Servet Şatır, Ahmet Dedebaş'ın Alsancak Ortaokulu karşısındaki apartmanı,
Ali İvit'in Hatay Caddesi'ndeki Klas Apartmanı,
Baki Ölçer'in Hatay Caddesi 100 Sokak'taki Burç Apartmanı,
Adil Ölçer'in Hatay Caddesi, Denizmen Durağı'ndaki Yonca Apartmanı,
Söke Mal Müdürü Mahmut Bey'in evi (Söke),
Söke'de Ahmet Özbaş Villası,
Söke'de İlhan Başöz evi,
Çeşmealtı Nebioğlu Tatil Köyü sırasında, Yük. Müh. Muammer Yersel'in yazlık evi,
Hatay - Altıntaş 34 Sokak'taki Kıymet Yenyapar evi,
Hatay - Üçyol'da Adil Ölçer evi,
Çeşme - Ilıca'da, Şantiye Evleri mevkiinde Cavit Ölçer'in yazlık evi,
Çeşmealtı'nda Hüsametdin Günkut'un yazlık evi,
Çeşmealtı'nda Kenan Hepakçin evi,
Bahçelievler İzmirspor Kompleksi (Ücret almadığım tek yapı),
Yusuf Rıza Okulu (İkiçeşmelik) kat ilavesi, (Ana bina, Bayram Ölçer uygulamasıdır),
Fatih Koleji yanındaki S.S.K. Toplu Konutu,
Hakimevleri'ndeki Adilbey Apartmanı,

İzmir'de Uluslararası Bir Organizasyon MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ YAZ OKULU İZMİR-1997

H a s a n T o p a l *

Akdeniz Mimarlar Birliği "UMAR" 1994 yılı başında kurulmuş, Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin mimarlık kuruluşlarının bölgesel birliği. Yaklaşık 100.000 mimarı kucaklıyor. Türkiye Mimarlar Odası da kurucu üyeleri arasında yer alıyor. Mimarlar Odası adına UMAR'la ilişkileri şubemiz sürdürmekte.

UMAR, Akdeniz ülkelerinin (Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin) mimarlarını biraraya getirmeyi amaçlayan bir kuruluş. UMAR bu yıl üçüncü kez, üyesi olan ülkelerin mimarlık öğrencilerine açık Yaz Okulları düzenledi. Ana tema "Metropol ya da Büyük kent Merkezleri " olarak saptandı. Bu tema çerçevesinde İzmir'de çalışma alanı olarak Kültürpark belirlendi.

İzmir'de düzenlenen Yaz Okulu 5 - 27 Temmuz '97 tarihleri arasında Fas,Tunus, Mısır, İsrail, Filistin, KKTC, Türkiye' den öğrencilerin katılımıyla gerçekleşti.

7 Temmuz 1997 tarihinde saat 10.15'de Kültürpark 14 Nolu Pavyonda UMAR II. Başkanı Salih Zeki Pekin, Mimarlık Fakültesi Dekanı Mehmet Türeyen, İzfaş Yönetim Kurulu Başkanı İrfan Erol ve Mimarlar Odası Yönetim Kurulu Sekreteri Hasan Topal'ın açış konuşmaları ile Yaz Okulu çalışmaları başlatıldı. Öğleden sonra Kültürpark gezisi yapılarak öğrencilere bilgi aktarıldı. Aynı gün akşam Mimarlar Odası'nda açılış kokteyli düzenlendi ve grupların tanışmaları sağlandı.

Organizasyon Süreci

UMAR Yaz Okulu'nun bu yıl Türkiye'de düzenlenmesi kararından sonra, Mimarlar Odası İzmir Şubesi ile DEÜ Mimarlık Fakültesi arasında bir dizi görüşme sonunda bir protokol imzalandı. Protokol çerçevesinde işbölümü yapıldı ve kurumlar kendi görevlerini özveri ile yerine getirdi. Yapılan çok sayıda hazırlık toplantısı sonunda yaz okulu programı hazırlandı. UMAR II. Başkanı, Mimarlık Fakültesi öğretim üyeleri ve Mimarlar Odası İzmir Şubesi Sekreteri İZFAŞ ile görüşmeler yaptı, bir protokol imzalayarak, ayrıntıda kurumların görev ve sorumlulukları belirlendi.

Yaz Okuluna katılan öğrenci ve öğretim üyelerinin konaklama ve kahvaltı ihtiyaçları İzmir Alsancak semtinde bulunan BALCA KIZ ÖĞRENCİ YURDU ile yapılan sözleşme ile sağlandı.

İzfaş'la yapılan protokol kapsamında öğle yemekleri İzfaş tarafından karşılandı.

Kültürpark

Stüdyo çalışması

Stüdyo çalışması

Yine bu protokol gereği Yaz Okulu çalışma ortamı İzfaş tarafından Kültürpark'taki 14 nolu pavyonda panolarla düzenlenen bir alanda klimalı ve aydınlatma olanaklı olarak sağlandı. Böylece bazı akşamlarda çalışmalar saat 23:00'e kadar sürdü. Öğretim üyesi ve öğrenciler aynı mekanda slayt gösterileri ve konferanslar düzenleyebildi.

Yaz Okulu süresince akşam yemekleri, yazılı talep ve sonrası telefon görüşmeleri ile sağlanan diyaloglar sonucu, Bornova, Çeşme, Urla, Seferihisar, Didim, Karşıyaka, Buca, Foça Belediyeleri, Ege Koop, Bor Koop, Koleksiyon Mobilya, Kuşadası Temsilciliği, La Sera, Ömer Tatil Köyü, Tepe Mobilya, Olgun İnşaat tarafından karşılandı. Foça Belediye Başkanı Nihat Dirim özellikle grupla çok ilgilendi. Foça tarihi ve planlaması hakkında 1 saatlik bir brifing verdi. Foça, Bergama, Efes, Şirince, Çeşme, Seferihisar, Didim kültür gezileri ile katılanlara Anadolu'nun uygarlık tarihinin bir kesiti yansıtıldı.

Yapılan yazışma ve telefon görüşmeleri sonunda Yapı Endüstri Merkezi, Kemal Balkanlı, Serbest Mimarlar Derneği, Çimento-Gazbeton, Kızılkanat İnşaat, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Mimarlar Odası Adana Şubesi, Mimarlar Odası Kuşadası Temsilciliği, Za-Na, Boyut Yayıncılık, Kısa, Schindler - Türkeli, Müteahhitler Birliği, Mensoy, Ahmet Sert, Kırca İnşaat, İzmir, Atınç Otel, DEÜ Rektörlüğü, Doğapen, Akad Prefabrik, Aygaz, Set Betoya, Bufer Elektronik, Office 1 Superstore, La Sera İşletmeleri, Pınar Süt, Pınar Su, Sevilen Şarapları, Nil-Er Turizm, Tuborg, Kipa, Coca Cola, Çamlıca, Efes Pilsen organizasyonumuza destek oldular.

Yaz okuluna katılan öğrencilere UMAR adına şubemizin hazırlamış olduğu, katılım sertifikaları verilmiş, aynı sertifikalar dağıtılmak üzere, Yaz okulu düzenleyen diğer ülkelere gönderilmiştir.

UMAR üyesi olan Türkiye Mimarlar Odası adına üstlenilen İzmir 1997 Yaz Okulu organizasyonu, farklı kültür ve eğitim kurumlarından gelen mimarlık öğrencilerinin çalışma süresince kaynaşmaları, kültür alışverişinde bulunmaları, aynı konu üzerinde ortak düşünmeye çalışmaları ve sonuçta bir ürün ortaya koymaları bakımından kazanımdır.

Filistin'li bir öğrenci ile israili bir öğrencinin mimarlık özelinde ortak çalışma yaparken evrensel barış ve dostluk temelini yakalamaları bu organizasyonun en çarpıcı pratik sonuçlarından biridir. Burada atılan dostlukların temeli gelecek yıllara belki de yön verecektir. UMAR Yaz Okulu gelecek yıllarda yapılacak benzeri çalışma ve programlar için önemli birikim ve deneyim oluşturmıştır ●

Yaz Okuluna katılan öğrenciler toplu halinde

UMAR Yaz Okulu'na Katılan Öğrenciler

Katılımcı	Ülke	Okul
Hafedh Trabelsi	Tunus	ENAU
Noha el Hussein	Mısır	HEIWAN UN.
Naser Tabouny	Filistin	A.N.NATIONAL UN.
Ahmed Mohamed	Mısır	ALEX UN.
Fida Chaabane	Tunus	ENAU
Dean Sagi	İsrail	TEL AVIV UN.
Hadeel Bodein	Filistin	ARC.BIRZEIT UN.
Amine Seffar	Fas	ECOLENATIONALE ARC
Khaddouj Zerhovan	Fas	ECOLENATIONALE ARC
Tahreer Barham	Filistin	ARC.ANNN-NAJAH UN.
Hadeel Fadda	Filistin	ARC.ANNN-NAJAH UN.
Assaf Harel	İsrail	TEL AVIV UN.
Hisham Alaeidin	Mısır	AIN SHAMS UN.
Salma Meryem Chraih	Fas	ECOLENATIONALE ARC
Melihat Delibaş	KKTC	GİRNE AMERİKAN ÜN.
Fisun Pişkin	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Özlem Berber	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
İrmak Uçar	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Uğur Zeybek	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Olgun Atilla	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Fatih Kuyu	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

UMAR Yaz Okulu'na Katılan Öğretim Üyeleri

Mamdouh Karim	Mısır	HIGH INSTITUTE
Mohamed benmoussa	Tunus	ENAU
Hatem Amer	Filistin	A.N.NATIONAL UN.
Mohamed Bourhane	Fas	ECOLE NATIONALE ARC
Gürhan Tümer	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Orcan Gündüz	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Tayfun Taner	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Hikmet Gökmen	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Emel Kayın	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Şeniz Çikiş	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Rengin Zengel	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Zehra Ersoy	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
Dürrin Süer	Türkiye	DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
İlker Özdel	Türkiye	İYTE Mim. Bölümü
Özgür Dinçer	Türkiye	İYTE Mim. Bölümü

• Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi

Öğrenci çalışmalarına örnek

Umar 1997 - 1998 Yaz Okulları Umar'la İlişkilerimiz ve Ötesi

S a l i h Z e k i P e k i n *

EGE MİMARLIK Yazı Kurulu, benden 1997 yılında İzmir'de gerçekleştirilen Umar Yaz Okulu ile ilgili bir değerlendirme yapmamı istedi. Bu fırsattan yararlanarak İzmir'de düzenlenen, mimarlık öğrencileri için Yaz Okulu, yanısıra genel olarak UMAR Yaz Okulları'nı, Yaz Okulu Organizasyonu'nun perde arkasını, UMAR'ın bu konuda ileriye dönük çalışmalarını yansıtmayı amaçladım. Yine tanınan bu fırsattan yararlanarak UMAR'ın diğer çalışmalarını da kısaca tanıtmaya çalıştım.

UMAR Yürütme Kurulu, 1997 yılı için, "UMAR Yaz Okulları" çalışma teması olarak, "Metropol ya da büyük kent merkezinde bir alan düzenlenmesi" seçmişti.

İzmir'de Düzenlenen UMAR Yaz Okulu

Mimarlar Odası İzmir Şubesi ve 9 Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin müşterek çalışmaları ile İzmir'de gerçekleştirilecek Yaz Okulu'nun konusu UMAR tarafından belirlenmiş ana temaya uygun olarak "İzmir Kültürpark Alanı" olarak saptandı.

Şubat ayından itibaren organizasyon çalışmalarına başlandı.

En başta, İzmir'de düzenlenen UMAR Yaz Okulu'nun her bakımdan yararlı ve başarılı geçtiğini ve ileriye yönelik izler bırakabileceğini söyleyebilirim.

Yaz Okuluna katılım yönünden bakarsak, katılma talebi çok yüksekti.

20 öğrenci + 2 öğretim görevlisi ile sınırlandırılmış ülke kontenjanına karşın UMAR'a üye 15 ülkenin 9'undan, yaklaşık 70 öğrenci ve öğretim üyesi başvuruda bulundu. Fas, Tunus, Mısır, Filistin mimarlık kuruluşları (biliyorsunuz UMAR üyesi dendiğinde ülke adları sıralansa dahi, kastedilen bu ülkelerin Mimarlar Odaları, Mimarlık Konseyleri, Mimar Birlik ya da Dernekleri vb.'dir. Ve bu organizasyonlar UMAR üyesidirler ve UMAR etkinliklerine katılım bu örgütlerle oluşmaktadır) katılım talepleri karşısında başarılı öğrencileri seçebilmek için sınavlar açtılar, jüriler belirlidiler.

Şunu da not etmek gerekir ki, bu talep sadece Türkiye'ye yönelik değildi. Tüm UMAR yaz okullarına talep geçen yıllarda olduğundan fazlaydı.

Bazı ülkeler ise (Cezayir, Kıbrıs, Fransa, İspanya, Arnavutluk) ekonomik, örgütlenememe ve iletişim ya da siyasi nedenlerle katılamadılar/katılmadılar. Cezayir, maddi olanaksızlıkları, Arnavutluk yaşamakta olduğu siyasi ve toplumsal bunalım (oysa her zaman katılımcı olduklarını göstermişlerdir) Fransa ve İspanya ise katılacaklarını belirtmelerine karşın son andaki organizasyon ve iletişim bozuklukları nedeniyle bu etkinliğin dışında kaldılar. Yunanistan'dan katılacak öğrenciler yola çıkmalarına karşın ülkemize ulaşamadılar ve aşırı gecikmeleri nedeniyle geç katılmaları kabul edilmedi.

Kıbrıs Rum Kesimi geçen yıl orada organize edilen Yaz Okulu'nun başlamasına 3 gün kala patlak veren "Bayrak olayı" nedeniyle gerginleşen toplumsal ilişkiler sonucu Türkiye'den katılmaya hak kazanmış 3 öğrenci ve 1 öğretim görevlisinin güvenlik nedeniyle gitmekten son anda vazgeçmelerini öne sürerek İzmir'deki Yaz Okulu'na katılmadı. Ama UMAR'a üyelik talebi siyasi gerekçelerle kabul görmeyen Kıbrıs Türk Kesimi'nden 1 öğrenci Yaz Okulu öğrencisiydi. Kıbrıs Mimarlar Birliği'nin UIA'ya üye olması gerekiyor.

6 ülkeden 15 yabancı öğrenci + 4 öğretim görevlisi ve Türkiye'den 6 öğrenci ve 11 öğretim üyesinin katılımıyla İZMİR'de gerçekleştirilen "UMAR Yaz Okulu"nun organizasyonu mükemmele yakındı. Organizasyonda ciddi sayılabilecek bir sorun meydana gelmedi.

Bu Yaz Okulu'nun gerçekleşmesinde büyük payı olan ve tüm organizasyon güvencesini veren Mimarlar Odası İzmir Şubesi Sekreterliği'ne, eğitim ve Yaz Okulu Programını hazırlayan ve çok başarılı olarak hayata geçiren Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanlığı ve Bölüm Başkanlıkları'na İzmir Kültürpark alanında Yaz Okulu mekanını sağlayan ve katılanların iase ve çalışma alanında rahat hareket etme olanaklarını güvenceye alan İZFAŞ Yönetim Kurulu'na müteşekkirimiz oluyor..

Onlar kadar, bu yaz okulunun düzenlenmesi için maddi katkılarını esirgemeyen 50'den fazla Belediye, Mimarlar Odası Şubesi, Şirket ve diğer kuruluş ya da kişileri överek anmamız gerekiyor. Onların sayesinde 2.5 milyara yakın bir harcamayı gerektiren bu uluslararası organizasyonun (sigorta masrafları ve hatta bazı öğrencilere cep harçlığı verilmesi dahil) tüm giderleri karşılandı, ayrıca 4 öğrenci ve 1 öğretim görevlisi de Yunanistan'da açılan Yaz Okuluna gönderildi.

Hedeflenenler gerçekleşti. Davet eden ve katılan ülkelerin öğrenci ve öğretim görevlileri, aralarında kalıcı dostluk bağları kurdular. Bunu hem dostça hem de mesleki yönden yaptılar. Artık her birisi, "Benim de şu ülkede bir dostum bir meslekdaşım var" diyebiliyor.

Yaz Okulu'nun temasının işlenmesi konusunda bana en çarpıcı gelen, katılma fırsatı bulabildiğim ara jüride kendi gurubunun çalışmalarını sunan Fas'lı Amina SEFFAR'ın özetle "Ben İzmir'in dünya üzerinde nerede olduğunu bilmeden bu kente geldim, İzmir'in bir kıyı kenti olduğunu dahi bilmiyordum, ilk günlerimi kentle ve çalışma alanımızla tanışarak geçirdim. Gördüm ki, İzmir "bok çukuru"na (afedersiniz aynen tercümedir) dönüşmüş bir körfez çevresinde, denize yakın fakat ondan uzaklaştırılmış insanların yaşadığı kentsel planlama biliminden uzak, kimliksiz bir imari sonucu oluşmuş bir kent... İnsanlar bu kirlenmiş körfeze bakan sefertaslarında yaşıyorlar. Ne büyük bir zulm insanlara. Bize inceleme konusu olarak verilen fuar alanı ise kent merkezinde kalabilmiş tek yeşil alan. Bundan da öte bir botanik bahçesi ve kentin ciğeri. Fuar olması nedeniyle içine birçok yapı yapılmış. Yazık

Ben ve grubumuzdaki arkadaşlarım, önereceğimiz projemizde bu kentsel alanı, deniz kenarında yaşayan ama denize hasret kalmış İzmir için büyük bir göle dönüştürmeyi, bu büyük gölün çevresinde İzmir'in rahatça dolaşabileceği yeşil ve botanik alanlar içerisinde özgün mimari eserlerin oluşturulmasını öngörüyoruz" demekteydi. Ve sonuçta bu grup projesini bu bakış aksına göre oluşturdu. Bu çarpıcı gerçeği kısa süreli gözlemleriyle dahi olsa bir mimarlık öğrencisi fark ediyor ve buna bir çözüm önerisi geliştirebiliyor ama İzmir kentinin geleceğine karar verenler fütursuzca kentliyi denizden uzaklaştırmak, koparmak için denizi geceyanları korsan gibi dolduruyorlar ve bununla da övünüyorlar. Evet, Yaz Okulu eğitim ve görüş alışverişi alanında da hedefine ulaştı.

UMAR Yaz Okulları'nın bu yıl Fas, Kıbrıs ve Fransa'da da düzenlenmesi planlanmıştı. Fakat, son an engelleri ve ortaya çıkan zorluklar nedeniyle bu ülkelerde gerçekleştirilemedi.

Yunanistan da Düzenlenen Yaz Okulu

Yunanistan'da açılan UMAR Yaz Okulu 22 Ağustos-15 Eylül tarihleri arasında VOLOS kentinde düzenlendi. Endüstrinin hızlı bir gelişme gösterdiği VOLOS ve çevresi UMAR tarafından belirlenen ana temaya uygun görülmüştü.

UMAR üyesi 9 ülkeden 80'den çok öğrenci ve öğretim görevlisinin talepte bulunduğu bu yaz okuluna üye ülke mimarlık kuruluşları 36 aday bildirdiler. Bu sayı kura çekilerek 25'e düşürüldü. Türkiye'den kontenjanın üzerine 4 öğrenci ve 1 eğitim görevlisi katılma hakkına sahip oldular. Bu yazı kaleme alındığında henüz Türkiye'ye dönmemiş olan öğrencilerle görüşme yapılamadığından yaz okulunun nasıl geçtiğini öğrenemedik.

Daha Önceki Yıllarda Düzenlenen UMAR Yaz Okulları

1995 yılında, "Tarihi Sit Alanlarında Mimari Mirasın Korunması" teması ile

- FAS'ta Kazablanka kentinin 80 km güneyinde Azzemour kasabasının Medina'sının incelenmesi ile ilgili olarak 15 Temmuz- 7 Ağustos 1995 tarihleri arasında gerçekleştirildi. UMAR'a üye 5 ülkeden 22 öğrenci ve 3 eğitim görevlisi katıldı. (Türkiye'den 7 öğrenci + 1 eğitim görevlisi)

- TÜRKİYE'de İzmit ve Gaziantep tarihi sit alanlarının incelenmesi konularında 12 Türk, 7 Faslı, 2 Mısırlı, 6 Arnavut, 1 Filistinli, 4 İsrailli, (toplam 32) öğrenci-öğretim görevlisi katılımı ile 24 Temmuz-19 Ağustos 1995 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Türkiye'deki Yaz Okulunun gerçekleştirilmesinde büyük payı olan Mimarlar Odası İstanbul Şubesi ile Galata Gurubu'na teşekkür etmek gerekir.

1996 yılında, "Kırsal Alan Yerleşmeleri" teması ile

- Fas'ta BM ve UNESCO tarafından dünya kenti ilan edilmiş Fez Kentinde "Medina" Bölgesinin incelenmesi konusunda 8 Temmuz - 26 Temmuz 1996 tarihleri arasında, Türkiye (5), Yunanistan, Fas, İsrail ve Filistin'den (toplam 27) öğrenci-öğretim görevlisinin katılımı ile,

- YUNANİSTAN'da Amfissa Kasabası'nda (Türk orijinlerine de rastlanan eski tabakhanelerin yoğun olarak bulunduğu bir yörede, Türkiye'den 4, Arnavutluk'tan 4, Tunus'tan 4, Kıbrıs'tan 1, İsrail'den 2, Fas'tan 3, Yugoslavya'dan 2 ve Yunanistan'dan 2 öğrenci-öğretim görevlisinin (toplam 25) katılımı ile 17 Ağustos-3 Eylül 1996 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

- KIBRIS Rum Resimi Chryssochous Kasabasında 26 Ağustos- 14 Eylül 1996 tarihleri arasında, kentin merkezinde bir alan temasında düzenlendi. Yunanistan, Fas, İsrail, Mısır ve Filistin'den toplam 22 öğrenci katıldı. Türkiye'den katılacak grup (4 kişi) son anda meydana gelen gerginlik nedeniyle katılmadı.

UMAR tarafından düzenlenen yaz okullarının etkisi üye ülkeler nezdinde de giderek önem kazanmaktadır. Her ülke, bu yaz okullarının sağladığı dostluk, görüş alışverişi, karşılıklı deneyim aktarma, diyalog ortamından hoşnut.

Daha şimdiden TUNUS, MISIR, İSRAIL, FİLİSTİN, FRANSA, YUNANİSTAN, TÜRKİYE (7 ülke) 1998 yılında Yaz Okulu düzenleme taahhüdünde bulundu. Bu ülkelere FAS, KIBRIS ve İSPANYA'da katılabilecektir. Gelecek yıl, 150-160 öğrenci ve eğitim görevlisi Akdeniz ülkeleri arasında dolaşacak, görgü ve bilgilerini genişletecek, kendi ülkelerinin mimarlığını tanıtacak, diğer ülkelerin mimarlığını algılayacak.

Tüm bu gelişmeler Akdeniz'de, "mimar" ve "akdenizli" olma kimliklerini ön plana çıkaran mesleki ve insani bir diyalogun kurulması, ortak noktaların belirlenmesi yönünde önemli açılımlar yaratabilecek, 20-30 yıl sonra "benim şu ülkede bir mimar dostum var" diyen mimarların sayısı çok olacak. Akdenizin sürdürülebilir geleceğinde en önemli rolü oynayabilecek bir mesleğin mensuplarının dostluğu gelecek nesillere iyi bir miras bırakacak.

Faaliyet alanları ve amaçları arasında yer alan "Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin mimarları arasında bilgi ve deneyim alışverişini geliştirmek, dayanışmayı pekiştirmek, mimarlık öğrencilerin eğitimlerine destek vermek, birbirleri ile kaynaşmalarını sağlamak" çerçevesinde "Mimarlık Öğrencileri İçin Yaz Okulu" düzenlenmesi UMAR'ın şüphesiz başan ile sürdürdüğü yararlı bir etkinlik,

UMAR Yürütme Kurulunun, 3. kez gerçekleştirdiği bu etkinliğin yanısıra hedeflediği ve gerçekleştirme aşamasına getirdiği bazı konulara da kısaca değinerek yazımı tamamlamak istiyorum.

Hazırlıkları 1 yılı aşkındır sürdürülen, Akdeniz mimarları ve mimarlık kuruluşları arasında iletişimi güçlendirmeyi hedefleyen bir BÜLTEN'in iki dilde yayınlanması çalışmaları İspanya BALEARS'dan Neus Garcia Igniesta koordinatörlüğünde yürütülmekte. Tüm ülkelerden, kendi ülkelerinde mimarlık alanında meydana gelen gelişmelerin kendisine iletilmesini bekliyor.

AKDENİZ MİMARLIĞI ile ilgili bir DERGİ'nin yayınlanması ya da Güney Fransa'da yayınlanan ARCHITECTURE MEDITERRANNEEN Dergisi ile bir anlaşma yapılarak bu derginin kısmen ya da tamamen UMAR Dergisi'ne dönüştürülmesi temaları UMAR II. Başkanı tarafından sürdürülüyor.

Temmuz başında Coursegoules (NICE)'de toplanan UMAR Yürütme Kurulu esas olarak "mimarın mesleki görevleri" ve "temel mimarlık görevlerinin" Akdeniz ülkeleri arasında belirlenmesi konusunu tartıştı ve bu konuda FRANSA Mimarlık Konseyi'nin koordinatörlüğünde çalışmaları genişletmek ve derinleştirmek kararı aldı. Her üye ülke kendi ülkesindeki mimarlık çalışmalarının şekil ve koşullarını ve yasal dayanaklarını 2 dilde hazırlayarak diğer ülkelere ve KOORDİNATÖR'e bildirmeyi üstlendi.

Diploma projelerinin öğrencinin ve diploma jürisinin isteği üzerine UMAR'a üye ülkeler arasında açılacak bir yarışmaya katılması konusunda FİLİSTİN çalışma yürütüyor. Bu yarışmaya 1998 yılında diploma projesi hazırlayanların katılabileceği hazırlıklar sürdürülüyor.

Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin mimarları arasında mesleki ilişkileri güçlendirmek için "UMAR Mimari Seyahat Acentası" kurulması çalışmaları FAS ve YUNANİSTAN mimarlık kuruluşları tarafından sürdürülüyor. Amaç her ülkenin mimarlarını, mimar rehber eşliğinde bir diğer Akdeniz ülkesinin tarihi ve çağdaş mimarlık ve şehircilik eserleri ile tanıştırmak ●

• UMAR Yönetim Kurulu II. Başkanı

Bir Yaz Okulu Öyküsü

G ü r h a n T ü m e r

"UMAR" Fransızca, "UNION MEDITERRANEENNE DES ARCHITECTES" sözcüklerinin kısaltılmışı ve "AKDENİZ MİMARLAR BİRLİĞİ" anlamına geliyor.

UMAR, adı üstünde Akdeniz ülkelerinin Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin mimarlarını biraraya getirmeyi amaçlayan bir kuruluş.

İyi bir girişim, önemli bir atılım, çünkü bu bölge, Eski Dünya'nın merkezi, "uygarlıkların beşiği", Atina, Roma, Akdeniz'li Musa Peygamber de, İsa Peygamber de, birer Akdeniz çocuğu. Ve dünya tarihine 600 yıl damgasını basan Osmanlı İmparatorluğu'nun, kurucuları Orta Asya'dan gelmiş olsalar bile, bir Akdeniz İmparatorluğu olduğu asla yadsınmaz. Sözü böyle daha uzun uzun sürdürebilirim. Örneğin, bilgiler bilgesi Miletos'lu Thales'ten, öteki Akdeniz'li filozoflardan, Anaksimadros'tan, Herakleitos'tan söz açabilirim. Bunu yapmayacağım. Yalnızca, Eski Dünyanın 7 harikasından hemen hepsinin bir mimarlık yapıtı olduğunu ve Çin Seddi dışında, Halikarnas'taki Mausoleum'dan, Mısır'daki piramitlere, Efes'teki Artemis Tapınağı'na kadar, bu yapıtların tümünün Akdeniz'li olduklarını anımsatmakla yetineceğim.

Akdeniz'in, Akdeniz Uygarlığı'nın, çok eskilere uzanan tarihi yanında, UMAR'ın tarihi bir hiç. O henüz bir bebek. Ama zamanla, elbette ki o da büyüyecek, gelişecek. Böyle umuyoruz.

Ancak, doğrusunu isterseniz, şimdilik UMAR, sakat bir bebek. Onun kimi organları henüz yok, eksik. Bu saptamayı şunun için yapıyorum: Haritaya baktığımda, Akdeniz'in büyük bir deniz olduğunu ve İspanya'dan İsrail'e, İtalya'dan Fas'a, Akdeniz ülkelerinin, Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin sayısının hiç de az olmadığını görüyorum. Oysa bu ülkelerin kimileri örneğin İspanya, örneğin Fransa, örneğin Arnavutluk, örneğin İtalya, örneğin Suriye, örneğin Lübnan henüz yoklar, henüz UMAR'ın içinde, çeşitli nedenlerle değil. Şimdilik UMAR'ı yaşatanlar, Yunanistan, Fas, Tunus, Mısır, İsrail, Kıbrıs, Filistin gibi ülkeler. Bir de Türkiye.

Şu bilgileri de ekleyeyim: UMAR'ın merkezi Atina, genel sekreteri Yunanlı, başkanı Faslı, ikinci başkanı Türk.

Şimdilerde, UMAR'ın en önemli etkinliklerinin başında yaz okulları geliyor. Bu okullardan biri, bu yıl, İzmir'de düzenlendi. Aşağıda onun öyküsünü, ayrıntılı bir biçimde anlatacağım.

Bu okul, UMAR'ın öncülüğünde, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü- Mimarlar Odası İzmir Şubesi işbirliğiyle ve İZFAŞ'ın katkılarıyla 5-22 Temmuz tarihleri arasında düzenlendi.

Şunu hemen belirteyim ki, göstermelik değil gerçek bir işbirliğiydi bu. İZFAŞ, Fuar alanındaki Amerikan Pavyonu'nu, panolarıyla ışıklarıyla kılmasıyla bize verdi 3 hafta boyunca ve ayrıca öğrencilerin öğle yemeklerini de sağladı. Mimarlar Odası, Belediyelerle ilişkilerden, eskiz kağıdı alımına, tur otobüslerinin kapının önünde hazır bulundurulmasına kadar organizasyonun her aşamasında, her an işin içindeydi. Bizler ise Fakülte adına, okulun eğitim yönünü, çalışma konusunun seçilmesinden, değerlendirme jürisinin oluşturulmasına kadar bütünyle yüklendik.

Bu yıl ki UMAR yaz okullarının ortak teması, biraz da 2. Başkan Salih Zeki Pekin aracılığıyla bizim yönlendirmemizin sonucunda kentsel bir yerleşme içinde, özel önem taşıyan bir alanın ele alınması olarak belirlenmişti.

Biz, bu tema çerçevesinde Kültürpark- Fuar alanını seçtik.

Bunun, oldukça doğru bir seçim olduğuna inanıyoruz çünkü bu alan, İzmir için, bir çok açıdan özellik taşıyor. Şöyle ki:

Burası, Bayraklı, Kadifekale, Agora gibi yüzlerce, binlerce yıllık kalıntılar içeren, arkeolojik bir sit değil ama, kentin yakın tarihi içinde, Cumhuriyet tarihi açısından 1922 yılındaki Büyük Yangın'ın büyük ölçüde yok ettiği kent belleği açısından, paha biçilmez bir özelliğe sahip. Birtakım değişikliklere karşın, yine de, 5000 yıl öncesinin değil de 60-70 yıl öncesinin anılarını, en azından izlerini korumakta. Bu bakımdan, sözcüğü bir Kordon'dan, bir Konak Meydanı'ndan farklı. Sonra, merkezi bir konumu var, kentin göbeğinde sayılır.

Ve kentin, kent merkezinin, en büyük yeşil alanı. Bu açıdan tek. Burası, yalnızca yeşil bir alan değil, başta fuarlar olmak üzere başka işlevleri de içeriyor. Burada sergi amacıyla kullanılan binaların yanı sıra, restoranlar, kafeteryalar, tiyatrolar, spor salonları da var. Nikah dairesi bile bu alanın içinde.

Ve kentin bu kadar içinde olmasına karşın, yine de, kentten kapılarla, duvarlarla, demir parmaklıklarla, hayli keskin bir biçimde ayrılmış durumda. İzmir'de, bir kapıdan girilerek ve girildiğinde, kenti, kentin bir çok sorununu, örneğin Basmane Meydanı'ndaki trafik cümbüşünü, birdenbire dışarıda bırakarak, ulaşılabilen, bu kadar büyük bir başka alan yok. Bençe, Kültürpark, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın o güzelim şiirindeki deyişle, İzmir'in ne büsbütün içinde, ne de büsbütün dışında olan bir mekan. Bu onu, kentin bir parçası olduğu için, elbette ki kentle bağlantılı olarak, ama yine de, ondan belli bir ölçüde soyutlayarak ele almamızı sağlayan bir özellik.

Son olarak, bu mekânın, onu yaz okulunun çalışma konusu olarak seçmemize neden olan bir özelliği daha: Bilindiği gibi epeyce bir zamandır kentli, Kültürpark'ı, Fuar'ı tartışıyor. Kimileri, fuar işlevinin, kimileri, bütün işlevlerin, oradan çıkmasını, oranın yalnızca ve yalnızca yeşil alana dönüştürülmesini savunurken, kimileri o alana, kültürün, daha çok yapılaşma pahasına da olsa daha fazla getirilmesine karşı değil. Örneğin, Devlet Opera ve Balesi'nin binasının Kültürpark'a yapılmasına sıcak bakabiliyor. Bu alan, öylesine bir polemik konusu ki, açılan ve sonuçlanan bir yarışma uygulamaya sokulamıyor ve sürüp giden bir takım sürtüşmelerin doğmasına neden oluyor.

İşte bütün bu nedenlerden dolayı Kültürpark'ı, bu yıl ki UMAR Yaz Okulu'nun konusu olarak seçmek, bize son derece uygun göründü. Böylece, uluslararası bir yarışma açmış, sorunu mimarlar düzeyinde değil ama, mimarlık öğrencileri düzeyinde, uluslararası bir platforma taşımış olacaktık.

Bu karar doğrultusunda, okulun hemen ilk günü, açılış töreninden sonra, öğrencilerle birlikte, Kültürpark içinde, açıklamalı bir yaya tur yaptık. Bu bir, başlangıçtan, bir girişten, bir ilk yol göstermeden başka bir şey değildi. Çalışma atölyeleri, kentin bir başka yerinde değil de, yazımın başında da belirttiğim gibi, İZFAŞ'ın izni ve katkısıyla Kültürpark'ın içindeki bir binada, Lozan Kapısı'nın hemen yakınındaki, Amerikan pavyonunda bulunduğundan, her öğrenci okul süresince, çalışma konusu olarak verilen mekanı, sabahları, öğlenleri akşamları, geceleri, istediği zaman, istediği kadar, istediği yoğunlukta ve bire bir inceleme, somut olarak, dolu dolu yaşama, içine sindirme, tanıma olanağına sahipti.

Aynı gün, öğle yemeğinden sonra konuklarımıza, otobüsle bir kent turu yaptırdık. Bu tur sırasında onları Kadifekale'ye de çıkardık ve oradan, Kültürpark'ı, Kültürpark'ın kent içindeki konumunu kuşbakışı görmelerini sağladık.

Bunun da yetinmedik, hemen ertesi gün, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden, Prof. Dr. Necmi Ülker'i atölyeye konuk ederek, öğrencilere İzmir kentinin ve Kültürpark'ın tarihi hakkında özet bilgi aktardık.

Bir gün de, somut bir örnek olarak, bundan birkaç yıl önce açılmış olan yarışmada, 1. ödülü kazanan Merih Karaaslan-Şükrü Kocagöz projesini, Kocagöz'ün, ayrıntılı bir biçimde açıklamasına olanak tanıdık.

Bütün bunlardan sonra da, yaz okulu öğrencilerinden, bu alanla ilgili kendi düşüncelerini, kendi tasarımlarını, dağıttığımız 1/1000 ölçekli paftalarda anlatmalarını istedik. İlk elde, hiçbir ön kayıt, hiçbir sınırlama koymadık. Çok moda olan korumacılıktan da demvurmadık. Sonsuzca özgür bıraktık öğrencileri. Dileyen, her şeyi siliş süpürebilir, bütün alanı bir "tabula rasa" olarak kabul ederek işe başlayabilirdi.

UMAR'ın bu yıl İzmir'de gerçekleştirilen yaz okuluna Tunus'tan, Mısır'dan, Fas'tan, Filistin'den, İsrail'den, Kıbrıs'tan ve Türkiye'den, toplam 21 öğrenci katıldı. Yunanlı 2 öğrenci, son anda, çok iyi bilemediğimiz bir nedenle gelemediler.

Hem konu büyükçe olduğundan, hem proje sayısını azaltmak için, hem de ve belki de daha çok, kaynaşmayı, iletişimi sağlamak amacıyla öğrencileri 4 grupta topladık. Grupları da kendileri yaptılar. Biz yalnızca, her grupta, farklı uluslardan öğrencilerin yer almasının daha doğru olacağını belirtmekle yetindik. bu kurala genellikle uyuldu. Birli Türk, biri de İsrail'li olmak üzere, 2 öğrenci, tek başlarına çalışmayı yeğlediler. Onları da kabullendik.

Yapılan doğal olarak ve öngörüldüğü üzere, bir atölye çalışmasıydı. Atölye yöneticilerinin sayısı, öğrencilerin sayısı ile kıyaslandığında, hayli kabanıktı. Yöneticiler, ağırlıklı olarak bu yaz okulunun eğitim yönünü yüklenen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nün öğretim elemanlarından oluşuyordu. Görevliler arasında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Fakültesi'nden 2 araştırma görevlisi ve biri Mısır'dan, biri de Tunus'tan olmak üzere 2 yabancı hoca da vardı.

Şunu hemen ve özellikle belirtmek istiyorum: Atölye yöneticileri, çalışma saatleri içinde, okul süresi boyunca, eğitici olarak öğrencilerle yoğun bir ilişki içine girmediler, onların tasarımlarını pek fazla yönlendirmediler, onları sıkı bir biçimde izlemediler, oldukça pasif kaldılar. Bu, bir yere kadar, önceden almış olduğumuz bir kararın sonucuydu. Daha önce de söylediğim gibi öğrencilere oldukça geniş bir özgürlük tanımayı öngörmüştük. Yanlış bir karar değildi bu, doğrudu, çünkü özgürlüğün kötü bir şey olduğunu kimse ileri süremezdi, çünkü böylece, her öğrenci kendini daha rahat ortaya koyabilecekti ve sonra bir de, ne de olsa bir yaz okuluydu bu ve bir yaz okulunda, hele uluslararası bir yaz okulunda, yabancı bir ülkeye giden öğrencilerin bitmez tükenmez isteklerde diretmelerde bulunan eğitimcilerin baskısı altında, sağlarına sollarına bakmadan, sürekli çalışmalarının o kadar da anlamlı olmayacağına inanıyorduk. Ama doğrusu ya, şimdi dönüp geriye baktığımda, atölye yöneticileri olarak, biraz daha aktif davranıyorduk belki daha iyi olurdu diye düşünmekten de kendimi alamıyorum.

Aslında, yaz okulunun yalnızca atölye bölümünü değil bütünü bu anlayışa, bu felsefeye uygun olarak oluşturduk. Hafta sonlarında, yakın çevreye, Efes'e, Kuşadası'na, Şirince'ye, Bergama'ya, Foça'ya, Didim'e, Çeşme'ye turlar düzenledik. Bu turlarda öğrenciler, hem öğren yerlerini gezdiler, hem de denize girme olanağına buldular. Hafta içinde de, akşam yemeklerini hemen her gün farklı bir yerde ve oldukça iyi yerlerde yedirdik. Öyle ki, kendi adıma, zaman zaman, acaba abarttık mı, acaba çalışmaya, özellikle gece çalışmalarına daha çok zaman ayırmamız daha doğru mu olurdu diye düşünmekten, ne yalan söyleyeyim, kendimi alamadım. Ama yine de, son hesapta, böylesinin daha doğru olduğuna inandığımı söyleyebilirim.

Yaz okulu süresince, daha başka etkinlikler de vardı.

Örneğin, bir gün, bir fotoğrafçı arkadaşımız, Ege ve Akdeniz kıyılarımızdan görüntüler gösterdi müzik eşliğinde.

Bir gün, Prof. Dr. Tayfun Taner, "Türk Evi" başlıklı bir dia gösterisi yaptı. Hemen arkasından, bir başka öğretim üyesi arkadaşımız Prof. Dr. Orcan Gündüz, bir zamanlar katılmış olduğu bir yarışma aracılığıyla bir mimarın, bir konuyu, en baştan en sona, yeni, kavramsal-simgesel düşünceden sunuşa, nasıl ele alması gerektiğini, çizerek açıkladı.

Bir gece, bizim Türk öğrenciler, Karabağlar'la ilgili birtakım görüntüleri, sanatsallığın ağır bastığı bir teknikte duvarlara yansıtılar.

Jüriden bir gün önce de Cengiz Bektaş, kuşevlerini, felsefi, insancıl birtakım mesajlarla birlikte sundu öğrencilere.

Bir başka gün ise, öğleden sonra yaz okuluna katılan UMAR ülkelerinde mimarlık eğitiminin nasıl yürütüldüğünü birbirimize anlatmak ve tartışmak üzere topladık.

Kimi şeyler, oralarda da, buralarda da, üç aşağı, beş yukarı aynıydı. Kimi şeyler ise, az ya da çok farklıydı. Toplantı sırasında aldığım notlardan özetliyorum:

Sözkonusu ülkelerde, bizdeki gibi, çetin bir merkezi giriş sınavı yok. Yalnız Fas'ta, ilk elemeye katılabilmek için orta öğretimden 12 puana sahip olmak gerekiyor. Bu koşulu yerine getirenler arasında bir yarışma açılıyor ve bu yarışma sonucunda, 2500 kişi arasından 50 kişi seçiliyor. Bu biraz da, o ülkede, tek bir mimarlık okulunun bulunmasından kaynaklanıyor.

Kimi ülkelerde, örneğin Mısır'da, İsrail'de, Filistin'de, bağımsız mimarlık fakülteleri yok. Mimarlık, mühendislik fakülteleri içinde bir bölüm olarak yer alıyor. Mısırlı öğrenci Hisham'a bunu bir gurur sorunu yapıp yapmadıklarını, bu uğurda bir savaşım verip vermediklerini sordum.

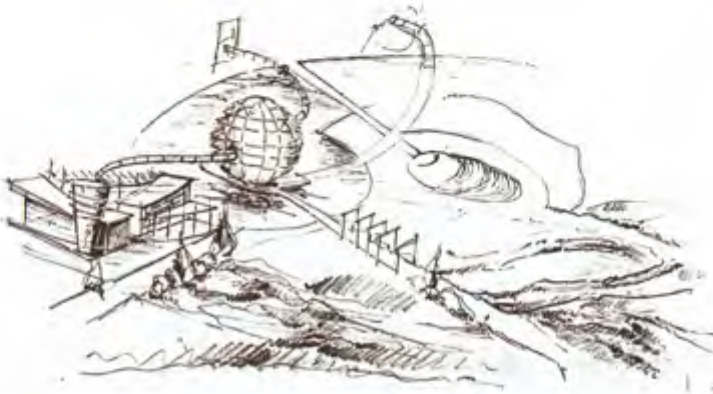
Tunus'taki uygulama da ilginç geldi bana. Orada, mimarlık eğitimi, her biri ikişer yıllık üç bölümden oluşmak üzere, toplam altı yıllık. İlk iki yıl, tasarımdan çok, analizlere ağırlık veriliyordu. O süre içinde, öğrencilere, gerek Tunus, gerekse dünya mimarisi, ayrıntılı olarak inceletiliyordu. Dönem sonunda verilen projeye ise, yalnızca 6 hafta ayrılmıştı. Tunus'ta mimarlık, kesinlikle bir sanat olarak kabul ediliyordu ve bu nedenle de, mimarlık okullarında, sanat atölyelerinin, sanat derslerinin, ağırlıklı bir konumu varmış.

Edindiğim bütün bu bilgiler içinde, beni en çok şaşırtan ne oldu biliyor musunuz? Fas'taki mimarlık okulunun, tıpkı polis gibi, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması.

Az önce, genel süreç içinde, öğrencileri fazla sıkıştırmadığımızı, sıkı, bir izlemeye almadığımızı söylemiştim. Ama buna karşılık, üç haftada üç jüri yaptık ve bu, öyle sanıyorum ki, grupların kendilerini belli bir düzen içine sokmalarına büyük ölçüde yardımcı oldu.

Şimdi 3 haftalık çalışmanın sonunda ortaya çıkan projelerden söz etmek istiyorum.

1 Faslı, 1 Filistinli ve 2 Türk öğrencinin oluşturduğu grup, inandırıcı gerçekçi bir gerekçeden yola çıkmıştı. Grup sözcüsü Faslı öğrencinin dile getirdiği bu gerekçe şuydu: Yabancı öğrenciler, İzmir'e geldiklerinde, kirlenmiş bir denizle, çok az bir yeşille ve özellikle Kordon'da, Alsancak'ta, çok geçerli bir mantığı, çok sevimli bir görünümü olmayan bir takım bloklardan oluşan bir mimari düzenle karşılaşmışlardı. Bu saptamalar sonucunda, grup verilen alanda, bir tür anti- İzmir, yani temiz, yeşil bir çevre oluşturmayı düşünmüştü ve bu amaçla da, Kültürpark'ın ortasına kocaman bir göl ya da minik bir deniz; onun ortasına da, o kirlenmemiş, sağlıklı ortamı barındıran bir küre, bir "biyosfer" oturtmuşlardı. Ancak, suya yarı yarıya gömülü duran bu biyosferin içinde nelerin bulunduğu bırakın ayrıntıyı, çok genelde bile, pek açık seçik ortaya konulamadı. Bu grubun eskizlerinin ve sonuçtaki sunuşlarının belli bir düzeyi tutturduğunu söyleyebilirim.

Bir başka grubun ana fikri, Kültürpark'ın zeminini bir yeşil alan olarak korumak, bu zemin üzerinde ayaklarla yükselerek uzayıp giden bir tüpe, bir koridora takılan geometrik hacimlerden oluşan bir ikinci kat yaratmaktı. Fikir iyiydi belki ama, 2 Mısırlı'dan, 1 Filistinli'den 1 Tunuslu'dan ve Kıbrıs'ta öğrenim gören bir Türk öğrenciden oluşan, okulun en uluslararası bu grubu, süreçte pek başarılı değildi, çünkü, önerilen sistemin strükürü, mekanların işlevi gibi konularda hemen hiç bir somut öneri getiremedi.

Biri Faslı, bir sürekli başörtüsüyle dolaşan iki Filistinli ve 2 Türk öğrenciden oluşan bir başka grup, ilk başta, Kültürpark'ı, bir minyatür dünya parkına dönüştürmeyi ve bu amaçla, dünyanın çeşitli ülkelerinden çeşitli kentlerinden seçilecek, o ülkelerin o kentlerin simgeleri durumuna gelmiş yapıları, anıtları oraya yerleştirmeyi öngörmüştü. Atölye çalışmaları sırasında, öğrencilerle yaptığımız görüşmeler sırasında, onlara bütün dünyayı kapsamak yerine, hem daha somut, hem de bu yaz okulunun anlamına daha uygun olacağı için, Akdeniz'i seçmelerini önerdik. Olumlu karşıladılar bu önerimizi ve Kültürpark'ın ortasına oturttukları, Akdeniz biçimli bir gölün kıyısına, Akdeniz ülkelerini, coğrafi, konumlarına uygun olarak dizdiler. Her ülkeye belli bir alan ayrılmıştı ve o alanda, her ülkenin başkentini belirten bir nokta; Eiffel Kulesi, Parthenon, Ayasofya gibi, her ülkedeki mimari anıtların minyatür modelleri; ayrıca, her ülkenin tipik yemeklerinin yenebileceği restoranlar bulunuyordu. Bu, özgün bir fikir değildi, çünkü dünyanın birçok yerinde, özellikle Avrupa'da, Fransa'da, Hollanda'da, İsviçre'de, Belçika'da, İspanya'da, İsveç'te, böyle uygulamaların bulunduğunu biliyorduk. Ama bunun, ülkemiz ve İzmir için ilginç olduğu yadsınamazdı. Ne var ki, öğrencilerin, bu fikri işlerken kurdukları mekansal düzen, hayli mekanik olması, her ülke için aynen tekrar etmesi gibi birtakım nedenlerle, o kadar başarılı değildi. Simgesel binaları, anıtları gösteren, pastel boyayla gerçekleştirilmiş çizimler ise, doğrusu pek sevimli değildi, hayli kitch idi.

Okuldaki iki grup, ikişer kişiden oluşuyordu.

Bunlardan birinde, Tunuslu bir kız öğrenci ile, İsraili bir erkek öğrenci biraraya gelmişti. Onlar, bugünkü Kùltùrpark'tan bir anı olarak, Lozan Kapısı'nın karşısına gelen, ortası yeşillikli, palmye ağaçlı yolu ve havuzu korudular ve o lineer mekanı, yeni oluşturdukları, merkezi bir meydana bağladılar. Meydanın ötesine de, aşağı yukarı bugünkü tiyatronun olduğu yere, biraz daha büyük, yeni bir tiyatro koydular. Ama bu ikilinin geliştirdiği önerinin ağır basan, özgün yönü, parkın büyükçe bir bölümünü kazarak oluşturdukları vadiydi. Yansının üstü açık olan, yarısı ise, çelik bir strüktürle kapatılan bu vadi, oldukça fantastik bir mekandı, çünkü orada birtakım tüpler vardı ve insanlar vahşi hayvanlar ve arabalar, bir uçtan bir uca, asma köprüler gibi uzanan bu tüplerden, her biri ayrı bir tüpten olmak üzere, gelip geçiyorlardı. Böyle bir mekanın, bana hayli çekici geldiğini, beni hayli heyecanlandığını itiraf ediyorum. O koskoca örtüyü taşımakla görevli, upuzun sopalara benzeyen, leylek bacağı gibi kolonlar ise, kabul edilemeyecek kadar naif bir strüktürün, zavallı, gülünç öğeleriydiler.

Mısırlı bir erkek öğrenciyle, Faslı bir kız öğrencinin oluşturduğu ikinci ikili grup, Kùltùrpark'ı, bir rekreasyon alanı olarak ve organik bir tasarım anlayışıyla planladı. Bu nedenle de, onların tasarımında düz giden bir yol hemen hemen yoktu, yolların hemen tümü eğri, kıvrıktı. Öğrenciler, böyle bir tasarımı, Venedik'te olduğu gibi, her an, yeni sürpriz perspektifler oluşturduğunu söyleyerek savundular. Bu grubun bir özelliği de, ötekilerin yapmadıkları bir şeyi yapmaları ve koskoca iki binanın tasarımına el atmalarıydı. O tasarımlarda, Türk mimarisinden esinlendiklerini söyleyerek, alt katları sağır, üst katları çıkmalı binalar önerdiler. Bilgilerinin, görgülerinin böyle bir iddianın altından başarıyla kalkmalarına yetmediğini söylemeye sanırım gerek yok. Ama tutkuyla çalıştılar. Özellikle Mısırlı öğrenci Hisham'ın iyi bir mimar olacağına inanıyorum. İkinci sınıfta yaptığı projenin fotoğraflarını gördükten sonra, bunu kendisine de söyledim.

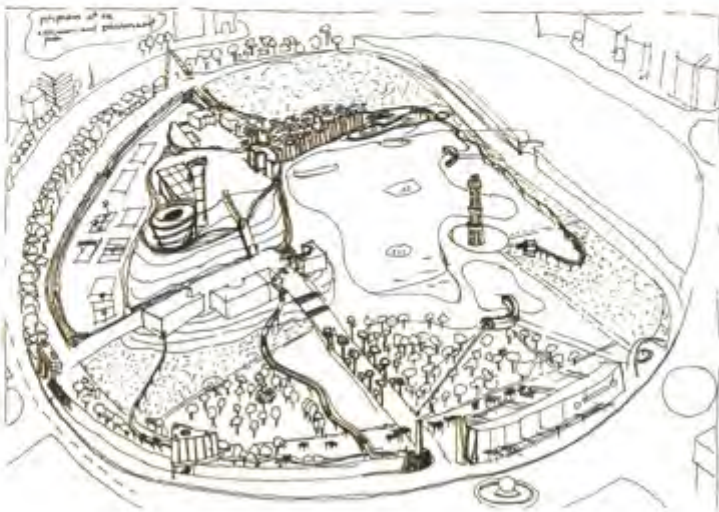

Tek başına çalışan Türk öğrenciye gelince, o tanıdığım, iyi bir öğrencimizdi. Ana fikri de, bence ötekilerinden daha kötü değildi. Hele, Lozan Kapısı'nın uzantısında düşündüğü meydana, ben kendi adıma çok sevmiştim. O çok güzel, İzmir için çok gerekli bir kent meydanı, bir kültür mekanı olacaktı. Ne var ki, geliştiremedi, işleyemedi bu fikri, ortak çalışma ölçeği olan 1/1000'e bile çıkaramadı, 1/2000'de kaldı.

Tek başına çalışanlardan biri İsraili'ydi ve son derece çalışkandı. Çevresinde olup bitenleri hafif bir gülümsemeyle izleyen, kimseyle konuşmayan, yalnız bir haham gibiydi. Vejetaryendi ve bir hayli inatçıydı. En başta ortaya koyduğu ana fikirden hiç ödün vermedi. O ana fikir ise şuydu:

Tasarım temelini, merkezini, bir okul oluşturacaktı, çünkü en önemli şey eğitimdi ve bugünkü Fuar alanının yarısı, eğitime ayrılacaktı. O yarıda, okulu destekleyen daha başka kurumlar, örneğin bir kütüphane, bir medyatek de bulunacaktı. Ve okul, yaklaşık 10 m yükseklikteki bir tepenin üstünde yer alacaktı. Bu da, onun simgeleşeliğini arttırıyordu. Bizler, bu okulun, sıradan değil, çok özel, simgesel değer taşıyan bir okul olması gerektiğini vurguladık. Bu öğrencinin tasarımında, verilen alanın yarısı da içinde adalar bulunan, kocaman bir göle ayrılmıştı. Orası, İzmir'deki Venedik olacaktı, çünkü alanı dolanan su yolunda, belli yerlerdeki iskelelerde durup yolcu alan, yolcu indiren minik tekneler dolaşacaktı.

Ben, kendi adıma, her grubun çalışmasını işte böyle değerlendirdim. Şimdi de, tümü üzerindeki genel düşüncelerimi özetleyeceğim.

Yukarıda da belirttiğim gibi, her grubun, az ya da çok kıpırdanan bir yönü, bir özelliği vardı. Ama, bilmem haksızlık mı ediyorum, okulun genel düzeyinin çok yüksek olduğunu, insanın parmağını ağzında bırakacak, göreni sarsacak, "Flash! Flash!" dedirtecek bir takım çin fikirlerin, ustaca önerilerin ortaya konulduğunu söyleyemem. Belli bir düzeyin altında kalınmadı ama, o düzeyin üstüne de pek çıkılmadı.

Neydi bunun nedeni, daha doğrusu, nedenleri?

Belki konu biraz büyük gelmişti. Gerçekten de, kocakoca bir alanın sorumluluğu sözkonusuydu.

Ama kapalı inşaat alanı değildi ki, bu açık alandı.

Belki, yüklediğimiz çifte sorumluluk zorlamıştı öğrencileri. Gerçekten de onlardan, nasıl yapacaklarından önce, ne yapacaklarına karar vermelerini istemiştik.

Belki daha önce de belirttiğim gibi, bizim atölye yöneticileri olarak, aldığımız ilk karar uyarınca yönlendirmede hayli pasif davranmamızın ve kendi içimizde grupları paylaşmamızın etkisi olmuştu.

Öte yandan, öğrencilerin, gelişmiş Avrupa ülkelerinden değil de, Üçüncü Dünya ülkelerinden gelmiş olmalarının da bu sonuçta bir payının bulunduğunu düşünmeden de kendimi alamadığımı itiraf etmek isterim.

Son olarak, bu üç haftalık yaz okuluyla ilgili bir kaç dağınık saptama:

UMAR kurallarına göre, resmi ortak diller İngilizce ve Fransızca idi. Fas, Tunus gibi eskiden Fransa'nın sömürgesi olan Güney Akdeniz ülkelerinden gelenlerin, İngilizce'yi pek bilmedikleri, Fransızca, konuştukları söylenmişti bize. Evet, öyleydi. Fransızca'yı yeğliyorlardı. Ama İngilizce'yi pekala anlıyordu. Dolayısıyla, okul boyunca dil sorunu, önceden sandığımız kadar büyük olmadı. Kaldı ki, öğrencilerin birçoğu, yarısından fazlası, ayrıca Arapça da konuştuklarından bu dil okulun üçüncü ortak dili idi.

Üç hafta boyunca, "Yallah" sözcüğünü bol bol kullandık. Atölyede çalışmaya başlamak gerektiğinde, bir yerde mola verildikten sonra, toplanıp otobüse binme saati geldiğinde, "UMAR yallah!" dedik mi, amacımıza ulaşıyorduk.

Birbirleriyle yıllardır kıyasıya, ölesiye, öldüresiye kavga eden ulusların çocuklarının birarada bulunmaları; Filistinli bir öğrenciyle, İsraili bir öğrencinin, aynı mekanda çalışmaları, aynı otobüste seyahat etmeleri; Mısırlı bir profesörün ayrılırken, İsraili bir öğrenciyle kucaklaması, etkileyiciydi, düşündürücüydü. İlk gün kalacakları yurttaki oda dağılımını yaparken, bizden biri, "Aman dikkat edin, burası Bekaa Vadisi'ne dönmesin" diye şaka yapmıştı ama, böyle bir şey asla ve asla olmadı.

Tam tersine, bu yıl İzmir'de yapılan UMAR Yaz Okulunda, herkes birbiriyle çok iyi anlaştı, çok iyi kaynaştı. O kadar ki, son gece aylık anı gelip çatığında, sarılıp ağlaşmaların ardı arkası gelmedi. Dahası, yalnızca dostluklar, arkadaşlıklar değil, büyük aşklar da yaşandı o kısacık süre içinde. Özellikle iki çift, bir Faslı kızla bir Mısırlı oğlan ve bir Faslı oğlanla Tunuslu bir kız, o gece epeyce zor ayrıldılar birbirlerinden. Yalnızca onlar değil, onları gören bir araştırma görevlisi arkadaşımız ve benim eşim de, gözyaşlarını tutamadılar. Bu durum karşısında, ben ağladım ama, bu yaz okulunun, gördüğüm en romantik yaz okulu olduğunu, herkese, yüksek sesle söyledim ●

Bir Yaz Okulunun Ardından

Ö z g ü r D i n ç e r *

UMAR yazokulu ardından, farklı ülkelerden gelen katılımcıların (Bu yazokulu için kültürel değerleri açısından pek büyük farklılıklar olmasa da) birbirleriyle olan insani ilişkileri üzerine bir değerlendirme yapmak, her ne kadar yazılacak ve söylenecek çok fazla söze kaynak oluşturacaksa da böyle bir buluşma için önemli olan; sürecin, daha çok mimarlık kavramları açısından yorumlanmasıdır.

Atölye konusu olarak katılımcılara verilen alan, aslında pek de öyle hafife alınacak, daha doğrusu üç haftalık süre içerisinde çoğu mimarlık eğitimlerinin daha yansına bile gelmemiş öğrencilerin, hele hele ilk kez bulundukları ve tamamen yabancı bir "Mimari Çevrede" altından

leştirebilmiş olmaları da, genel mimarlık eğitimi içerisinde akademinin yanında bireyin de aktif olmasını gerektiren, gezip görmeye dayanan görsel belleğin önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Üç haftalık yazokulunun aslında bana göre en önemli yanı uzun süreden beri tartışılmalı Türkiye'deki mimarlık eğitiminin, diğer ülkelerdeki örnekleriyle karşılaştırılmasına olanak vermiş olmasıdır. Bugün halen daha, Türkiye için beş yıla çıkarılması konusunda kesin bir fikir birliğine varamadığımız mimarlık eğitiminin, yaz okuluna katılan Arap ülkelerinde en az beş yıl olması, bunun yanında söz konusu ülkelerde lisans eğitimini tamamlayan öğrencilerin Türkiye'deki uygu-

kolay kolay kalkabilecekleri nitelikte değildi. Dolayısıyla bu üç haftalık sürecin sonunda, çok çok kaliteli sonuç ürünlerin beklenmesi hayalcilik olurdu. Bu bakımdan UMAR yazokulunun, sonuç ürünlere göre değil de sonuca ulaşılan süreç ve bu süreç içerisindeki katılımcıların yaklaşımları doğrultusunda değerlendirmek daha doğru olur.

Daha önce de değindiğim gibi, katılımcıların hemen hemen benzer kültürlerin temsilcileri olmaları aslında genel anlamda atölye konusu için, birbirlerine çok yakın çözümlerin üretilmesi sonucunu doğurdu. Hatta çoğu projenin, bir kaçı dışında prezantasyon şekline dahi yansıyan bu çözümler; genelde fuar alanının rekreatif kullanımını öneren yeşil alan düzenlemelerinin ağırlıkta olduğu çözümlerdi.

Proje gruplarını oluşturan (Genelde Arap kökenli olan) katılımcılar bireysel olarak incelendiğinde yukarıda sözünü ettiğim farklı yaklaşımları geliştiren öğrencilerin, daha önce Avrupa'nın belli başlı ülkelerinde bulunmuş ve "Batılı" bazı mimari değerleri kendilerinininkiyle bir-

lamaların tersine "olağanüstü" yetkilerle donatılarak mimar ünvanı alamaması, ülkemiz mimarlık ortamı açısından oldukça düşündürücüdür. Kaldı ki söz konusu ülkelerin temsilcileri Türkiye genelindeki yaştaşları ile karşılaştırıldıklarında Türk öğrencilerin, mimari kavramlara daha hakim olduğu da kanımca doğru bir saptamadır.

Sonuç olarak, üç hafta süren bir yaz okulunun ardından, yukarıda da değindiğim gibi, ortaya çıkan ürünler her ne kadar belli bir emek sonucu ortaya çıkmış olsalar da beklentilere cevap vermekten biraz uzak kalmışlardır. Bununla birlikte, çoğu somut bir şekilde ifade edilememelerine rağmen, sorunun çözümüne yönelik fikirlerin üretilmesi ve bu fikirlerin katılımcılar arasında tartışılması, böyle bir yaz okulu için asıl hedefe ulaşılması bakımından son derece önemlidir ●

* Ar. Gör. İYTE Mimarlık Fakültesi

Umar 1997 Yaz Okulu İzlenimleri

T a y f u n T a n e r *

Yirmi iki gün süren Yaz Okulu'nu fasılalarla izledim. Mümkün olduğunca destek sağlamaya çalıştım. Çünkü sonuçta başarı DEÜ Mimarlık Fakültesi'nin, Mimarlar Odası'nın, giderek İzmir'in ve ülkenin başarı veya başarısızlığı olarak nitelendirilecekti.

Bence Yaz Okulu güzel oldu; ilk deneyim olarak başarılı geçti. Bunda katkı sağlayanların sürekli ilgisi önemli rol oynadı. Mimarlar Odası hep oradaydı. Fuar yönetimi ile çevre belediyelerinin başanda hep payları var.

Burada bundan sonra yapılacak olan benzer organizasyonlara belki de ışık tutabilecek bazı düşüncelerimi açmak biraz özeleştiride bulunmak istiyorum.

Akdeniz ülkelerinin bazıları UMAR'da yok. Bunlar İspanya, Fransa, İtalya, Yunanistan gibi Avrupa Topluluğu'na bağlı, diğerlerinden nispeten daha gelişmiş ülkeler. Kimileri bunların, UMAR organizasyonu kendilerinin dışında geliştiği için, konuya "yukarıdan" baktıklarını dile getiriyor. Ancak bu ülkelerin katılımlarını sağlayacak girişimlerde bulunmak yararlı olacaktır. Yaz Okulu böylece daha da renk kazanabilir.

Bütünleşen dünyada UMAR her ülkeye mimarlık eğitiminde nerede bulunduklarını anlatabilmesi açısından da yararlı olmaktadır. Bir ülkedeki mimarlık okulları tabiatıyla farklılıklar göstermektedir. Yaz Okulunun yapıldığı yöredeki bölüm o ülkenin eğitime olan yaklaşımını temsil etmeyebilir. Aynı şey katılan yabancı okullar için de geçerlidir. Bu doğrultuda ülke içerisindeki değişik eğitim kurumlarının öğrencilerinin katılımları düşünce ve izlenimlerini kendi bölümlerine taşıyabilmesi açısından önemlidir. Aynı bakış açısıyla yaz okulunda farklı mimarlık bölümlerinin temsilcilerinin bulunması yararlı olurdu. Bu tür öğrenciler vardı; ancak daha yoğun bir katılım kanımca gerçekleşemedi.

Daha zengin bir katılımı düşünürken konunun pratik yönlerini de unutmamak gerekiyor. Çünkü kaynak sıkıntısının yaşandığı bir ortamda bunca insanı yedirmek, içirmek, gezdirmek, çalıştırmak kolay bir iş değil. Bu bakımdan 1997 yaz okulunun optimum sayıyı yakaladığını düşünüyorum. O sayı da bir otobüs kapasitesi ile sınırlı. Yani 50-55 civarında bir sayı iyi. Bu sayıyı artırmak ulaşım, konaklama vb. sorunları yaratabilir.

Üçüncü bir konu yaz okulunun çalışma biçimi. İzmir'de öğrencilere proje konusu olarak Fuar Alanı verildi. Gruplar oluşturularak buraya yeni öneriler geliştirmeleri beklendi. Diğer bir deyişle çalışma proje ağırlıklı oldu. Bu konu mimarlık, şehir planlama ve kentsel tasarım alanlarını çıkarttı. Dolayısıyla belki de biraz ağır geldi öğrencilere. Katılanlar hem bir çevre analizi yaptılar, hem yeni bir tasarım konsepti geliştirdiler, hem bu yeni kullanıma tasarım programı oluşturdular,

hem de çözüm önerileri geliştirdiler. Çalışma daha küçük bir alanda, tasarım programı belirlenmiş bir yapı kompleksi şeklinde yürütülse idi, belki daha mimari ağırlıklı ve basit olacaktı.

Ancak tabiatıyla öğrencilerden normal koşullarda üç aylık bir dönemde gerçekleştirdikleri bir ürünü beklemek de haksızlık olur. Bu nedenle yaz okulundaki "çalışma biçimi" üzerinde daha ayrıntılı düşünüp, tartışılmalıdır. Belki de zaman içerisinde geleneksel bir yaklaşım gelişecektir.

Benim kişisel düşüncem yaz okullarının proje ağırlıklı olmaması yönünde. Gezi, konferans, tartışma ağırlıklı bir aktivite programı daha çok heyecan yaratabilir. Nitekim bazı yabancı öğrenciler bu doğrultudaki eğitimlerini açıkça belirttiler. Epeyce gezi yapılmasına rağmen İzmir'e gelen öğrenciler Akdeniz'in en büyük tarihi hazinelerini barındıran bu bölgeyi bence yeterince göremediler.

Her ülke öğrencilerinin kendi ülkelerindeki mimarlık eğitimi tanıtıkları seminer ilginç oldu. Buradan ilginç sonuçlar çıktı. Örneğin hiçbirinde Türkiye'deki gibi sınavla öğrenci alma sistemi yok. İkinci bir sonuç eğitimin süresi. Türkiye'de bu süre kısa. Filistin ve Mısır'da mimarlık eğitimi beş yıl iken, Tunus ve Fas'ta altı yıl. Hele Tunus'ta yedi yıldan altı yıla indirilmiş. Bu ve buna benzer sonuçlar düşündürücüdür.

UMAR'a renk katabilecek başka bir mesele katılabilecek öğrencilerden önceden hazırlıklı gelmelerini sağlamak olabilir. Katılımcı öğrencilerin ülkelerini ve mesleklerini tanıtan slayt, video kaset vb araçlarla gelmeleri ülkelerarası tanıtıma daha çok katkıda bulunacaktır.

UMAR yaz okulları hakkındaki son bir iki düşünce ile bitirmek istiyorum. Sonuçta bütün mesele kaynak sıkıntısına dayanmaktadır. Katılımcı diğer ülkelere de aynı sorunla karşılaşmak olasılığı yüksektir. Katılımcı ülkelerin birlikte oluşturacakları ve bir çanakta toplanacak paralar her organizatör kuruluşu önemli parasal yardım sağlayabilir.

UMAR yaz okulları uluslararası mesleki ilişkilerde bir araçtır. Diğer tür alışverişlere de yer vermek zenginleştirici rol oynayacaktır. Örneğin her yıl farklı bir ülkede uluslararası düzeyde sempozyum düzenlenmesi, öğrenci ve öğretim üyesi mübadelesi ve yarışmalar düzenlenmesi gibi.

UMAR'ın genel yapısı hakkındaki bilgilerimiz şimdilik kısıtlı. Ancak İzmir'de yaşanan deneyim güzel anıları geride bırakarak sonuçlandı. Misafir öğrencilerin karşılıklı göz yaşları içinde uğurlanması bunun en güzel kanıtıydı ●

* Prof. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Bir 'Buluşma'nın Ardından...

İ l k e r Ö z d e l •

Öğrenci için okulda verilen eğitimin - eğitimciler bu yönde bir çaba sarfetsin ya da sarfetmesin - yaptırımcı kimliği kaçınılmazdır. Öğrenci eğitim mekanizmasında, yorumdan uzak, kendisine verilenleri geri sunmakla yükümlü bir makina parçasıdır. İşte tam da bu noktada "Buluşma", öğrencinin kendisinden programlı bir biçimde hiçbir talebin bulunmadığı bir anda, yalnızca kendi istekleri doğrultusunda "üretim"e geçtiği ortam olmaktadır. Belirgin bir kurumsal yapılanmaya sahip olan UMAR'ın, farklı kültürlerden gelen öğrencilere tanışma / tartışma ve kaygan bir zemin üzerinde "birlikte birşeyler ortaya koyma" amaçlı bir ortam sağladığı / sağlaması gerektiği ya da böyle bir potansiyele sahip olduğu gerçektir.

Akdeniz Mimarlar Birliği UMAR'ın 3. Yaz Okulu Türkiye Buluşması İzmir'de gerçekleştirildi. UMAR'dan tüm resmi belgelerde, basında; "Yaz Okulu" ve "Staj Programı" olarak bahsedilse de, ben oluşturulan bu ortamı -belki de yukarıdaki kaygılardan dolayı- "Buluşma" olarak adlandırıyorum.

Artık buluşmanın ardından; "Ülkelerin dostluk ve kardeşliği", "Barış adına atılan adımlar", "Birlik, beraberlik ortamı" gibi ilk elde akla gelen ve ağızlara sakız olmuş, kanıksanmış kelimelerden öte, UMAR'ın kurumsal kimliği üzerinde düşünce üretmek gerekiyor.

Özellikle 80 sonrasında Türkiye'nin "Beyin Takımı"na yöneltilen, depolitizasyon amaçlı çabaların iflas ettiği bir dönemdeyiz. Kurumların başı çektiği sistematize edilmiş, bürokrasi kokan programlara tepkiler her geçen gün artıyor. İçinde bulunduğumuz mimarlık ortamı, tabandan gelen hareketlerle belli titreşimlerin etkisinde kalıyor. (Ulusal alanda ilki 1993'de gerçekleştirilen Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması, yapısal dönüşüm içinde dört yıldır - ve hala kurumlardan uzak pozisyonunu koruyarak - sürekliliğini sağlayan bir eylem alanı olarak göze çarpan bir örnek...)

Bu gibi çabaları gösteren bireylerin, önümüzdeki 5-10 yıl içerisinde, Tanyeli'nin deyişiyle Türkiye'nin mimarlık "intelligensia"sını oluşturacağı da düşünülürse, sözü edilen nitelikteki birlikteliklerin önemi, kolaylıkla anlaşılacaktır.

Ulusal bir buluşmada öğrenciler her ne kadar farklı üniversitelerden, farklı kentlerden gelseler de, ülkenin ve eğitim sisteminin üzerinde oturduğu temelde çok belirgin bir farklılaşmanın olabileceğini düşünmek, pek de rasyonel bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle sözkonusu "Buluşma"yı, ulusal buluşmalardan bağımsız, katılımcıların dil, kültür ve tarih farklılıklarını da gözönünde tutarak uluslararası buluşmalarla birlikte ele almak gerekiyor.

UMAR'ın Akdeniz Mimarlık Öğrencilerini biraraya getirmeyi amaçlaması bir yana, şu ana kadar yapılan buluşmalarda, Yunanistan dışında Avrupa ülkelerinden belirgin bir katılım da gözlenemiyor.

Avrupa'daki mimarlık öğrencilerini biraraya getiren EASA, her yıl farklı bir ülkede toplanıyor. Ancak o ülkede yapılan çalışmaların, yerden neredeyse bağımsız, spontane üretimin gerektirdiği ürünleri ortaya koyması nedeniyle, katılımcılar için "yer", bağlayıcılığını yitiriyor. Geçtiğimiz yıl Efes'te düzenlenen "Coast Wise Europe" buluşması da uluslararası öğrenci birlikteliklerine bir örnek kabul edilebilir. Seçilen "yer"in, atölyeler için çok önemli bir çıkış noktası olduğu çalışmalar, UMAR-Türkiye buluşmasıyla benzerlikler gösterse de, Efes'in sadece Türkiye için değil, dünya üzerindeki uygarlıklar için de özel bir merkez olması, "Coast Wise Europe" atölyelerini UMAR'dan farklı bir düzlemde konumlandırıyor.

İzmir'de düzenlenen UMAR Buluşması, benzer örneklerle göre daha statik ve yere daha bağlı bir özellik gösterdi. Kültürpark gibi kent için önemi tartışılmaz olan ama evrenselliği bir yana, ulusal bile denemeyecek bir alanda, uluslararası bir çalışmanın düzenlenmesi, Demokles'in kılıcını daha en başta katılımcıların başları üzerine asıverdi. Kültürpark'ın kent içinde kalan son büyük yeşil alan olmasından öte, sahip olduğu tarihsel önem, öğrencilere kalacakları kısa süre içinde ancak sınırlı bir biçimde aktarılabilir. Böyle bir aktarımın detaylı bir biçimde yapılması halinde bile, katılımcıların "yer" ile aralarında kurdukları bağların gevşekliğinden ötürü, birtakım eksikliklerin ortaya çıkması da doğaldır. Sonuçta her öğrenci konuya, kendi ülkesinin gerçekleri içinde yaklaştı.

Katılımcı öğrencilerin çözüm önerilerinden, bunların ne derece başarılı olup olmadığından bahsetmek istemiyorum. En azından böyle bir değerlendirmeyi kendime görev bilmiyorum. Bu kurulu ortamdan somut birtakım çıkarımlar elde etmeyi amaçlamak bir yanılgı olacaktır.

Ancak belki de; buluşmanın sona ermesini bile beklemeden, bir sonuç cümle söylenebilir. O da bu ve benzeri ortamların kendi içlerinde gizledikleri bir yaratıcı potansiyelin varolduğu ve uygun bir zemin bulunduğu anda ortaya çıkarak yeni buluşmalara, yeni aktivitelere kaynaklık edebileceğidir ●

• Ar. Gör. İYTE Mimarlık Fakültesi

Kıyılar: Turizm, İkinci Konut, Mimarlık

Son 15-20 yıl içinde, başta Akdeniz ve Ege olmak üzere, kıyı bölgelerimizde yapılan otellerin, tatil köylerinin, ikinci konutların sayıları hızla arttı. O kadar ki, bir kıyı yağması söz konusu oldu ve bu artış, bu yağma, çevresel, hukuksal, yasal, toplumsal, ekonomik bir takım sorunları da birlikte getirdi.

Bugüne kadar, bu sorunlar, çeşitli düzeylerde, çeşitli platformlarda uzun uzun tartışıldı, tartışılmakta.

Hiç kuşkusuz bütün bunlar, mesleğimizle yakından ilişkili. Ama biz bu sayıda bu etkenleri, bu sorunları, olabildiğince bir yana bırakarak, yukarıda özetlenen gelişmenin, ülkemiz mimarlığına kuram, söylem, tasarım, estetik bağlamında neler kazandırdığını, neler kaybettirdiğini sergilemek, irdelemek, eleştirmek ve tartışmak istedik.

Ege'de İkinci Konut ve Turizm Yapılaşması*

N e c a t i İ n c e o ğ l u * *

Ege sahillerinde, Ayvalık'tan Bodrum'a yapılacak birgünlük bir yolculuk son on yılda Turizm ve öncelikle İkinci Konut adına kaybettiğimiz doğal ve kültürel değerleri göz önüne serecektir. Yılda birkaç gün kullanılan veya bütün yıl boş kalan uçsuz bucaksız "siteler" tatil konutları yalnız su, hava, deniz kirliliği değil mimari bir kirlilik de yarattı. Piyasanın gel-geç günün modası taleplerini karşılamak ve en üst düzeyde kardan başka hiç bir kriteri ve ilkesi olmayan böyle bir yapılaşma zihinlerimizdeki Ege Sahilleri İmajını da yok etti. Her yerinden suya girilebilen deniz, kıvrım kıvrım sahiller, zeytin ağaçları ile kaplı tepelerden oluşan bu imajı tekrar yaratmak mümkün mü?

Yukarıdaki suali cevaplandırabilmek için bu başı boş yapılaşmanın nedenlerine kısaca göz atmakta yarar var.

1. Bu sahillerde yirmi-otuz yıl önce ve denetimsiz olarak başlayan pansiyon vb. küçük turizm tesisleri daha büyük plansız yatırımlar ve özellikle ikinci konutlar için bir "çekim noktası" oldu.

2. Belediye hudutları içinde kalan alanlarda yapılan her imar değişikliği, sahilleri ve yeşili yokedic ve yapılaşmayı hızlandırıcı nitelikte idi. Yeni imar planı düzenlemelerinde ise kamusal ortak alanlar için ayrılması gereken alanlar, olması gereken merkezi bölgelerde ve sahillerde değil tepe yamaç bataklık ve kayalık gibi yerlere kaydırılarak zeytinlikler ve diğer tarım arazileri yapılaşmaya açıldı.

3. Ege Bölgesi'ndeki sahiller Akdeniz sahillerinden farklı olarak aynı zamanda değerli tarım alanları idi. Bunların özel mülkiyette tarım alanları olması ve alt yapının bulunması yapılaşmayı hızlandıran diğer bir etken oldu.

4. Ne sahiller ne de çok yüksek kırsal peyzaj değeri olan zeytinlikler için hiç bir sit planlaması ve koruma kararı yoktu. Sökülen, yakılan veya bakımsız bırakılarak ölüme terkedilen zeytin ağaçlarının yarattığı zengin peyzaj değerleri ve yaratılmış imajın korunması için bir önlem alınmadı.

Ortak bir araştırma projesi yürüttüğümüz Leeds Üniversitesinden bir öğretim üyesi ile Keşan'dan Saroz körfezine inerken, arkadaşım yeni ağaçlandırılmış alanları göstererek, bu ağaçlandırmada yerel halkın görüşünün alınıp alınmadığını sordu. Olumsuz yanıtım üzerine şunu anlattı. "Birkaç yıl önce İskoçya'da ağaçlandırılması gereken bir alan için ağaçlandırmadan sorumlu yerel kurum, ekonomik değeri yüksek bir ağaç türünü dikmeye başladı. Fakat yerli halk, bu türün o bölgenin alışılmış olan peyzajına uymadığı ve oluşmuş olan imajları bozacağı savıyla karşı çıktı ve seçilmiş olan türü değiştirterek oranın yerli türü olan daha bodur, çalimsı bir ağaçlandırmaya gidilmesini sağladı".

5. Bir bölge turizm veya ikinci konut için çekici ise bu çekiciliği sağlayan bazı öğeler olması gerekir. Çekim öğeleri denilen bu öğelerin bir bölümü yerine konulabilir ve yenilenebilir niteliktedir. Örneğin alt yapı bu türdendir. Ancak bu bölgenin turizm için çekici olmasını sağlayan iki temel çekim öğesi deniz ve zeytinlerin yarattığı peyzaj değeri ne yokolduğu takdirde yerine konulabilir ne de yenilenebilir nitelikteydi. Zeytinlikleri tekrar yetiştirmeye kalksak bunu bizim kuşaklarımız göremeyecektir. Kirlenmekte olan denizin kendini yenileyebilmesi için uzun yıllar geçmesi gerektiğini ekolojistler söylemektedir.

Bir zamanlar büyük bir savurganlıkla turizm için sahillerini yapılarla dolduran İspanya, yukarıdaki nedenle ve gelecek kuşaklar için bu sahillerdeki yüksek yapıları yıkmakta ve buraları eski doğal haline getirmeye çalışmaktadır. Zira sözü edilen çekim öğeleri gene orada yaşayanlar tarafından ortadan kaldırılınca, o bölge çekiciliğini kaybedecek ve turizm ve ikinci konut arkasında bir yapı mezarlığı bırakarak orayı terkedecek ve kendisine bozulmamış yeni yerler arayacaktır. Bu süreç Ege sahillerinde başlamıştır. Bunun göstergesi de giderek düşen nerede ise maliyetinin altına inmiş, büyük bölümü satılmamış elde kalmış ikinci konutlardır. Bozulma süreci başlayınca bunun nasıl tutulamaz bir hız kazandığı ve total bir çöküşe dönüştüğü bilinir, İspanya'nın yaptığı, ağır maliyetlere katlanarak bu süreci durdurmaya çalışmaktadır.

6. Bozulmadaki önemli etkenlerden bir diğeri de kaçak yapılaşmalardır. Bunlardan bir bölümü, hiç bir yasal izne bağlı olmadan yapılanlardır. Bir diğeri yasal bir izne bağlı olmakla birlikte uygulama aşamasında büyük ölçüde değiştirilerek kaçaklaştırılanlardır. Mevcut imar planları ve kurallarının özellikle politik nedenlerle sürekli olarak yoğunluk ve kat adedini artıracak yönde değiştirilmesi kaçaklaşmanın başka bir görünümüdür. Bu sahillerdeki bozulmanın temel nedeni, izinsiz yapılan kaçak olanlardan çok, imar kurallarının kişisel ve politik çıkarlar doğrultusunda değiştirilmesi sonucu kaçaklaştırılmış yapılarıdır.

Ege sahillerindeki çevresel bozulmanın bir diğer önemli nedeni, başlangıçta yasal yollarla imar kurallarına ve çevreye uygun olsa da, zaman içinde, kat çıkmaları, balkon kapatmaları, gereksiz saçak, çıkma, yalancı kolon veya arabesk süslerle, imaj kaçakları, kaçaklaştırılanlardır.

7. İmar Planlarının kolayca değiştirilebilmesi ve her yeni değişikliğin çevrenin ve kamusal alanların zararına gerçekleşmesi, bozulmanın diğer bir temel etkeni idi. Ayrıca bu değiştirmelerin yarattığı yüksek rantlar, bu alanları birer çekim noktası haline dönüştürdü, tarım alan-

Tarım Alanları ve Yapılaşma

ların yerleşmeye açılmasını hızlandırdı. Bir alanın turizm veya ikinci konut için yerleşmeye açılması ile oluşan spekülasyon karları, aynı arsa veya arazinin tarım alanı olarak kullanılması durumundaki ile tartışılmayacak kadar yüksekti. Bu, aralarda kalan tarım alanlarının da terkedilerek birer çöplüğe dönüşmesine neden oldu.

8. Bir bölge veya yöre ile ilgili olarak imajların nasıl oluştuğunun farkına varılmadı. Yöresel mimari değerleri olan yöreler dar bir çerçevede, sokak ve meydan ölçüsünde ele alındı. Bu sokak veya meydana yaklaşırken imaj oluşturan peyzaj değerleri hesaba katılmadı, söz edilen tarihi çevrelere de bütün olarak bakılmadı. Örneğin, Kuşadası'nın veya Alanya'nın korunması, çevresindeki zengin tarım alanları özellikle zeytinlikler veya muz bahçeleri ile belirlenen doğal peyzajdan bağımsız, birkaç sokak veya ahşap evle sınırlı tutuldu.

Birkaç ay önce sinemalarda "çalınan güzellik", (stealing beauty) adı altında gösterilen film tarım alanları ile yaratılan bölgesel peyzajın çok güzel bir örneğini sunuyordu. Bu filmde İtalya'da Toskana'daki bağların büyük özenle korunmuşluğu oradaki doğal yaşamın adeta bir parçası idi. Filmin kurgusu da burada yaratılmış olan imaj üzerine oturmaktaydı.

9. Yapılaşma ve bunun sonucu çevresel dengenin bozulması, erozyon, kirlenme, sivrisinek üreme alanlarının ortaya çıkmasına neden oldu. Konut alanlarındaki sivrisinek mücadelesi için aşırı ilaçlama ekolojik dengeleri bozarak yararlı pek çok türü ortadan kaldırdı. Örneğin Köyceğiz Dalyan'da Dalaman Çayı'nın eski yatağını yüzlerce yıldır yuva tutmuş ve o yörenin peyzajının en değerli elemanı olan leylekler aşırı ilaçlamanın yol açtığı böyle bir tehdit altında bulunmaktalar.

10. Bu sahillerdeki yerleşim alanları iç göçler yoluyla hızla büyümekte, kentin özgün çekirdeği büyüme karşısında oransal olarak yok olmakta, kent profilleri hızla değişmektedir. Örneğin Kuşadası bu düşünce açısından incelendiğinde, kasabanın koruma altındaki parçasının bütün içinde ve göreceli olarak ne kadar küçüldüğü görülecektir.

Kurtuluş savaşının acılı yıllarında, Yunan işgali üzerine Aydın'dan Denizli'ye göçen ve savaş sonrası yakılmış ülkelerine geri dönen

göçmenlerin, "yıkılan evlerimize değil, yakılan zeytin ağaçlarımıza yarıyoruz, ev yeniden yapılır, ancak zeytin dededen toruna kalır diye yandıkları" anlatılır. Yok olan zeytinlikler torunlarımıza kalması gerekenlerdi. Ancak kalan pek az sayıdaki sahil parçası ve zeytin ağaçlarını kurtarmak mümkün mü ve bunun için neler yapılabilir?

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilirlik kavramı kaynakların tükenme noktasına gelmeden veya kendini yenileyemeyecek ölçüde bozulmadan dengeli kullanımına yöneliktir. Sade ve mantıksal görünen bu kavramın ne kadar gözardı edildiğinin pek çok örneği vardır. Kıyı alanlarındaki suların sınırlı olması ve aşırı su tüketimi sonucu yeraltı su seviyesinin düşerek deniz sularının karaya yürümesi bir turistlin ilgi alanı dışındadır. Kendisini sıradan bilgi araçları ile bilgilendirmek de yeterli olmamaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı bu nedenle yakından 'taşıma kapasitesi' kavramı ile ilgilidir. Taşıma kapasitesi kavramının en yaygın tanımı ise, turizme açık bir bölgenin, çevre kalitesi bozulmadan verebileceği hizmetin sınırlarıdır. Yukarıdaki kapasite yalnız fiziksel olguları kap-

Zeytinliklerin yokolması karşılığı bir yerleşme

Yöresel İmajı Oluşturan Elemanlar - Assos-

Tarım Alanlarını Yokeden İkinci Konutlar

samaz, sosyal, psikolojik, ekolojik vb. pekçok özelliği de içerir. Zira bu kavram hem doğal hem de insan yapısı çevrelerin ziyaretçiler için bir limiti olduğu anlayışına dayanır. Bu limitin üzerinde ise Denizli-Pamukkale örneğinde son derece belirgin bir şekilde ortaya çıktığı gibi kaynaklarda kalıcı veya zaman içinde onarılabilen bozulmalar başlar. Önemli olan özellikle kalıcı bozulmaların sınırına gelinmeden gerekli önlemlerin alınmasıdır. Yukarıda örnek olarak verilen Hierapolis-Pamukkale durumunda geçici bozulmalar evresinde yeterli önlem alınmadığı için çoğu yerde kalıcı bozulma evresine girilmiştir.

1980 sonrası yıllarda ülkemizde kıyı turizmi ve buna bağlı yapılaşma büyük bir hız kazanmıştır. Bu hızlı yapılaşma pekçok yöreyi çevresel yönden kirlenme sorunları ile başbaşa bırakmıştır. Pekçok yöre "taşıma kapasitesi" limitleri dışında ve kalıcı bozulmalara neden olan aşırı bir yapılaşma ile karşılaşmıştır.

Kıyı turizminin sebep olduğu yapılaşmanın çevre üzerindeki olumsuz etkisi, yukarıda da değinildiği gibi imar kuralları veya bunların hatalı uygulamalarından, kaçak yapılaşmalardan, arsa spekülasyonundan, aşırı ve yoğun kapasite kullanılmalarından vb. kaynaklanmaktadır. Bunlara yapıların mimari niteliklerinden kaynaklanan, yöreye yabancı biçimler, özellikle yabancı mimarların Türkiye hakkındaki yüzeysel birikimlerinden kaynaklanan bir doğu- müstemleke tarzı süslemeler, gerekli gereksiz kullanılan ve hiç bir strüktürel gereği olmayan ve yanlış imajlar yaratmaya yönelik kubbeler, kemerler vb. eklenebilir.

Yapılaşma hangi yönde olursa olsun bunları çevreleyen geniş bir yörenin bitki örtüsü ve doğal yapısı - kırsal peyzajı hızla değişmektedir. Buna örnek olarak Alanya'nın muz bahçelerinin, Kuşadası'nın zeytin bahçelerinin sökülmesi ile uğradığı çevresel imaj kayıplarını gösterebiliriz. Bina ölçeğinde sınırlı bir kullanıcının etkilendiği imaj kaybı bu yöre ile sınırlı kalmamakta bütün vadiye hızla yayılmaktadır. Aynı olguyla Ayvalık'ta karşılaşmaktadır. Yavaş yavaş sökülün bağlardan sonra Bozcaada da artık çevresel imaj yönünden kendisini çekici kılan niteliklerini yitirecektir.

Ege sahillerinde hala kalıcı bozulmanın sınırına gelmemiş yörelerimiz bulunmaktadır. Çevreyle dengeli ve sürdürülebilir bir turizm yapılaşması ile bunların kurtarılması umudu az da olsa sürmekte ●

• Bu yazı YTÜ Mimarlık Fakültesi'nde Devlet Planlama Teşkilatı ve YTÜ Araştırma Fonu tarafından desteklenen "Sürdürülebilir ve Katılımcı Turizm Gelişmeleri İçin Bir Model" isimli araştırma projesi bulgularından yararlanılarak hazırlanmıştır.

•• Prof. Dr. YTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

Tatil Yapıları ve Bir Ülkenin Mimarlık Yaşamı

Ş e v k i V a n l ı

Birbirinden farklı birçok uygarlığın katlandığı Anadolu toprakları üzerinde mimarlık yapmak taşıyamayacağınız kadar büyük sorumluluk ! Vasat eğitim veya yaklaşımlarla bunun bilincine varmak olanaksız. Anadolu, bir güney, orta ve kuzey Amerika değil, herhangi bir Avrupa da (Mısır uygarlığı hariç) Afrika ülkesi uygarlığı da değil... Asya'nında üstünde uygarlık katları yaşamış! Bu global dünyanın şöhretleri düşünce üretmek için Akdeniz uygarlıklarının külleri arasında ateş arıyorlar...

Anadolu'nun kıyıları yirmi yılda 20.000 den belki 500.000 yatağa ulaştı. Müthiş sayılar, Türk mimarları için büyük olanaklar sağladı... Elli yıl önce başlayan tatil evi / 2.ev üretimi sürerken otel ve tatil köyleri bunlara eklendi. Sanıyorum bu geniş uygulama mimarlığımızı ve mimarimizi etkilemektedir.

Tatil Evleri: Ankaralıların 1950'lerde (belki daha önce) başlattıkları kooperatif evleri, o yılların bürokratinin ve mimarının kontrollü, akılcı davranışını yansıtıyordu... Yerel mimari arayışları veya (kooperatif oldukları için) pazarlama numaralarından uzaktılar. Bu elli yılın ikinci yarısında ticari ölçüler büyüdü, Bodrum'da filizlenen, yapısal çevreyi korumak veya sürdürmek kararı olumlu bir başlangıçtı. Yazık ki mimarlarımız, girişimciler ve tüketicilerin tarihi ve güncel kültürel sorumsuzluğu, beğeni düzeyi köklü davranışlara karşıdır. Bu piyasa düzenin, pazarın düzeyini yansıtmaktadır.

Şehirlere olan çok büyük göç ve insanların yeni (açgözlü) istekleri, acele yapılan üretim hukuken yasal olsa bile, nitelik açısından yasal sayılamayacak bir Vandalizmdir. Anadolu'nun taşra halkı şehri (medeni-uygarlık) sürecini tamamlamadan kıyıları talan etmektedir.

Antalya, Falez ve Sheraton Otelleri

Mimarlarda bu yağmanın araçları olmuştur. Kıyılardaki küçük orandaki saygıdeğer mimarının varlığını yadsımıyoruz.

Tatil Köyleri: Yatırımları başlatanlar, onları taklit edenlerden daha iyi oluyor. 1970'lerle 80'ler arası yapılan tatil köyleri, sanıyorum oldukça düzeyli bir mimarlıkla doğdular. Altına ve devlet desteğine hücum eden, arkadan gelenlerin bir bölümü ucuza proje elde etmek için, bir bölümüde (yabancı ve yerli) düşük düzeyli turistin ilgisini çekmek için maskaralığa varan çarpıcılık sağlamak için mimarlığı alet ettiler. Maskaralık, gerçek yüzü saklamak, karşısındakini aldatarak eğlendirmek amacını güden, insanın tarih kadar eski bir yönüdür.

Bu davranışı masum göstermek "turizm için iyidir" düşüncesi, girişimci-mimar ikilisinin kendisine olan saygısını anlaşılmaz kılmaktadır.

Tatil köyleri, taşımaları sirk çadırı değildir ve bizim düzeyimizin kanıtlarını oluşturmaktadır.

Bu tatil köyü çalımları, post-modern, dekonstrüktivizm, yerellik şemsiyeleri altında ucuzluk olarak kamu yapılarına kadar girmektedir. İ.E. Fuarının 'Dokuz Eylül' kapısı Cumhuriyet ve modern mimari dönemlerinin güzel ve korunması gereken bir yapıtı idi. Bu yapıyı çağdaşlaştırmak (!) için, tepesine çarpıtılmış (bir reklam panosu türünde) biçimler yerleştirmeyi anlamak zordur. Otele, çarşıya, kiralık büroya benzeyen kamu yapılarının demokrasiye falan değil, dünyamızdaki, kimliğimizdeki anarşi veya şaşkınlıkla bağları vardır. Mimari insanları eğlendirmek, neşelendirmek, güldürmek için değil, mutlu eden güzel bir çevreyi inşa etmek için vardır. Mimarlık sanatının sürekliliği, içinde yaşayan insanların gelip geçiciliğiyle değişmez.

Oteller: Hem kıyılarımızın, hem şehirlerimizin etkili, egemen yapılarıdır. 1950'lerin başında Boğaziçinin tepesine konan Hilton Petek Oteli belki otuz yıl mimarimizi etkiledi. Modern mimarının mimarlığa sağladığı "kolay tasarım şablonu" tasarım sıkıntısı çeken mimarlarımız tarafından çok sevildi. Otelciler, işlev sorunu nedeniyle parçalatmıyorlar. Halbuki mimarlar, yapıları parçalayarak ve bu tür parçalardan biri veya birkaçını diğerlerine göre çarpıtarak veya parçalar arasına külbet gibi birşeyler koyarak Anadolu kültürü veya yerellik taslamak el çabukluğu marifetlerine teşneler.

Otelciler hizmeti düşünerek blok yapılar istiyorlar. Bu büyük yapıları biçimlendirmek daha zor oluyor ve Antalya'da tatil otelleri, İstanbul'daki şehir otelleri ve biraz bütün dünyadakiler tatsız devler !.. Falez veya Voyager otellerinin Antalya'nın o güzel kayalıklarını nasıl ezdiğini, Swiss ve Conrad otellerinin Tanrının insana sağladığı eşsiz güzelliklerden Boğaziçinin ölçülerini nasıl tahrip ettiğini görüyoruz. Bu oteller bugünkünün yarı büyüklüğünde olsalar, diğer yanları bu güzel şehirlerin başka yerinde, birkaç km. ilerisinde olsalardı ne kadar iyi olurdu? Nedir bu sermayenin azgınlığı, nedir bu izinlerin duyarsızlığı? Sultanbeyli, Ege, Boğaziçi hepsi aynı VANDALİZM. Türk toplumu, Türk mimarları bu sorumluluğun altından kalkamaz... Bu otellerin girişimcileri çok kere projelerini yurt dışında yaptırıyorlar. Yurt dışında da mimar seçmeyi bilmiyor veya çok başarılı kişiler gerekli ücreti ödemekten kaçıyorlar. Örneğin Conrad otelin düzeyini kolayca aşacak birçok Türk mimarı bulunacağına inanıyorum...

Para kazanmaktan başka birşey bilmeyen iş dünyası, bir Dolmabahçe, bir Beşiktaş çevresinin anlamını bilmedikleri, geceleri dev otellerinin profillerini ışık çizgisiyle ortaya çıkararak Boğaziçinin dağınık ışıklarla oluşan panoramasına saldırdıklarını farketmiyorlar...

Mimarlıkla ilgili hemen her yazıda kötümser düşünceleri sıralıyoruz. İyi yapıları anlatmak için inceleme yapmak gerekiyor. Halbuki kolayca görünen, yanlışlarla, dolu bir ortam var. Bu ortamdan söz etmek daha kolay ve sanki daha yararlı...

Antalya: Lafa Oteli

Antalya: Tanya Oteli

Bu yazıyla birlikte Orta Anadolu'dan çevreye saygı çabalarımızı içeren bir spor ve dinlence bütününü sunuyorum. Denizimiz olmadığı için tepelerimizi kullanıyoruz.

Yazının başındaki, Anadolu topraklarının barındırdığı tarih ve kültürel mirasın sorumluluğu, mimarlık eğitiminin öncesinde genç adaya anlatılmalı ve istekli kişi durumu bir daha ve ömür boyunca tekrar tekrar değerlendirmelidir ●

Kıyılarımızı Tanıyor muyuz?

C e n g i z B e k t a ş

Uzun, yorgun bir gündü... Troya'yı tartışmıştık yerinde... Ardından Assos'u... Gölgede otuzbeşi aştiğini duyumsadığımız sıcaklıkta, Assos Akropol'ünden aşağıya denize koşarken, içimizden geçenin ne olduğunu bilmeyebilir misiniz?

Buz gibidir Assos denizin suları.

Herkesin olan kıyıda, suya dört-beş metre uzaklıkta, bir duvar çekilmişti, geçen yıllarda... Arkası doldurulup, yeme-içme yerleri için bir düzlük kazanılmıştı...

Birşey yiyip içmeyecekseniz oturamazdınız oralarda...

Kimilerinde örneğin çay istesiniz vermezler, "yok" derler... Soğuk içecek sorsanız, ancak "Coca-Cola"dır seçenek. Çoğunluğunda, birşey yemiyecekseniz hiç oturtmazlar. Bütün bunlar kesenize uygun olur ya da olmaz o elbette sizin sorunuz.

Nasıl da dört-beş metrelik bir şerit "halka" bırakılmıştı. Halkımız o duvardaki bir aralıktan 5-6 basamak inip, o daracık şeritte denize girebiliyordu.

İşte içimiz yanarak o duvarın üstüne gelip de, kıyıya azıcık yukarıdan bakınca, tahtadan uzanma salları dizili olduğunu gördük.

Üzerlerinde de "..... Otel" yazıyordu.

Haydi bakalım girin denize oradan...

Ben hiç aldırmam böyle "önlem"lere... Giririm... Hele biri gelip de karşın! Herkes, oradaki herkes bilsin, bu kıyı hepimizindir. Haklarını ellerinden almaya kalkışanlara karşı koymayı bilsinler. Hani derler ya: "Haklar verilmez alınır !"

Ama öylesine bıktım ki bu işlerden...

Bilenler bilir, bıkkın da olsam, geri durmam yapacağımdan... Ama öyle de yorgundum ki o gün... Genç plancılara sabahtan beri bir şeyler anlatıp durmuştum... Yaşamımda ilk kez sesim de gidiyordu.

Gençlerden kimileri epey uzaklara gidip bir aralıktan girdiler suya... Ama çoğunluğu girmediler. Canları sıkılmıştı bir kez...

Kıyılarımızdan söz edeceğim bir yazıya, böyle girişim, benim yaşım için doğal. Bütün kıyılarımızın en doğal, en temiz durumlarını, el konmamış durumlarını görmüş bir kuşaktanım ben... Burgaz adasında iskelede, bilmem kaç kulaç suya atılan yirmibeş kuruşluğu çıkartırlardı dipten çocuklar... İstanbul'un suya girilmeyen kıyısı yok gibiydi...

Öteki kıyılarımız mı?

Yıllar yılı dolaştım kıyılarımızda. Pırl pırl sularımıza daldım; tek plastik tabak, şarap şişesi, ayakkabı eskisi görmeden. Geçmediğim, görmediğim kıyımız yok diyebilirim. Hemen hepsini denizden... Bütüne yakın, önemli bir bölümünü karadan da... Eyüboğullarından öğrenip, bir "araştırma-tanıtma" olayına dönüştürdüğüm, "Mavi Yolculuk"larımı bir yıllarda "Mimarlık" dergimizde de anlatmışım. "Senin sandal gezintilerini mi okuyacağız?" Diyenler de olmuştu... Derginin o yapraklarını kesip, dosyalayıp, anlattığım yerleri görmeğe çıkanlar da...

Sormak hakkımdır:

- Kıyılarımızı tanıyor muyuz?

Buna olumlu yanıt verebilmek için elbette önce denizci olmak gerekir. Halkça böyle olmadığımızı da biliyoruz. Deniz yönünü bir tarafa bırakalım, karadan tanıyanlarımız bile pek yok diyebilirim ben kendi adıma... Kimi kıyı kentlerimizde bile, insanlarımız denize sırtlarını döner otururlar, bugün bile... Balıklarımızın adlarına bakın bir... Türkçe olan var mı? Kaç kişi kıyılarımıza özgü tekne biçimlerini sayabilir? Şimdilerde bize özgü tekne üretimi var mı? Oysa ilk çatki (iskelet) yöntemiyle tekneyi bu ülkenin insanları yaratmışlardır. Venedik'in gondolunu bilirsiniz de, Haliç'e özgü teknenin ne olduğunu bilir misiniz?

Bu ülkenin insanlarıdır, ırmak tannısını, denizleri dolduruyor diye "dava" edenler...

Su yolu en ucuz, pek çok bakımdan en güvenceli yoldur ulaşım, taşınım için... Karayolları bile sudan suya götürür insanları... Antik çağları anlayabilmek için su yollarını iyi bilmek gerekiyor. (Mavi yolculuğumun başlıca nedeniydi bu gerçek) Antik Çağ Anadolu Uygarlığı, ağırlıklı olarak, bir kıyı uygarlığı değil mi?

Peki bugün kullanıyor muyuz bu olanakları?

İç taşınım, dış taşınım... Bir düşünün!

Kıyılardaki kentlerimiz bile birbirlerine kara yoluyla ulaşıyorlar ancak... Dışa açılabilen, dıştan girilebilen limanlarımızın sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. İstanbul bile, bugün bile, SU KÖRÜ...

Değil mi?

Boğaz yerleşmeleri ancak kara yoluyla bağlılar birbirlerine...

Bu yönde bir "planlama" biliyor musunuz?

Türkiyemiz, kıyılarına, nasıl olur da bu denli küskün olabilir? Nasıl yıkacağız, ne zaman yıkacağız bu kıyı duvarlarını?

Oysa herkes kıyılara koşuyor gibi! (Herkes dediğime inanmayın sakın!) Kıyıdaki ikinci konutların çok para ettiğini görenler, yemeyip içmeyip ayırdıklarıyla kıyıda bir kooperatif evi edinmeye çalışıyorlar... Ne için? Kıyıdan yararlanmak için mi? Yok canım! Altına ya da dövizle yatırmaktan daha kazançlı, güvenceli gördükleri için elbette... Ama böylece bindikleri dalı da kesiyorlar. Yapılarıyla kirl ettikleri kıyılarda azıcık olan birinci sınıf tarım alanları yok ediliyor böylece... Yılın en az on ayı kullanılmayan bu yapılar yüzünden, yok olan yaşayan toprağımızdan artan da, çiçeksiz, böceksiz, insansız, bakımsız kalıyor.

"Gizli yaşamasızlık" diyorum ben bu olguya...

Gelenler birkaç hafta kalabildikleri kıyıdan bir şeyler alabilseler ya! Alamıyorlar! Oralara da, bozkırları, karaların göreneklerini götürüyorlar! Trabzon'un bir zamanlar "sayfiye" yeri olan Akçaabat'ta, denize saldıkları kanalizasyon kanalları üzerine yığdıkları çöplerle yeniden oluşturdukları, yirmi yılda temizlenemeyecek kıyıda, denizin üzerindeki "köfteciler" ağızımızı açık bırakmıştı, hamsinin ülkesinde...

Diyebilirsiniz ki yılda bir-iki hafta da olsa dinleniyorlar insanlarımız kıyılarda...

Öyle mi sanıyorsunuz?

Var mı böyle bir planlama?

Tüm insanlarımız yararlanabiliyorlar mı kıyıdan?

Deniz kıyısına inebilenler (yüzde kaçtır dersiniz) eş yararlanabiliyorlar mı bu olanaklardan?

Bir örnekle açıklayayım demek istediğimi:

Şimdi nasıl bilmiyorum ama, bir zamanlar Bulgaristan kıyıları ve çalışanların izinleri birarada planlanmışlardı. Kıyıya uzak yerlerin insanların yıllık izinlerine, kıyıya ulaşınca kadar geçirecekleri süre

Kısacası kıyı, belirli kesimin, hele hele belirli insanların olamazdı... Herkesindi... (Biz böyle planlama yapsak görülür ki kıyılarımız sandığımızca uzun değil)

Bize gelince, kıyılarımızın kullanım önceliğinden sosyal durumumuzu okuyabilirsiniz...

Osmanlıda kıyı alınıp satılabiliyor muydu?

Şimdi de, yapılarınızla, suya 100 m'den daha yakına gelemesiniz yasaya göre...

Elbette sözüm ona...

(30 m çekilecek yerde (bir zamanlar yasa öyleydi) 50 m çekmişim ben... Oysa komşu, doğrudan suya sıfır yapı yapmıştı... Ben de "benim 50 m çekmemin ne anlamı kaldı?" diye bir yazımda bu olayın sözünü edince, iki yıl yargıladılar beni... Komşuya "hakaret" etmişim... Neyse ki uygar bir yargıç beni haklı buldu)

İstanbul'da başlayıp, bütün Türkiye kıyılarını mülkiyetine geçirebilir, babanızın malı gibi kullanabilirsiniz... İnanmazsanız kıyılardaki bütün yıldızlı otellere bakın...

Önlerindeki kıyıdan insanlarımızın geçmelerine bile izin vermiyorlar o lüks oteller, tatil köyleri...

Gene bir zamanlar bir Turizm Bakanı bana turizm konusunda sorduğunda, onbeş yirmi madde içinde özetlerken düşüncelerimi, kıyılarımızın bu otellere, tatil köylerine (gettolar) bırakılmamalarını herkesin kullanımına açık, ayrı işletmelere kavuşturulmalarını önermişim. Bunun için eleştirilecek pek çok yönü vardı, hele benim dünya görüşümde bir insan için...

Ama bırakın böyle bir çözümü, biz tüm planlamamızı dış turizme göre yaptık biliyorsunuz. Kendi insanımız devletin kurumlarınca bile hiç "hesaba" katılmadı. (Bir belediye başkanı bile "yerli turist nereye giderse gitsin" diyebildi ya...)

Tüm kıyılarımız batı ülkelerinin köylülerine, alt gelir kümelerinin arabesk beğenilerine göre planlandı, kendi insanımızın dinlenmesine göre değil... (Deniz kıyısında dinlenmenin doğruluğundan eninde sonunda kuşku duyulur olduğunu da unutmayalım bu arada)

Ayrıca turizm planlaması deyince neden kıyılar öncelik alıyor? Kimin dayatması bu? Koskoca bir ülke "tur operatörleri" ne göre mi planlanacak? Kıyılardaki batılı köylüye göre planlanan turizm, kendi kıyı insanlarımızı bile içlerlere kovaladı biliyorsunuz... Bodrumlu, kıyıdaki kahvesinde bile oturamaz oldu. (Bu konularda daha önce kimi kitaplarımda uzun uzun yazmışım. Kent, 57-70 sf. Tasarım yayınları 1996)

Şimdi bu söylediklerimi bir kez daha geçirin usunuzdan... Şu iki soruya olumlu yanıtınız var mı bugün?

- Kıyılarımızda, dengeli ülke planlamamızın içine sağlıklı oturan, önce kendi insanımız diyerek bütün insanlarımızı hesaba katan, bir değerlendirmeden söz edebilir miyiz?

- Kıyılarımızın, genel ya da yöre yöre (Akdeniz, Ege, Marmara, Karadeniz) kimliklerinden söz edebilir miyiz?

Bu iki ana soru, tüm ya da her türlü planlamaya temel olmalıydı oysa... Geçenlerde bir ünlü peyzajcıma sordum:

- Bizim kıyılarımızda hiç peyzaj çalışması yapıldı mı? (Peyzaj deyince askerlik şubesi önünü süsler gibi komik komik parklar, aptalca yollar görgüsüz çöp tenekeleri, oturma yerleri, aydınlatma direkleri değil elbette) Almanca ya da İngilizce sözlükten (landscape) anlaşılabilirliği gibi coğrafyanın, kendi doğal özellikleri içinde, insan eliyle, iyi, sağlıklı kullanımının, değerlendirilmesinin, desteklenmesinin, sürmesinin sağlanabilmesi...)

Böyle bir ülke, bölge, kent, sonra da kıyı planlamasının içine oturmayan bir mimarlık söz konusu bugün özellikle kıyılarımızda. Bu alan ne yazık ki batıdan gelen arabeskin dayatmalarına tümüyle açık...

En özgün yörelerimiz bile, kendi ellerimizde çar çur oldular. Bodrum'un halk yapılarından, köşe kulaklarından ve beyaz renkten başka ne kaldı bugün...? Gittikçe büyüyen, en hızlı büyüyen Antalya'da yapılan yapılarda, Antalya kale içi evlerinden ya da Beyler mahallesi evlerinden öğrenilmiş herhangi bir şey (biçim kopyacılığı değil) var mı?

Oylumların, alanların, ışığın düzenlenişi, doğaya, iklime, çevreye, insana uygunlukları açısından bakın Kale içi evlerine sonra da yeni yapılan apartmanlara... İlkeler açısından bakın, insan, sevgisi, saygısı, sevmeleri, sevilmeleri, sevimleri açısından bakın; su, portakal kokusu, fesleğen, şakayık, sardunya, gül açısından, doğal, sağlıklı, insana yakın yapı gereçleri açısından bakın... ●

Kıyılarımızdaki Yazlıkların Çirkin Mimarisi

T a y f u n T a n e r •

Neden Bu Konu?

Kıyılarımıza ilişkin gündemde olan sorunlar geniş bir alanı kapsamaktadır. Bunlar yasal önlemlerden, yağma söylemlerine, planlamadan doğal çevre korumaya, kirlenmeden ekolojik dengelere kadar uzanmaktadır. Bugün karşımızda duran önemli meselelerden biri ikincil konut yapılaşmalarıdır. Turistik tesis veya başka yapılaşma biçimleri ikincil konutlara kıyasla daha arka planda kalmaktadır. Çünkü bunlar daha az arazi tükenmekte ve genelde noktasal olmaktadır. Oysa yazlıklar imar planlarının varlığına rağmen plansız bir görünüm sunmakta, çok arazi tükenmekte ve yaygın bir görünüm sunmaktadır. Önemli diğer bir saptama bu tür yapılaşmanın genel kalitesinin düşüklüğü diğer bir deyişle, bunların sunduğu mimarinin, belediyelerce yürütülen tüm yasal işlemlere rağmen genelde son derece kötü bir tablo oluşturmaktadır.

Bu yazıda İzmir civarında yazlıkların en yoğun biçimde yer aldığı Çeşme yöresi gözeticilerle, söz konusu vasıfsız veya çirkin, görünümü yaratan nedenler üzerinde durulacak ve sonuçta bazı önlem önerileri tartışmaya açılacaktır.

Mimarın Rolü

Bir binayı çok farklı boyutları içererek tasarlayan mimarın işi zordur. İmar planının koşullarına uyulacak, müşterinin (kooperatifin, müteahhidin veya şahsın) istekleri yerine getirilecek, bina kullanıma uygun (fonksiyonel), sağlam ve güzel olacaktır.

Bir otomobil veya başka bir endüstri ürünü satın alırken olduğu gibi mimaride de ilk ve en etkileyici unsur dış görünüştür; diğer değerlendirmelere bundan sonra geçilir : Kullanıma Uygunluk, malzeme ve işçilik kalitesi, ışık ve manzara faktörleri, komşular vb. gibi. Ancak bir yapının en önemli özelliği dış görünüşünden hiçbir zaman saptanamayan sağlamlığıdır. Bina önce insan canını hiçbir zaman tehlikeye sokmayacak nitelikte olmalıdır. Mimar bundan hiçbir zaman ödün vermez. Mimarlık teknik yönü yanısıra gerektirdiği yaratıcı güç ve sayısız seçenekler arasından en uygunu bir araya getirmeyi zorlaması ile bir sanattır. Tüm sanatçıların güzeli yaratmada kullandıkları dil ise ortaktır. Peki, bunca mimara ve ruhsatlı yapıya rağmen kıyılarımızdaki mevcut görünümü oluşturan tatil konutları niçin bu kadar çirkin olabilmektedir? Nedenler çeşitli olup değişik başlık grupları altında toplanmaktadır. Mimar ve onun ürünü bunlardan biridir.

Mimar genelde zor koşullar altında projesini gerçekleştirir. Müşterisi bir aile ise onun fertlerini ayrı ayrı ikna etmek durumundadır. Eğer iş kat karşılığı yapılacak ise muhatabı hem arsa sahibi, hem de müteahhittir. Bu durumda mimarın ikna etmesi gerekenlerin sayısı artar.

Mimarın ürünü bitmiş yapıdır. O ürün veya eser mimarın imzasıdır.

Alaçatı, rengiyle bağırان mimari ve kalitesiyle somurtan yazlık

Ancak bir proje üretip, bir daha o yapıyla yüzleşmeyen, işi ruhsat alınmasından sonra terkeden, inşaat sırasında verilen yüzlerce değişik karara katılmayan mimar sonuç ürünü tam anlamıyla sahiplenme hakkına sahip değildir. Çünkü inşaat yaşayan bir süreçtir. Çoğu zaman inşaatın tamamlanmasına kadar bu süreçte rol oynayan müşteri projeyi başta kesinleştirebilecek bilgi ve yeteneğe sahip değildir. Veya projeyi okuyup mekanları bitmiş olarak kafalarında canlandıramamaktadır. Durum böyle olunca, kendileri

İlca, Çeşme yol kıyısında evler

Mekan doyumsuzluğu, yapay malzemeier

Güzel bir konumda çirkin bir uygulama, Dalyan yolu batısında

ancak içine girebildikleri zaman yapıda değişiklikler talep etmektedirler. Eğer mimar müşteri ile ilişkisini ruhsatta koparmış ise işin sonunda başka bir bina ile karşılaşabilir. Mimarın bu koşullarda ilgisini sürekli tutması ve değişiklik tekliflerine karşı iyi bir ikna yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Aksi halde denetimi elinden kaçırır ve bina projesini aşar. Mimar denetimi en güzel müteahhitliğini de kendisinin üstlendiği yapılarda göstermektedir.

Günümüz koşullarında yapı denetimi büyük oranda mimardan uzaklaşmıştır. Çünkü genelde elde ettiği ücret onun sürekli bir denetim için hakettiği parayı karşılamaktan uzaktır. Aynı nedenle, ruhsatı aldıktan sonra, binayla ilişkisini, TUS'a rağmen, kesmektir. Bu durumda mimarın rolünü müteahhit, onunda bilgi ve becerisinin yetişmediği yerde, usta veya kalfa üstlenmektedir. Ancak bu durumun neticesinde, yani iskan ruhsatı alırken, başkalaşmış yapı bürokratik sorun çıkartmaktadır. İnşaat sırasındaki mimarsız başkalaşmalar çirkinliklerin temel nedenlerinden birisidir.

Belediyelerin uygulamanın projeden sapmasına pek aldırdıkları yoktur veya bu gerçeğe başedememektedirler.

Ortaya çıkan yapılaşmanın önemli bir belirleyicisi yürürlükteki imar planlarıdır. Çeşme'deki yazlıkların belki de %70'i bu şekildedir. 500 m²'lik bir parselde %15-30 TAKS ve KAKS uygulayan; 3,5,7 m.lik çekmeleri bulunan parsellerde mimarın yaratıcılığı da %70 oranında kısıtlanmakta, sadece ayrıntılarda ifade kazanmaktadır. Benzeşen projeler fotokopi mimarisini yaratmıştır. Nitekim beldenin yeni sit alanı yapılanma koşullarında mimariyi çeşitlendirip, tasarımcıya yaratıcılığını kullanabileceği koşullar yaratma gayreti sezilmektedir. Ancak bunların dahi ayrıntıları önemlidir. Örneğin 1000 m²'lik bir parselde %12-25 TAKS ve KAKS değerleri uygulamak yerine %25'lik Emsal verilmesi mimarın hareket imkanını arttıracaktır.

Mimarlar yaratıcılıklarını gösterebilecekleri büyük yazlık parselleriyle ender olarak karşılaşmaktadırlar. Diğer yandan kendilerine harcama limiti getirmeyen bir müşterinin karşılama çıkma olasılığı da azdır. Oysa herkes bilmektedir ki güzel ayrıntıdır ve pahalıdır.

Mimarlık bilgi ve beceri olduğu kadar görgü işidir, yüzeysel yaklaşımı affetmez. Ucuz projeyi oldu bittiye getiren bir yaklaşım vasat olanı aşamaz. Oysa Çeşme gibi beldelerimizde belediyeye sunulan yazlıkların projeleri düşük kalitededir. Burada hem mimarın hem de sistemin hatası vardır. Mimar projeyi baştan savma tamamlamakta, sistem ise toplam m², yapılanma koşulları gibi niceliksel konuları denetlemekte, niteliğe bakmamaktadır.

Çirkinlik Nedenleri

Bir fabrika yapısında estetik unsur, yani dış görünüş, bir apartmana kıyasla daha az önemlidir. Ancak bireysel kullanılan yazlıklarda görünüş ön plandadır. Bu açıdan bakıldığında yazlık yerleşmeler iyi bir laboratuvar olmaktadır. Estetiği bozan nedenler ise aşağıda farklı başlıklar altında ele alınmaktadır.

Uyum (veya kontekst); İklim ve bitki örtüsü, fiziki çevre koşulları, geleneksel ve benzeri faktörler coğrafi farklılıklar gösterirler ve zaman içerisinde bunlar yöresel mimari dile dönüşür. Aynı nedenle herhangi bir yöredeki yapının o yöreye has nitelikleri taşıması beklenir. Tıpkı ahşap bir binanın ormanlık kırsal bir alana, dik çatılı yapıların yağmur ve kar yağışının yoğun olduğu yörelere uygun olması gibi. İsveç ve Norveç'in çatılarının veya Amerikan kolonyal mimari anlayışının Çeşme'ye taşınması veya beyazın hakim olduğu çevreye aşırı renklerin getirilmesi birer uyumsuzluk örneğidir. Mimari uyumun unsurları halen yöresel ve geleneksel yapılarda saklıdır.

Taklitçilik; Bir yörenin yapısal özgünlüklerinin veya mimari dillerin bir yerden diğerine taşınmasıdır; Bodrum evinin Çeşme'de yapılması gibi. Bu bina, tek başına başarılı olsa dahi, uyumsuzluk taşır. Bir yapı stilini başka bir stile taşımak da aynı anlama gelir ve tehlikeli bir yaklaşımdır.

Bireysellik; Herkes kendi özelliklerini yansıtan mimari anlatım peşindedir. Parası olan zenginliğini, mimar diğer meslektaşından olan üstünlüğünü topluma yansıtmaya sevdasındadır. Bunun için kimi tasarımcı (hatta müteahhit) kendi mimari dilini yaratma hevesindedir. Böylece ortaya çıkan ürünlere "playboy mimarisi" denebilir. Yöresel ve geleneksel bu uğurda terketmek bireyselliğin ilkel bir yöntemidir. Farklılığı yansıtmak isteyen tasarımcı bunu başka yeteneklerinde aramalıdır.

Yanlış malzeme kullanımı; Islak iç hacimlerin malzemesi fayansın dış cephede kullanılması en bariz örnektir. Doğal malzemelerin kötü taklitleri (yapaytaş) veya kötü malzeme, işçilik ve tasarımla üretilen bahçe sınır elemanları gibi malzemeler çirkinliğe katkıda bulunmaktadır.

Kütle; Yazlık binası parselinde duran küttür. Onun hacimsel ifadesi kendi içinde bütünlük taşımalıdır. Ancak yukarıda değinilen ve imar planından yansıyan koşullar mimara bu konuda hiç kimildama imkanı tanımamaktadır. Çıkma balkonların altına giren pergolelerin hem işçiliği zordur hem de ana kütle ile ilişkilenebilmektedir. Oysa yan açık mekanlar kapalı hacimlerin bir devamı olma niteliğini çatılar yoluyla kaybeder veya kazanırlar. Ana kütleyle sonradan yapışan geceköndü tipi ekler de çirkinlik unsurudur.

Renk; Yapı ruhsatlarındaki "beyaz" olma koşuluna rağmen, özellikle Çeşme'de (ve yine artan bir şekilde İzmir'de) binalar son zamanda hızla, ancak çirkin bir biçimde, renklenmektedir. Uygulamalar bunların boyacı kalfası veya vasıfsız müteahhit zevklerini yansıttığına işaret etmektedir. İtalya'da cazip bulunan renkleri Çeşme'ye taşıyıp kullanmak cesaret dışında ustalık ister. Hassas bir konu olan renk seçiminde mimar vurdumduymazlık yapamaz. Belediyeler bu konuda bir denetim sağlamalıdır.

Detaylar; Balkon korkulukları, baca şapkaları, çatı saçaklarının frizleri, bahçe duvarları, bahçe aydınlatma elemanları, barbeküler ve daha nice detay yapının mimari diliyle uyum sağlamamaktadır. Çoğu ucuz ancak "Kitch" olan bu detaylar açıkça mimarın ilgisizliğini, onu üretmenin zevksizliğini kanıtlamaktadır.

Tasarım ve İşçilik

Kontrast, simetri, karakter, ritm, ölçü ve bezeme estetiğin unsurlarıdır. Bir yapıyı oluşturan yatay elemanlar (Döşeme ve çatılar), düşey elemanlar (duvarlar, kolonlar), boşluklar (kapı ve pencereler) ve çıkıntılar ile bunların oluşturdukları mekanlar estetik unsurlarıyla uyum içinde olmalıdır. Mimarın sanatsallığı bu alanda belli olur. Burada konuyu ayrıntılı bir biçimde açıklama fırsatı bulunmamaktadır. Ancak bir iki örneğe yer verilebilir.

Plan tipi veya tasarımın ele alınış biçimi bazı çözümleri gerekli kılar. Örneğin kırma çatılı Türk evi ifadesinin arandığı çözümlerle plan, çatı planını izler. Aksi yapılırsa çatı düzgün çıkmaz; bozuk ölçü ve detaylar ve böylelikle çirkin görünüm oluşur. Kağıt üzerinde iyi gözükebilen arkası boş bir üçgen çatı duvarı uygulanınca anlamsız bir harcamaya dönüşür. Böyle bir duvar arkasına çatı ister. Sıvada yatay derzlerin yapılacağı (cephenin çizileceği) yerde duvarın sağır, derzlerin ise düşey elemanlarla sınırlandırılması ve boşlukların modüle edilmesi gerekir. Derzler üçgen yüzeyleri sevmeyiz. Benzer konularda gösterilmeyen hassasiyet kötü sonuçlar verir ve yine çirkinleşmeye katkıda bulunur.

İyi bir işçilik kötü bir tasarımı kurtaramaz. Ancak kötü bir işçilik iyi bir tasarımı bozar. Dış görünüşte etkili olan kötü sıva işçiliği güzel bir binaya puan kaybettirir. Güzel bir çatıya gönyesinde döşenmeyen kiremitler çirkinlik yaratır. Ülkemiz genelinde olduğu gibi, yazlıklarımızın işçilikleri de kalitesizdir. Bu konuda korkunç bir denetimsizlik hüküm sürmektedir. İşçiliklerin niteliklerini yükseltmek ve standardizasyon getirmek gereği vardır. Bugün sıhhi tesisatçı elektrik

döşemekte, sıvacı çatı inşaatına girebilmektedir. Sistem deneme yanılma yöntemi ile çalışmakta, müteahhitin elinden iyisini buluncaya kadar her konuda üç beş kalfa geçmektedir.

Toplum, Kültür, Teknoloji

Estetik değerler, zaman içerisinde, toplumsal değişimlere paralel olarak farklılaşmaktadır. Arabeskleşme müzikte olduğu kadar mimariye de yansımaktadır. 1950'li yılların mimari beğenileri çoktan kaybolmuştur. Bunda toplumsal olduğu kadar teknolojik değişiklikler öncülük etmektedir. Dünyaya açılma ile kişiler kendilerine yeni ideal yapı tipleri üretmektedirler. Hergün yeni yapı malzemeleri üretilmekte ve ithal edilmektedir. Globalleşme mimariye de yansımıştır. Birkaç sene öncesine kadar iki tip olan kiremit bugün yüzlerce seçenekle karşımızdadır.

Ancak malzeme ve teknolojinin çeşitlenmesi bir yöredeki yapılaşmada çok ayrı dilleri konuşan mimarileri yaratmakta, bu da görsel anarşiye ve kirlenmeye yol açmaktadır.

Oysa çeşitliliğe anlamsal dil bütünlüğü içerisinde yer verebilir. Yani her yörede, kentsel sit alanlarında arandığı biçimde, ortak bir dil mimari üslup yaratılmalıdır. Diğer özgürlüklerde olduğu gibi mimarın da özgürlüğünün sınırları vardır. Ancak yerel yönetimler bu tür bir eğilim göstermemektedir. Çünkü belediyelerin proje ve inşaat denetimlerini yapabilecek yetişmiş eleman bulabilme ve mali sıkıntıları ciddi boyutlardadır. Oysa iyi denetim başarının anahtarıdır.

Ancak bundan da önemlisi toplumun kültürel yapısı ve fertlerin yapılaşmaya bakış açısıdır. Hatta tek çözüm toplumda böylesine ortak bir görüşün, yani otokontrolün, yaratılmasıdır. Ülkemizde fevkalade yozlaşmış bir mekan israfı mevcuttur. Bu, diğer bir deyişle, daha fazla metrekareye olan doyumсуuzluktur. Herkes bodrum ve çatı katlarını kullanabilmek veya nereleri sonradan kapatabileceğini tasarlamakta üstün bir zeka kıvraklığı sergilemektedir. Oysa iki kat imarlı bir yapıyı dört kata çıkarabilme gelişmiş ülke insanının zihnini işgal etmez. Dolayısıyla çözüm önce beyinlerimizde yatmaktadır. Bu çevreye, topluma ve mimariye olan saygının bir göstergesidir; aynı zamanda sosyal denetimdir, otokontrolüdür, sonuçta medeniyettir.

Sonuç

Ülkemizdeki bunca mimara rağmen bu kadar çok kötü yapılaşmanın bulunması olağanüstü üzücü ve düşündürücüdür. Mimarın yapılaşma süreci içerisindeki konumu yazlıklar kapsamında daha açıklık kazanmaktadır. Mimar bu süreçte etkin bir karar verici konumuna gelmeli, kararların kalfa ve müteahhitçe üretilmesi sınırlandırılmalıdır. Bu şekilde mimar sadece çizen biri değil, uygulamayı izleyerek daha saygın bir konuma gelebilecektir. Teknik Uygulama Sorumluluğu mevcut sistemde işlemeyen bir mekanizmadır.

Yazlıkların yoğunlaştığı belediyeler kendilerini sadece proje denetleyicisi konumundan kurtarıp yöresel mimari dil geliştirme ve uygulamaya koyma yolları bulmalıdır. Mimari anarşisi ancak böyle önlenilecektir. Mimari özgürlükler kısıtlanmalı, ancak belirli normlar içerisinde kullanılabilirdir. Yani yazlık yöreleri adeta kentsel sit alanları gibi değerlendirileceklerdir. Mimari ortak dil ancak böyle yaratılabilir. Aksi takdirde sınırsız özgürlükler aşırı çeşitlilik ve sonuçta görsel kirlenme yaratmaya devam edecektir. Koşullar ne olursa olsun yapılaşmadaki anarşiyi önlemenin en kalıcı çözümü toplumda ki beyinlerin geliştirilmesiyle mümkündür. Bu uzun dönemli çözümü beklemeksizin, şimdilik radikal önlemleri almak ve izlemekten başka çare yoktur ●

• Prof. Dr. D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Kıyılarımızın Günümüzdeki Görüntüsü

C e m a l A r k o n *

Bu yazı Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin kıyılarımız konusunu ele alan sayısı için belirlenen kapsam içerisinde tutulmaya çalışılmıştır. Bu kapsam ise kıyılarımızın bu hale nasıl geldiğini ve bunun nedenlerini olabildiğince bir yana bırakarak sonuçlarını ele almayı öngörmektedir. Sonuçlar için belirlenen temel başlıklar ise kuram, söylem, tasarım ve estetik olarak gruplandırılmıştır.

Kıyılar bilindiği gibi deniz ile karaları birleştirdikleri bölgeler olarak çok çeşitli hayvan ve bitki türleri için uygun ortamlar oluştururlar. Bunun yanında sundukları pek çok doğal, estetik, ekonomik, mikroklimatik özellikleri nedeniyle tarihin başlangıcından beri en değerli yerleşme, dinlenme ve tatil yöreleri olmuşlardır. Bu nedenle kıyılarla ilgili oluşturulan her tür strateji ve politika yukarıda belirlenen çerçevede kıyılardaki fiziksel oluşumu şekillendirmiştir. Diğer taraftan bu sürecin her aşaması; çevrenin şekillenmesine ilişkin toplumsal seçimler (hedefler), bunların ülkede geçerli olan karar süreçleri içerisindeki biçimlenmeleri ve nihayet, hayata geçen fiziksel oluşumlar olarak çevrede yer alması, bunların tümü, kuram'ın temel tartışma alanlarını oluşturur. Böylece bu yazımızda tartışmaya iki tür sınır çizmiş oluyoruz. Bunlardan ilki Mimarlar Odası'nın belirlediği çerçeve ile gelen sınırlama (nedenleri dışlayarak sonuçları tartışma) ve kuramsal tartışmayı analitik ve karar süreçlerine ilişkin tartışma alanlarından ayırarak salt tasarım, estetik ve bunlara ilişkin söylemler ve kuramsal yaklaşımlarla sınırlı tutma sonucu ortaya çıkan sınırlamadır.

Bununla birlikte bugünü açıklayabilmekte, getirdikleri süreçler, hedefler, politikalar ve uygulama sonuçlarıyla bugünün kuram, söylem ve pratiğine yön vermiş olan ve güncel olarak nitelendirilebilecek gelişmeleri özetlemekte yarar bulunmaktadır.

1. 1969'da başlayan ve Çanakkale-Balıkesir il hududu ile Antalya-Mersin il hududuna kadar olan kıyı bandında yaklaşık 3km'ye kadar bir kıyı derinliğinde, Turizm Bölgesi olarak ilan edilen alanlarda turizm amaçlı fiziksel planlama bugün tartıştığımız konuda ilk ve en önemli kilometre tanım oluşturmaktadır. Bu gelişmenin kıyıların tasarım ve estetik olarak biçimlenmesinde ortaya çıkardığı sonuçlar ise aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

Söz konusu turizm plancıları, o tarihlerde Türkiye'nin dış ödemeler dengesinde oluşan açık ve darboğazı aşmak amacıyla dış turizme dayalı bir turistik gelişme politikasının oluşturulması ve desteklenmesiyle başlamıştır. Ancak bir yandan beklenen dış turizm patlaması gerçekleşmezken, diğer yandan çeşitli baskılarla bu planlardaki turistik tesis alanlarının önemli bölümü Turizm+İkinci Konut gibi o günün önemli bir buluşu kabul edilen bir bölgeleşme türünün ortaya çıkarırken, diğer yandan dış turizmden çok iç turizme hizmet veren küçük ölçekli, küçük parsellerde ancak yüksek yoğunluklarda, turizm işletmeleri kıyılarımızda duvar gibi yükselmeye başlamıştır. Bunun en tipik örneklerinden birisini Alanya kıyılarında görmekteyiz.

Bunun yanında Turizm+İkinci Konut olarak öngörülen alanların hemen hemen tümü ikinci konut olarak gerçekleşerek, bu planları hazırlanış amacından önemli ölçüde sapmıştır. Bugün kıyılarımızın ikinci konutlarla dolduğu, betonlaştığı yönündeki söylemlerin oluşmasında yukarıdaki gelişmelerin katkısı oldukça yüksek orandadır.

Bu planların planlama açısından bir diğer önemli sonucu daha ortaya çıkmıştır. Çanakkale'den Mersin'e kadar olan kıyı bandında yaklaşık 3km derinlikte oldukça büyük bir bölge tek boyutlu (turizm) olarak planlanmıştır. Bu ise diğer sektörlerin dışlanması sonucu planlama ilkeleri açısından son derece sakıncalı bir durum ortaya çıkarmıştır.

• Planlarla ortaya çıkan ve konut alanlarında TAKS=0.15; KAKS=0.30 iki katlı yapı, turizm tesislerinde TAKS=0.18; KAKS=0.90 nizamlarını mimari çevreye getirdiği tekdüzelik, saplantı bu planlara yarattığı önemli sonuçlar arasındadır. Bir bölüm meslektaş tarafından, özellikle yukarıdaki konut emsalleri ehven-i şer olarak savunulmakta ise de, bağımsız birim sayısı kısıtlanmamış, ada düzeni yapılaşmalarda sistem getirilmemiş, en küçük parsel büyüklüğü sınırlandırılmamış, eğime göre parsel büyüklüğü tarif edilmemiş, salt 0.15 / 0.30'luk bir belirlemenin kıyıları ne hale getirdiğini hep birlikte izliyoruz. Bugün 0.15/0.30 saplantısı öyle bir hale gelmiştir ki, bu yoğunluğu düşük uygun, güzel ve yararlı bir yoğunluk kabul eden, çoğu mesleğin başlangıcında olan bir bölüm plancı verimli tüm topraklar üzerinde, 400-500m² parsellerde ve bazen biraz daha büyük parsellerde (600-700m²) 0.15 / 0.30 emsalle konut alanı planlaması yapmakta ve bu yoğunluğun çevreye zarar vermediğini düşünmektedir.

• En küçük parsel büyüklükleri ile inşaat emsalleri yeniden dengelenmelidir. Büyük parsellerde yüksek inşaat emsalleri, örneğin 800m²'de 0.15/0.30 emsal 240m², 0.20/0.40 emsal 320m² toplam inşaat alanı vermektedir. Bu tür belirlemeler ise iki olumsuz sonuç doğurmaktadır:

i. Özellikle doğal ve kültürel değeri yüksek olan kıyı bölgelerinde yüksek yapılaşma oranı olarak çevreyi olumsuz yönden etkilemektedir.

ii. Bir parselde birden fazla bağımsız birim yapılarak (yaygın oluşum iki bağımsız birimdir) insan yoğunluğu arttırılmakta, yoğunluk/kullanım dengeleri bozularak çevreyi kullanımda "yumuşak kullanım" dediğimiz kullanım türüne aykırı ve "sürdürülebilirlik" paradigması ile de çelişen gelişmeler ortaya çıkmaktadır.

• Yapı adası ölçeğinde düzenlemelerde ise o yöre için belirlenen parsel büyüklüğünün yapı adasına bölünmesiyle elde edilen tam sayıdan daha fazla bağımsız birim inşa ettirilmemelidir. Bugün kıyılarımızda yapı adası ölçeğinde düzenlenmiş konutlar çoğu kez daha kütsel etki ile estetik açıdan daha sorunlu düzenlemeler olarak gözükmektedir.

• Arazi eğimi ile kat yüksekliği ve parsel büyüklüğü arasındaki ilişkilerin bir türlü düzenlenememesi sonucu topografyası eğimli kıyı bölgelerimizde çok ciddi tasarım ve estetik sorunları bulunan yerleşimler ortaya çıkmıştır. Bu anlamda;

i. Eğimli arazilerde doğrudan emsal verilmesi, TAKS için bir sınırlama getirilmemesi, yükseklik için sınırlamayla yetinilmesi mimari çözümü ve topografyaya uyumu kolaylaştıracaktır. Burada önemli olan konu, ister bodrum ister çatı katı olsun, bu alanların emsal içerisinde tutulmasıdır. Binanın alacağı kot'un tabii zemin ortalaması olması sağlanmalıdır. 0.15/0.30 emsal ve h.max =6.50 ruhsatla yapılmış dört katlı yazlık konut örneklerine kıyılarımızda çok sayıda rastlanmaktadır.

ii. Arazi eğimi ile parsel büyüklüğü ve emsal arasındaki denge mutlaka kurulmalıdır. Dünyanın birçok yerinde tasarım açısından özellikli kıyılar gibi doğal olarak korunması gereken alanlarda, arazinin eğimi ile parsel büyüklüğü ve inşaat emsali arasında ayrı bir ilişki kurularak yapılaşmaya gidilmektedir. Halbuki kıyılarımızdaki tepeler ve yamaçların yerini, üzerine küçük parsel ve yüksek emsalle yerleşme sonucu binalarda oluşan yeni tür tepeler ve yamaçlar almıştır.

Eğim arttıkça parsel büyümeli, emsal düşürülmelidir. Örneğin konut alanlarında %30'un üzerindeki eğimlerde 3000-4000m² en küçük parsel büyüklüğü ile en çok 0.05 emsal ve bir bağımsız birim öngörülebilir. Eğim aralıkları ile parsel büyüklüğü ve emsal ilişkisi kıyı alanları planlamasında önemli bir boyutu oluşturmaktadır.

2. Kıyılarımızın bugünkü yapılaşma biçimini belirleyen ikinci ve yine çok önemli kilometre taşlarından birisi 1985 Kasım'ında yürürlüğe giren 3194 sayılı imar yasasıdır. Bu yasanın yönetimlerin yerelleşmesindeki demokratik özü hemen herkes tarafından takdir edilmekle birlikte, kıyı belediyelerinin bir bölümünde çevre düzeni planlarında getirilen yapılaşma öngörülerinden olumsuz yönde sapmalar, yoğunluk arttırmaları, turistik tesis alanlarının bir bölümünün konuta çevrilmesi gibi olumsuz gelişmeler yoğunlaşmıştır. Bu tür olumsuz gelişmeleri imar yetkisinin yerelleşmesi sonucu rant paylaşımına yerel güçlerin daha etkin katılımı yanında, yerel yönetimlerin yerel baskılara karşı daha naif olan bünyesi de etkilemiştir. Konut parsellerindeki inşaat emsalleri 0.20 / 0.40'a ve 0.25/0.50'ye yükseltilmiş, yapı denetimi kurulamamış, inşaat sırasında veya oturma ruhsatı sonrasında imar planında öngörülen yasal yapılaşma emsalinin çok üstüne çıkmıştır.

3. Üçüncü kilometre taşı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yasası kapsamında kurulan Koruma Kurullarının kıyılarda öngördüğü doğal ve kültürel sit alanları vasıtasıyla oluşturduğu denetimdir.

Koruma Kurullarının doğal ve kültürel varlıkların korunmasında olumlu yönde birçok katkısı yadsınamaz. Ancak yürürlükteki imar düzenlemeleri ile zaten çok kısıtlanmış mimari çözümlemeleri bir de koruma kurullarının yapıların cephe, çatı gabari, malzeme v.b. özellikleri üzerine getirdiği kısıtlama ve belirlemeler katıldığında ortaya tekdüze ve çoğu zaman çirkin bir yapılaşmanın ortaya çıktığı çokça söylenmektedir. Özellikle bir grup mimarın eleştirel söylemleri arasında bu anlayış önemli bir yer tutmaktadır. Bu anlamda kurulların mimari üslubun zaman zaman yanlış yorumlarına dayalı getirdiği yapılaşma koşullarının da çevremizin estetik olumsuzluklarına önemli katkıda bulunduğu bir gerçektir. Böylece koruma kurullarının adeta bir mimari estetiği oluşturması konumuna gelmişler ve giderek toplumsal bir alışkanlıkla belki de umursamazlıkla kurulların mimari estetik alanına kattıkları önemli bir tepki görmeden genel geçerli kurallar olmaya başlamıştır. Mimarların ise projelerinin kurullardan biran önce onaylanması kaygısıyla bu gelişmelere çoğu kez seyirci kalmak durumunda kalmışlardır. Halbuki bu konuda mimarların çok ciddi ve bilimsel çalışmalarla konuyu daha olumlu bir yöne çevirmeleri beklenmelidir. Sonuç olarak, belki de bu kurulların kısıtlayıcı bu tür kararlarının mimarlığa kazandırdıkları yanında kaybettirdiklerinin de bulunduğunu söylemek en doğrusu olacaktır.

Bodrum, topografya-yoğunluk ilişkisi

Bodrum, taks: 0,15 - kaks: 0,30 imar koşulu : tekdüzelik

Bodrum, turizm ve ikinci konuta göre yapılaşma

Bodrum, parsel büyüklüğü ve yoğunluk ilişkisi kurulmamış yapılaşma

Bodrum, 2. konut yerleşmesi

4. Dördüncü ve ülkenin mevcut objektif koşulları altında kıyıların yapılaşmadan korunmasında en önemli kilometre taşı ise 3830 sayılı kıyı yasası ile sahil şeridinin 100 metre olarak belirlenmesi olmuştur. Geçmişteki olumsuzlukların bu yasanın çıkmasında en belirgin etken olduğu bir gerçektir. Ancak kıyı yasasında geliştirilmesi ve bugünden ileri noktalara götürülmesi gerekmektedir. Bunun için batı ülkelerinden bir çok örnek bulunabilir.

Kıyılarımızın genel görüntüsü, bir anlamda durum tespit söylemleri olarak niteleyebileceğimiz aşağıdaki söylemleri geniş kitlelere benimsetmiştir.

- Kıyıların yağmalanması önlenmelidir.
- Kıyılar betonlaşmadan kurtarılmalıdır.
- Kıyılardaki doğal ve kültürel çevre korunmalıdır.

Bir anlamda populistlerin de söylemi haline gelen bu söylemler artık bir grubun söylemi olmaktan çıkmış herkes tarafından benimsenmiştir. Ancak bu kez de kıyıları betonlaştıranların, yağmalayanların ve tahrip edenlerin kim oldukları gürültüye gitmiştir.

Bunun yanında daha derinlemesine daha işlemsel politikaların oluşturulması yönünde önemli gelişmeler olduğu da bir gerçektir. Bir çoğu Turizm Bakanlığının da benimsediği ve kıyıların daha iyi kullanılmasında izlenebilecek bu politikalar kısaca özetlenirse;

- Turizm'in çeşitlendirilmesine gidilerek kıyılardaki turizm ikinci konut talebinin başka alanlara yönlendirilmesi
- Kıyılardaki kamu arazilerinin (Başta orman ve hazine mülkleri olmak üzere) Turistik amaçlı tahsislerinin azaltılması veya durdurulması

- Kıyılardaki turizm yatırımlarında teşvik ve kredilerin azaltılması veya durdurulması

* Kıyılardaki gelişmenin alt yapısı ile birlikte sağlanması

* Kıyıların planlamasında yörenin taşıma kapasitelerinin aşılmaması

- Üstyapı gelişmelerinin doğal ve kültürel çevre görünümünü bozmaması, yapılaşma nizamları ve mimari düzenleme ölçütlerinin bu anlamda geliştirilmesi

Yukarıda söylenenlerin politika olarak projelere ve planlara yansımaları durumunda bunların birer kazanç olacağı çok açıktır. Ve nihayet yukarıdaki söylemleri kapsayan ve planlama konusu bağlamında önemli bir bölümünü içeren "sürdürülebilir" planlama paradigmasının planlama pratiğine yansıtılması yönündeki yaklaşımlar kıyılardaki son yıllardaki olumsuz gelişmelerin önlenmesinde bugün bulunduğumuz noktayı sergilemektedir.

Kıyılarda bugüne kadar görülen gelişmelerin ülkemiz planlama ve mimarlığına tasarım ve estetik alanlarında birşey kazandırdığını söylemek pek mümkün görülmemektedir. Eğer bir iki iyi örnek var ise, bunların ülkemiz açısından hedeflediğimiz kazanımlar mertebesinde olamayacağı da açıktır. Ancak konuya ilişkin ülkemizde belli bir deneyimin olduğu ve daha iyi çözümlerin üretilmesi için kuramsal düzeyde ve pratikte önemli bir birikime ulaşıldığı açık olarak görülmektedir. Bunun en somut örneklerinden birisi olarak Anayasa Mahkemesinin Kıyı Yasasında yaptığı düzenleme gösterilebilir ●

• Prof. Dr. İYTE Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

Kıyılar ve Toplum Yararı

O k t a y E k i n c i

KIYILAR ve UYGARLIKLAR...

Yeryüzünde yaşam, önce sularda başladı; ardından "**kıyılara vurdu**" ve karalara sıçradı. Kıyılar, milyonlarca yıl, canlıların sulardan karalara geçmelerine, serpilmelerine analık etti; yol gösterdi...

Yeryüzü insanla tanışmaya başladıktan sonra, daha doğrusu, insan "**insan olmaya**" doğru adımlarını sıklaştırdıkça, kıyılar bu kez "**uygarlıkların**" beşiği oldular. Köyler, kentler önce kıyılarda kuruldular. Tannılar, efsaneler; imparatorluklar ve sömürgeler... kıyılarda doğdular, kıyılarda öldüler... Denebilir ki, "**insanlık tarihi**" de kıyılardan başladı; ardından karaların içlerine doğru yürüdü ve nerede bir "su-başı" bulduysa, orada durdu, gelişti, serpildi...

Haritayı önümüze açalım ve bakalım: İnsanoğlunun yarattığı ilk büyük uygarlıklardan, en son gelişkin yerleşme merkezlerine dek, hemen tümünün "**kıyılarla**" yakın bir ilişki içinde olduğunu, mutlaka denizin, gölün ya da akarsuyun kenarında, en azından "**yakınında**" kurulduğunu hemen görebiliriz.

Tek başına Anadolu bile, bu "**evrensel gerçeği**" tüm görkemiyle ve zenginliğiyle gözler önüne sermeye yeter.

Trabzon'dan İstanbul'a, Çanakkale'den Muğla'ya, Antalya'dan Hatay'a dek, denizlere kıyısı olan hemen tüm illerimizdeki binlerce yıllık uygarlıklar zinciri, yüzlerce ören yerinin ve tarihi kent yerleşmesinin Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz sularından aldığı "**bereketli**" kültür mirasının "**birikimlerini**" taşıyor.

İç Ege, İç Anadolu, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki yine kökleri binlerce yıl önceye uzanan yerleşmeler de kültürel beslenmelerini, bu bölgeleri denizlere bağlayan "**bereketli**" akarsulardan alıyorlar.

Hemen her gölümüzün kenarında, benzer şekilde bir eski yerleşmenin, tarihi bir kalıntının ya da geçmiş uygarlıklara ait güçlü izlerin bulunması... rastlantı sayılabilir mi?

İstanbul, belki de tüm görkemini, Dünya'da eşi bulunmayan bir "**kıyılar coğrafyasına**", Boğaziçi-Haliç-Marmara üçgeninin büyüleyici tablosuna borçludur.

Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinin yarattığı güzellik İstanbul'la yarışmasaydı, bu üç akarsuyun arasında belki Edirne de (ya da Hadriana-polis) kurulamazdı.

Kuzey Ege'nin efsanevi kenti, yedi katlı Truva,

Edremit Körfezi'yle bütünleşen Behramkale ya da Assos,

Aynı körfeze adını veren Adremitium,

Kaikos (Bakırçay) deresi kenarından Çandarlı Körfezi'ni seyreden, antik çağlardan bu yana "**adını bile değiştirmeyen**" Bergama,

Bugün bile, Akdeniz foklarının antik dillerdeki karşılığı ile anılan, Fransa'daki Marsilya'yı kurmuş İonyalı gemicilerin kenti Foça, ya da Phokaia,

Ege'nin binlerce yıldır parıldayan "incisi" İzmir, ya da Smyrna,

Bir zamanların en zengin liman kenti, kültür ve sanat merkezi Efes,

Yine bir zamanların en görkemli kıyı uygarlıkları Prienne, Milet ve Didim,

Ve, daha güneyde Bodrum, ya da Halicarnassus,

Gökova Körfezine adını veren Kerme, ya da Ceramos,

Ege'nin Aknediz'e dönüştüğü yerde, fırtınalara ve dalgalara karşı insanoğlunun yarattığı en dayanıklı kıyı kenti Cnidos,

Köyceğiz Gölü ile Akdeniz'i birlikte kucaklayan Caunos,

Antik çağların, deniz tanrısı Poseidon'un bile başedemediği, denize tutkun kentleri Letoon, Patara, Kekova, Faselis...

Manavgat Çayı'nın Akdeniz'e ulaştığı yerin güçlü bekçisi Side,

Bütün zamanların en "vefali" korsan yatağı Alanya,

Tarih boyunca Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan liman kenti Tarsus...

Ve, daha saymakla tükenmeyecek kadar çok tarihi yerleşmeler, güçlerini ve güzelliklerini, bulundukları kıyılara borçlu değiller midir?

Dahası var :

Ceyhan ve Seyhan, Hitit'lerden günümüze dek süregelen Çukurova uygarlıklarını,

Fırat ve Dicle, insanoğlunun yeryüzündeki en eski ayak izlerini bile taşıyan Mezopotamya uygarlıklarını,

Asi Nehri, "**Habib-i Neccar'ın kenti**" Antakya'yı, Yeşilirmak "**Strabon'un kenti**" Amasya'yı, Kızılırmak "**gizemli ülke**" Kapadokya'yı... salt bizlere değil, tüm insanlığa armağan ettiler.

Bafa Gölü, İznik Gölü, Van Gölü, Eğridir, Beyşehir, Akşehir Gölleri... Anadolu'nun yeryüzündeki en zengin kültür mirasına sahip olmasına, en az denizler ve nehirler kadar hizmet ettiler.

Denebilir ki Anadolu, böylesine zengin bir "**kıyılar ve sular**" ülkesi olmasaydı, yine böylesine görkemli ve köklü bir kültür mozaiğine de belki sahip olamazdı. Kültür Bakanlığı da, Türkiye'yi "**big museum**" (büyük müze) olarak dünyaya tanıtamazdı...

Göçebe topluluklarımız bile o renkli kültürlerini, uzun ve yorucu yolculuklarının ardından, obalarını "**subaşlarında**" kurduklarında yaratmazlar mı?

Türkiye'nin kimliği, Anadolu'nun yeryüzündeki "ayrıcalığı", köklerini kıyılarından alıyor.

Tek başına bu gerçek bile, "çevre" denince korunması gereken zenginlikler arasında, hemen her gün "kıyıların" öne çıkmasının başlıca nedeni değil midir?

Ve, yine tek başına bu gerçek bile, kıyıların özel mülkiyete ya da "kullanıma" konu olamayacağını, tüm ulusun hatta tüm insanlığın ortak doğal zenginliği ve "kültür mirası" olarak, ancak "toplum yararına açık" bir düzenleme içinde korunabileceğinin, tarihsel kanıtı değil midir?

KIYILAR ve EKOLOJİ...

Yeryüzünün "yaşanabilir bir Dünya" olarak kalabilmesi, o çok yinelenen -ama, hala önemsenmeyen- "ekolojik dengenin" korunabilmesi ile mümkün.

Kıyılar, bu denge içinde, hem "etkileyen", hem de kolaylıkla "etkilenen" bir konuma sahiptirler ve önem sıralamasında da yine ön safalarda yerlerini alıyorlar.

Yaşamın üç temel dayanağı "hava, su ve toprak" kıyılarda kucaklaşıyorlar; "üçü bir yerde" değeri ölçülemeyecek bir ekolojik zenginlik yaratıyorlar.

Deniz kaplumbağaları (caretta caretta'lar), bu zenginliğin öylesine ayrılmındalar ki, milyonlarca yıldır, havası suyu ve toprağı, "üçü birden temiz kalabilen" kıyıları yeğliyorlar, yaşamın keyfini ve doğal yasalarını bu kıyılarda tadıyorlar...

Beslenme zincirinin ilk halkalarını oluşturan "planktonik organizmalar" da artık her türlü denizde bulunmuyorlar; kıyıları korunmuş, kirlitici etkilerin olmadığı bölgelerde yaşam dengesine ilk katkılarını yaşıyorlar...

Sayılan 300'ün altına indiği saptanan Akdeniz fokları, denizin derinlikleri ne kadar temiz olursa olsun, yaşamlarını sürdürebilmek için yine "korunmuş" kıyıları arıyorlar.

İster karada, ister denizde olsun, yeryüzünü kirlüten tüm atıklar, eninde sonunda gelip, kıyılarda toplanıyorlar.

Açık denizin ortasına bırakılan zehirli variller, sonunda kıyılara vurduklar. Pet şişeler, çöpler, naylon torbalar... yine açık denizde değil, kıyılarda buluşuyorlar. Ölen balıklar ve her türlü su canlısı bile, kıyılarda "su yüzüne" çıkıyorlar...

Karalardaki kirlilik de ya akarsularla, ya da yeraltı nehirleriyle, sonunda kıyılara ulaşıyor. Ulaşım kolaylığı, deniz suyunu kullanma olanağı, yerleşme merkezlerine yakınlık vb. gibi gerekçelerle "kıyıları yeğleyen" sanayi tesisleri ise süregelen bu kirliliğe öldürücü darbeler indiriyorlar.

Kıyıların ekolojik denge üzerindeki bu "hassas" konumları, uluslararası çevre sözleşmelerinin bir çoğuna da özel olarak damgasını vuruyor. Tek başına kıyıları ele alan, diğer tüm çevre sorunlarını ise "ayrı bir kategoriye bağlayan" protokollar imzalanıyor, kararlar alınıyor.

Kimi sözleşmeler, salt aynı denize kıyısı olan ülkeleri kapsıyor ve ortak eylem programları üretiliyor. Akdenizin Korunması için Barcelona Sözleşmesi (1976) gibi, Akdeniz Eylem Planı gibi...

Kimi sözleşmeler ise, kıyısı olsun ya da olmasın, yeryüzü ekosistemi için yaşamsal önem taşıyan bölgeler üzerinde "tüm dünya ülkelerini" sorumlu kılıyor, Türkiye'nin de imzası bulunan "Okyanusların Nükleer Denemelere Karşı Korunması Sözleşmesi" (1971) gibi...

Kıyıların bu "evrensel" ve "ekolojik" önemi de yine bu alanların artık özel mülkiyete ya da "kullanıma" konu olamayacağını; tüm ulusun, tüm insanlığın "ortak geleceği" açısından ancak "toplum yararına açık" bir kullanım içinde korunabileceğini, çevre hukuku ve imar düzeni kurallarında anlatım yerindeyse "dayatıyor"...

YENİ BİR KAVRAM: "ÇEVRE HAKKI"

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (1948) imzalanmasının üzerinden neredeyse yarım yüzyıl geçecek.

İkinci dünya savaşının tüm uluslara getirdiği onarılmaz yıkım, yokoluş ve gözyaşları, yeryüzünün ancak "insan haklarına saygılı bir evrensel düzen" ile "yaşanabilir bir Dünya" olabileceği gerçeğini yine tüm ulusların bilincine kazıdı.

Yüzbinlerce kişinin ölümü, değeri biçilemez kültürel yıkımlar ve ekonomik, sosyal, siyasal... her yönden yaşanan olağanüstü kayıplar, salt savaşların değil, "savaşa neden olabilecek baskıcı politikaların" da uluslar topluluğunca "lanetlenmesine" yol açtı.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, bu tepkinin ürünü olarak geliştirilen ve Dünya politikasına "insani eksen alan" bir yön vermeyi amaçlayan 20. yüzyılın en önemli "uluslararası hukuk" bölgesidir.

Savaşın yarattığı yıkım, özellikle de ekonomik darboğazlar, ister "galip devlet" olsun, isterse de "mağluplar" arasında yer alsın, ya da -Türkiye gibi- sıcak savaşa hiç bulaşmamış olsun, tüm ülkelerde hızlı bir "kalkınma seferberliği" ve giderek "ekonomik yarış" politikalarını gündeme getirdi.

Galipler, "konumlarını korumak ve geliştirmek" için sömürgeci ekonomilerini daha da güçlendirmeye, "güvence altına almaya" giriştiler. Mağluplar, bu "sarmaldan" bir an önce kurtulabilmek için "ulusal kaynaklarını sonuna dek kullanmaya", sahip oldukları tüm değerleri ekonominin emrine vermeye" giriştiler.

Böylesi bir "yarış" ve böylesi bir "uluslararası ekonomik düzen", çevreye verilen zararı ve hızla tüketilen kaynakların yarattığı sorunları elbette ki gözlerden ve uslardan uzun süre gizledi.

Denebilir ki, 1950-1970 arası, yani savaşı izleyen ilk yirmi, yirmibeş yıl, yeryüzünün "kalkınma" adına yoğun bir "tüketim saldırısına" uğradığı dönem oldu. Uluslararası platformlarda "insan hakları" yine gündemin ilk sıralarında tartışılırken, insanoğlu, giderek "o hakları bile kullanamayacağı" bir ölümcül yaşam ortamının girdabına girmeye başladı.

"Çevre bilinci"nin 1970'lerde birdenbire öne fırlaması ve insanların bu kez, en az atom bombası kadar, örneğin nükleer santrallara, termik santrallara, hatta ağaç kesimlerine de "hayır" demeye başlaması, kuşkusuz rastlantı değildi.

Birleşmiş Milletler Çevre Komisyonu'nun "Ortak Geleceğimiz" raporunda da vurgulandığı gibi, belki insanoğlunun "aya ayak basması" da çevre duyarlılığı için "tarihsel bir dönemeç" olmuştu. Yine, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki "egemen olma yarışının" uzaya fırlattığı Armstrong, 1969'un Temmuz ayında Ay yüzünde ayakta durduğunda o denli "yalnız" dı ki, karşısında küçücük duran yeryuvarlığına bakıp, önce ürperdi. Sonra, uzayın karanlık sonsuzluğuna baktı ve daha da ürperdi. "Korkunç gerçek" işte karşısındaydı, "Dünya'dan başka gidecek yer yok"tu...

İnsanlık, o tarihten sonra Armstrong'la bütünleşti. Tüm gazetelerde, kitaplarda, dergilerde... Dünya'nın "resmi" değil, doğrudan doğruya "fotoğrafları" yayımlandıkça, herkes bu küçük yuvarlağa, Ay'dan bakmaya başladı. 1970'lerin sorusu, artık şuydu:

"Tüketirsek, ne olacağız?..."

Sorusunun yanıtı, bugün de çok açık: "Yokolacağız..."

Üstelik ne bombayla, ne nükleer silahla, ne de bölgesel ya da kıtalararası savaşlarla.

Doğrudan doğruya "kalkınma" adına, "sanayileşme" adına, "ekonomi" adına... ve hatta belki de "barış içinde" yok olacağız.

Çünkü Dünya, insanoğlunun "esenlik içinde" yaşayabilmesi için, yine insanoğluna sunduğu çevre zenginliklerini ve ekolojyi, bu denli

"hızlı" yenilemeye yetkin değil. Yokolan değerlerin yerine "eşdeğeri" koymaya yetenekli değil. 40 günlük bir Körfez savaşında yaratılan kirliliğin, "giderilmesi" bir yana, olumsuz etkilerinin "zararsız" düzeye inebilmesi için bile en iyimser tahminler 60, 70 yıldan başlıyor. Yok edilen uygarlıkların ise geri getirilmesini sağlayabilecek bir teknolojiyi, düşünebilmek bile olanaksız...

Armstrong, Ay'daki "manzaranın" şokunu belki de henüz atamamışken, uluslar topluluğu 5 Haziran 1972'de Stockholm'de bir kez daha toplandı. Konu, bu kez de yine "insan"dı ve insanın esenliği, mutlu geleceğiydi.

Dünya Çevre Konferansı, günlerce süren yoğun tartışmalardan ve daha bir-kaç yıl önceden başlanan hazırlık çalışmalarını son kez değerlendirdikten sonra, ünlü "Dünya Çevre Bildirgesi"ni ilan etti.

Bildirgenin "hareket noktası" şu maddede özetleniyordu: "Dünya üzerindeki herşeyin en değerlisi insandır". (Md.5)

Yine, bildirgenin 1948'deki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni "tamamlayan" ve geçen çeyrek yüzyıllık "ekonomik kapaşmayla" eksikliği gün ışığına çıkan yani "insan hakları kavramı" ise şöyle vurgulanıyordu:

"Çevre, her iki yönüyle de, yani hem doğal çevre, hem de insan yapısı çevre olarak, insanlığın esenliği ve temel insan haklarından yararlanması için ve hatta hayatın kendisi için gereklidir." (Md.1)

Yani, korunan ve yaşatılan çevre de "temel insan hakkıdır"...

İşte, Dünya 1972'den bu yana da "Çevre Hakkını" böyle tartışıyor ve her geçen gün daha çok önemsiyor, daha bir içten sahip çıkıyor.

Ekolojik sorunlar, doğal ve kültürel değerlerin yokoluşu, havanın, suyun ve toprağın sürekli kirlenmesi... yeryüzü cennetini giderek bir "cehenneme" çevirdiğiçe, "Çevre Hakkı" ile "Yaşama Hakkı" arasındaki bağlam daha bir güçleniyor, özdeşleşiyor...

Dahası, "Çevre Hakkının" savunulması ile "Yaşama hakkının savunulması" ve hatta öbür tüm temel insan hak ve özgürlüklerinin savunulması arasında bir "farklılık", bir politik ya da "stratejik" ayrılık da kalmıyor. İnsanlar, ister "çevreci" olsunlar, ister "özgürlükçü politik akımların" savunucusu olsunlar, "yaşanılır bir Dünya" için "aynı erek" uğruna savaşım veriyorlar. Dünya Çevre Bildirgesi (1972), bu savaşımın da yönünü ve içeriğini, anlamlı bir şekilde yine tüm insan hakları savunucularının önüne şöyle seriyor:

"İnsanın şerefli ve huzurlu bir hayata izin verecek kalitede bir çevrede, özgürlük, eşitlik ve elverişli hayat şartları içinde yaşaması temel hakkıdır. Bu sebeple ırk ayrımını, sömürgecilliği ve diğer eziyet çeşitlerini, yabancı tahakkümü destekleyen ve devamlı kılan politikalar yasaktır ve kaldırılmalıdır." (Prensipler Bölümü Md.1).

KIYILAR ve "ÇEVRE HAKKI"

"Yaşanılan bir Dünya" istemi, günümüzde artık temel insan hakkı olduğuna göre, bu hakkın her yönden "insan uygarlığına yakışır" bir çizgide kullanılabilmesi için de öncelikle "kıyıların korunması" ve "toplum yararına açık" olarak tüm değerleriyle "yaşatılması" gerekiyor.

Çünkü, insanların ve toplumun "çevre hakkı", yoğun bir biçimde ve acımasızca, en çok "kıyılarda" çiğneniyor.

Çevre kaygılarını, ekolojiyi ve toplum yararını sürekli "gözardı eden" aşırı ve çarpık yapılaşmalar; özel kullanımlara dönük hukuk dışı işgalatlar ve tahribatlar; "ekonomiklik" adına "yatırım alanı olarak" kıyıları seçen sanayi kuruluşları; benzer şekilde "doğaya yakın" olma adına koyun ve hatta ormanlık alanları, denizle iç içe giren SİT alanlarını "imar arsalarna dönüştüren" turizm yatırımları; doğal ve kültürel peyzajı, kent estetiğini ve yine ekolojiyi "önemsemeyen" liman, mendrek, dalgakıran... inşaatları; yeterli arıtmadan yoksun, hatta hiç

arıtmasız atık su boşaltım sistemleri, açık kanalizasyon bağlantıları; "kum ocağı" haline dönüştürülen kumsallar; koruma alanlarında "günöbirlik turizm" adına yapılan sakıncalı uygulamalar; özellikle DSİ tarafından gerçekleştirilen "sulama ve drenaj projeleriyle" çok değerli ekolojik değerlere sahip sulak alanlar üzerinde yaratılan çevre tahribatı; "arazi kazanmak için" yapılan dolgular, "kıyı düzenlemesi" adına gerçekleştirilen kazılar ve hatta "ulaşım sorunu" adına gerçekleştirilen "kazıklı yollar"... ve daha sayfalar tutacak bir liste oluşturabilecek uygulamalar, "uygarlığın beşiği" ve "ekolojinin can damarları" olan kıyıların, günümüzde ne denli büyük bir saldırı karşısında olduğunu gösteriyor.

Tüm bu örneklerin "ortaya çıkış nedenleri" ise sonuçta tek bir "neden" bağlanabiliyor. "Ekonomik kalkınma..."

Oysa, yine 1972'lerde ulaşılan "çevre bilinci", söz konusu "nedeni", yine Dünya Çevre Deklarasyonu'nda şöyle yargılıyor:

"Çevrenin korunması ve geliştirilmesi, bütün insanların esenliği ve Dünya'nın ekonomik kalkınması için en önemli unsurdur. Bu, bütün Dünya insanların acil isteği ve bütün hükümetlerin görevidir."

Benzer şekilde, Birleşmiş Milletlerin UNESCO desteğinde yürürlüğe koyduğu ve 1988-1997 yıllarını içeren "Kültürel Gelişimin Dünya On Yılı" başlıklı Eylem Programında da aynı "yargılama" şu evrensel ilkeyle sürdürülüyor: "Hiçbir gerçek kalkınma projesi, doğal ve kültürel ortamın başlıca özelliklerini ve ilgili halkların dileklerini gözardı edemez..."

Nedir kıyıların "doğal ve kültürel özellikleri" ve nedir "ilgili halkların dileği?"

Bu soruların yanıtını, aslında yukarıda ayrıntılarıyla irdedik ve tartıştık. Ancak, yine de "Çevre Hakkı" bağlamında kıyıların korunmasındaki "yaşamsal önemin" gerekçeleri üzerinde, "ana başlıklarımızı" son kez gözden geçirmekte yarar var.

Kıyıların "uygarlığın beşiği" olması, toplumun ve insanlığın bu alanlar üzerindeki "Çevre Hakkı" istemlerine özel bir önem katıyor.

Geçmiş uygarlıkların korunması, antik ve kentsel SİT alanlarının yok olmaması için önlemler alınması, salt "tarihsel zenginliklerin gelecek kuşaklarca da görülebilmesi, bilinebilmesi" açısından önem taşıyor. Daha da ağırlıklı bir "toplumsal ilerleme açısından" çok ciddi boyutları bulunan bir gerekçe olarak, "geçmişten geleceğe doğru kesintisiz bir kültürel gelişme sürecini kalkınma politikalarında etkin kılabilmek için" uygarlıklara ait "ortak mirasın" korunması, geliştirilmesi gerekiyor. "Modern", ama "kimliğini yitirmiş" bir toplum olmanın, yine "modern" ama tarihsel birikiminden yarınlın uygarlıklarını "yoksun bırakmamış" bir uluslar topluluğu olmanın temel koşulu, geçmiş değerleri koruma anlayışındaki bu çağdaş yaklaşımda karşılığını buluyor.

Öte yandan, özellikle ülkemizdeki gelişme ise, kıyıların ve ağırlıklı olarak kıyı kentlerinin "kültürel kimliklerinin" büyük bir hızla ortadan kalkmasına yol açan bir "çarpık yapı yığılması" şeklinde kendini gösteriyor. İstanbul, İzmir, Trabzon gibi büyük kıyı yerleşmelerinin yanı sıra Kuşadası, Marmaris, Bodrum, Alanya gibi tarihsel kökleri güçlü kıyı kasabalarında da yapılaşma çevredeki "yozlaşma ve yabancılaşma", geçmişin tüm güzelliklerini ve en önemlisi "birikimlerini" bir daha "değerlendirilemeyecek" şekilde tarihin karanlığına gömüyor.

Geleceğin "yaşanılır" yerleşmeleri nasıl kurulacaktır?

Kıyılar, kentler ve insanlar, birbirlerine saygılı ve "yaşamsal gereksinmelerinin" dengeli olarak karşılandığı bir fiziksel çevreye nasıl kavuşacaklardır?

İnsanlığın "ortak geleceği" açısından da büyük önem taşıyan bu soruların yanıtını bulabilmek için, "geçmiş deneyimler, binlerce yıllık

uygarlık birikimi ve yine binlerce yıllık toplumsal emek" hızla ortadan kalkıyor.

İşte, yitirilen zenginliğin, salt bir **"miras"** olmadığı, aynı anda **"gelecek"** de olduğu bu noktada tüm açıklığıyla ortaya çıkıyor.

Nitekim, Avrupa Mimarî Mirasının Korunması Sözleşmesinde de (1985) geçmiş uygarlığın **"neden korunması gerektiği"** konusunda ki bu yaklaşım, çok açık bir anlatımla **"SİT alanlarının yeni tanımlanmasında"** kendini gösteriyor: "insan emeği ile doğal değerlerin birleştiği alanlar." (Md.1.)

Yazımızın başlarında saydığımız, deniz, göl ve akarsu kenarlarında **"yaratılan"** uygarlıklar, bu tanımın çarpıcı karşılıkları değil midir? **"Uygarıkların beşiği"** kıyılarımız tüm doğal ve kültürel değerleriyle tahrip edildikçe, aynı anda **"insan emeğinin tarihsel birikimi"** de bugünkü toplumsal yaşamın ve gelecek kuşakların **"yararlanma olanğından"** yoksun bırakılmış olmuyor mu?

Bu nedenle, **"yaşanılır bir çevre hakkını"** güvenceye alabilmek için geçmiş uygarlıkların ve onların yaratıldığı, geliştiği, serpiştiği... kıyıların, **"bozulmadan"** korunmaları, temel koşullardan biri oluyor.

Aslında, aynı koşul, **"ekolojik önem"** bakımından da geçerlidir.

Kıyıların hem bölgesel, hem de Dünya ölçeğinde sahip oldukları, **"ekosistemleri"** doğrudan etkileyen özellikleri, bu sistemler içinde en azından bir **"canlı"** olarak yaşamsal sorunlarla karşı karşıya bulunan insanlar için de **"Çevre Hakkı"** açısından önem taşımaktadır.

Kirletilen göller, nehirler ve denizler ve bu kirliliğin ağırlıklı olarak kıyılardaki **"çevreyi ve toplum yararını gözetmeyen"** uygulamalardan kaynaklanması, salt o sulardaki canlı yaşamı, sualtı bitki ve hayvan türlerini tehdit etmekle, yok etmekle kalmıyor. Ekolojik yapı ve **"yaşam zinciri"** içinde, sıra artık insanlara da geliyor ve bugün Dünya, deniz kenarında olmalarına karşın denizin yaşamsal olanaklarını çoktan yitiren toplumları kaygıyla izliyor...

İşte bu nedenlerle, bir yandan Stockholm Çevre Bildirgesi'ndeki **"en değerli varlık insandır"** saptamasına dört elle sarılırken, öbür yandan **"Caretta caretta"**lar, **"Monachus monachus"**lar (Akdeniz Fokları) gibi **"kıyılarla özdeşleşen"** canlı türlerinin yaşama kavgalarına da omuz vermek, kuşaklarının yok olmaması için çaba göstermek, yine **"Çevre Hakkımız"** için büyük önem taşıyor.

Başlığımızı noktalamadan, 17 Ağustos 1991 günü Foça'da yapılan **"Akdeniz Fokları ve Çevre"** panelinde, Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü Emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Bahtiyar Mursaloğlu'nun konuşmasını aktarmak istiyorum. Kamuoyuna **"Fokların anası"** olarak tanıtılan sayın Mursaloğlu şunları söylemişti: "Ben fokların anası değilim. Kendim bir ana olarak, bütün analar için ve bütün insanlar için fokların korunmasını istiyorum. Çünkü, eğer onlar da bu kıyı tahribatından ötürü yok olup giderlerse, inanınız ki 'memeliler arasında' sıra bizlere gelecek..."

"HUKUKSAL" DURUM ve "BOŞLUKLAR"

Bütün bu gerçekler, elbette **"hukuka"** da yansımakta ve Anayasa dahil olmak üzere yasalarda, yönetmeliklerde ve **"kurumsal düzenlemelerde"**, kıyıların korunması **"genel bir ilke"** olarak kabul edilmektedir.

Örneğin, 1982 Anayasa'sının 43. maddesi **"kıyılardan yararlanma"** başlığıyla şu hükme yer vermektedir. "Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır".

"Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir."

"Kıyılarla sahil şeritlerinin kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir."

Anayasa'nın bu maddesi, kıyılardaki kamu yararına aykırı düzenlemelere karşı bir **"güvence"** olarak görülebilirse de, maddenin son fıkrasındaki **"sahil şeridi derinliği"** ile ilgili yaklaşım, çevrenin korunması konusunda ulaşılan çağdaş ilkelere çelişmektedir. Çünkü, aşağıda ayrıntısına da gireceğimiz gibi, bu derinlik (sahil şeridi), **"kullanılış amacı"** ve **"kişilerin yararlanma imkanı"** baz alınarak değil, **"doğal ve kültürel çevre değerlerinin korunması"** ve **"toplumun yararlanabilmesi"** koşulları gözetilerek saptanmalıdır.

Öte yandan, kıyı ile ilgili kanunların **"hangi ilkelere hareketle"** düzenleneceğine, Anayasa'nın **"çevre"** ile ilgili 56. maddesi de ışık tutmaktadır. O da şöyledir: "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir."

Bu genel yaklaşımları **"yaşama geçirmek"** üzere düzenlenmesi gereken 1984 tarihli ve 3086 sayılı Kıyı Yasası, koruma ve geliştirme anlayışındaki **"kamu yararını"** ilkesini güvence altına alamadığından; daha doğrusu **"toplum yararı"** yerine kişisel ya da dar grup çıkarlarının **"uygulanmasına"** olanak sağlayan bir dizi kurallar getirdiğinden, 1986 yılında Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi.

Mahkeme, iptal kararında 6 ay içinde **"Anayasaya uygun"** yeni bir yasa düzenlenmesini öngördüğü halde, bu çalışma yıllarca kotarılmadı ve Türkiye kıyıları 1990 yılına dek yani 4 yılı aşkın bir süre **"yasal denetimden yoksun"** kaldı.

Bu süre içerisinde kıyılardaki her türlü imar uygulaması, Bayındırlık Bakanlığı'nın Valiliklere ve Belediyeler gönderdiği genelgelerle, İmar Yasası'nın ve yönetmeliklerinin kurallarıyla, Sit alanı olan yerlerde koruma kurullarının kararlarıyla ve bölgesel ya da genel olarak düzenlenen nazım ve uygulama imar planlarıyla gerçekleştirildi. Ancak, elde tüm bu çalışmaları belli bilimsel kurallara ve Anayasal ilkelere bağlayan bir yasa olmadığından, orta yere çıkan **"hukuksal boşluk"**, kıyılardaki spekülasyon gelişmeleri ve çevreye/toplum yararına aykırı uygulamaları daha da hızlandırdı. Boşluğun yaşandığı dönem ile Türkiye'de **"turizm yatırımlarının teşvik edildiği"** dönemin "aynı" olması ise özellikle turizm geliri beklentileri açısından kıyıların tam bir "kuşatma ve tahrip" altına alındığı süreci başlattı...

"Yeni" Kıyı Yasası, 3621 sayı ile 17 Nisan 1990 tarihli Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Yasanın özellikle başlangıç maddelerinde, yine **"olumlu yaklaşımlar ve ilkeler"** temel alınmıştır. Özellikle **"çevre değerleri ve hakkı"** açısından, Anayasa'daki tanımı da **"aşan"** bazı vurgulamalara da yer verilmiştir. İlk iki madde aynen şöyledir:

"Bu kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkiğinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tesbit amacıyla düzenlenmiştir." (Md.1)

"Bu kanun deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esasları kapsar." (Md.2)

Görüldüğü gibi, Kıyı Yasamız hem **"doğal ve kültürel çevrenin"** korunmasını öngören, hem de bu korumanın **"toplumun yararlanmasına açık"** bir çizgide, yani **"Çevre Hakkı"** bağlamında yaşama geçmesini benimseyen bir **"amaç"** ve **"kapsam"** taşımaktadır.

Né var ki, buna karşın, gerek aynı maddeler içinde vurgulanmaktan kaçınılmayan **"kamu yararı"** koşulu, gerekse yasanın öbür maddelerinde yer verilen bazı **"yoruma açık ve sakıncalı belirsizlikler taşıyan"** kurallar bu düzenlemenin de kıyıları gerçekten çevre ve toplum yararı bakımından korumaya **"yeterli olamayacağı"** kaygılarını doğuruyor.

Nitekim, yasanın yürürlüğe girdiği 1990 Nisan'ından sonra gözlenen bazı uygulamalar da bu kaygıları haklı çıkarıyor; kıyılar üzerindeki süregelen tehdidin yine önlenemeyeceğini gösteriyor.

Önce, şu **"çok yinelenen"**, ama yaşamın içindeki çarpıcı ve değişik sonuçlarıyla duyarlı çevrelerin haklı tepkilerine yol açan **"kamu yararı"** ilkesini ele alalım.

Uygulamalar da açıkça gösteriyor ki, pekçok yerde ve belgede sık sık **"eşanlamda"** kullanılan **"kamu"** ve **"toplum"** yarar terimleri, özellikle **"ekonomik politikaların hukuktaki karşılıkları bakımından"**, aslında, çok farklı ve hatta birbirleriyle **"çelişen"** amaçlar içermekte, sonuçlar doğurmaktadır.

Örneğin, Marmaris'in tek kentsel rekreasyon alanı olan Pamucak Deniz Kenarı Orman Piknik Alanı ve Halk Plajı, Turizm Teşvik Yasasındaki **"kamu yararı"** anlayışıyla Altın Yunus Oteli'ne 49 yıllığına kiralanmış ve bu alandaki tüm ağaçlar kesilerek, ayrıca kıyı kullanımı hal-ka da kapatılarak, beş yıldızlı otel inşa edilmiştir.

Buradaki **"kamu yararı"** salt döviz gelirinin artması ve **"ülke ekonomisine olan katkı"** ile sınırlıdır. Oysa, öte yandan **"toplum yararı"** çok büyük bir yara almıştır. Marmaris halkı ve diğer turistler, artık denizden **"özgürce"** ve **"korunmuş doğal çevre içinde"** yararlanamamaktadır. Kıyı doğası ve ekolojisi bozulmuştur. Dahası, uzun vadeli bir perspektifle bakıldığında, çevreye verilen zarardan ötürü **"ekonomiye olan katkı"** da istikrarsız bir çizgiye oturmuştur. Yoğun ve doğayı yok eden yapılaşmanın, sonuçta turizmi de olumsuz yönde etkilediğini Türkiye artık açıkça yaşamaya başlamıştır. Yani, yatırım amacıyla **"kamu yararı"** öne çıkan bir uygulama, başlangıçta çevre ve toplum yararı kaygıları gözardı edildiğinden, kısa süre içinde **"kamuya da zararlı"** bir sonuca ulaşabilmektedir.

Benzer şekilde, İstanbul'da yine **"Turizm Merkezi İlanı"** yoluyla tarihi kıyı saraylarının bahçeleri ve yeşil kuşaklar içersine yapılan tesisler; soğutma sistemlerindeki su gereksinmesini denizden karşılamak amacıyla kıyılarda projelendirilen termik ve nükleer santraller; Köyceğiz, Pisilik antik kenti, Bodrum Karaada doğal ve tarihsel Sit Alanı, Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi kapsamında daha önce koruma bölgeleri olarak ayrılan tarımsal ağırlıklı kıyı alanları ve SIT'ler; Bodrum Yarımadasındaki narenciye bahçeleri ve ormanlık hazine arazileri; Manavgat-Alanya kıyı kuşağı; Mersin-Akkuyu kıyı kuşağı; Edremit Körfezi ve çevresindeki zeytinlik araziler ve antik bölgeler...gibi kıyılarımızın çevre açısından en değerli alanları da yine **"kamu yararı"** adına, ama **"toplum yararına"** tümüyle aykırı, salt **"gelir getirici"** potansiyeli olan yatırımlara, üstelik **"yasal izinlerle"** açılabilir.

Bu nedenle, özellikle hem Anayasa'daki, hem de kıyı yasasındaki **"kamu yararı"** belirlenmesine karşı oldukça **"ihtiyatlı"** yaklaşılması ve hatta bu tanımın **"toplum yararına aykırı"** kullanımlara olanak vermeyecek şekilde yeniden ele alınması gerekiyor.

Öte yandan, **"kamu yararı"** konusu, ülkede izlenmekte olan genel ekonomik politikayla ve **"kalkınma modeliyle"** doğrudan ilgili olduğundan, bu tür bir tanımlamanın çevreyle ilgili diğer temel hukuk düzenlemelerine de etki etmemesi yönünde ciddi hukuksal önlemler alınması **"kıyıların ve toplum yararının esenliği"** bakımından öncelik kazanıyor. Başka deyişle, yine 5 Haziran 1972 B.M. Çevre Bil-dirgesi'ndeki **"çevrenin korunması, dünyanın ekonomik kalkınması için gereklidir"** saptamasına, hem hukuk sistemimizi, hem de bu sistemi belirleyen temel ekonomik tercihlerimizi bir an önce **"uyarlamak"** zamanı artık gelmiştir; hatta, geçmektedir.

Nitekim, 2872 sayılı Çevre Yasamızı daha ilk maddesinde yer alan ve çevrenin, ancak **"ekonomik kalkınma politikalarıyla uyumlu olarak korunabileceğini"** öngören temel koşul da yürürlükte kaldığı sürece, "değişen dünyanın" evrenselliğe doğru giden yeni ve çağdaş

yaklaşımlarını da yakalayabilmemiz, olası görülmüyor...

Kıyı Yasası'nın diğer maddelerindeki **"sakıncalı boşluklar"** ise daha çok uygulama sırasında, spekülatif amaçlara **"yeşil ışık yakılabilecek"** olanaklar sergiliyor.

Örneğin, gerek çevreye ve toplum yararına aykırı yapılaşmaların önlenmesi, gerekse doğal/kültürel değerlerle birlikte ekolojik dengenin de korunabilmesi yönünden büyük önem taşıyan **"sahil şeridi"** tanımlamasında, ülkemiz kıyılarındaki **"özgün karakter"** hiç dikkate alınmıyor. İmar koşulları açısından belli kısıtlamaların getirilmesine, mülkiyet hukuk açısından yine belli düzenlemelerin yapılabilmesine yasal olanak sağlanan bu şeridin **"bulunulan bölgenin yerel özelliklerini dikkate alınarak"** belirlenmesi gerekiyor.

Oysa Kıyı Yasası, sanki tüm ülkedeki doğal ve tarihsel değerler **"kıyılarla aynı konumdaymışlar"** gibi, yine tüm kıyı arazilerimizdeki tarımsal zenginlikler ekolojik açıdan önemli bölgeler ve rekreasyon alanları olarak toplumsal yararlanmaya açılacak alanlar, kıyıdan **"aynı uzaklıkta"** bulunuyorlarmış gibi, sahil şeridini **"bütün ülke için"** 10m, 20m ve en çok 100m'lik **"standart ölçü değerlerine"** bağlıyor. Ne var ki, ülkemiz kıyı kuşağı, yukarıda ayrıntılarıyla sergilendiği gibi, bu tür sistematik kuralların hiçbir zaman **"genelleştirilemeyeceği"**, çok zengin ve çok farklı etkilenmelerle, hemen her bölgede farklı özellikler taşıyor; buna bağlı olarak da **"farklı koruma kurallarına"** gereksinime gösteriyor.

Sözgelimi, Boğaziçi'ndeki tarihi yapıların denizle olan konumları, bu tür kıyılardaki sahil şeridi kurallarını **"kentsel kültürel kimliğin korunması açısından"** etkileyebileceği gibi, çok geniş kumsallar ve ardından gelen geniş ormanlık ya da arkeolojik alanlarda yapılacak planlamalarda da bu kez yasanın öngördüğü 10m, 20m ya da 100m gibi kurallar bile **"sakıncalı sonuçlar"** doğurabilecektir.

Nitekim, son yıllarda ülkenin bir çok yerinde gözlenen ve **"kıyıdan içerde"** inşa edildikleri halde yine hem kıyı kuşağındaki **"o bölgeye özgü"** çevre değerlerini tahrip eden, hem de aynı kuşağı toplumsal yararlanmaya kapatan bazı örnekler, yasadaki bu **"tipleştirilmiş"** koruma anlayışının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaldı ki Türkiye gibi zengin ve değişken kıyı özelliklerine sahip olmayan ülkelerde bile **"sahil şeridinin"** çok daha derin kuşaklarla denetim altına alındığını, örneğin İsveç'te 300m, ABD'de 250m ve 500m, bazı sosyalist ülkelerde 1000 m gibi sınırlamaların bulunduğu da belirtmeden geçemeyeceğim.

Kıyı Yasasının, **"amaç ve kapsamı"** maddeleriyle çelişen, aynı anda bir kez daha **"Anayasaya aykırı olduğu"** tartışmalarını başlatan, başka maddeleri de var.

Konuyu bir **"hukuk incelemesi"** çizgisine götürmemek, **"çevre ve toplum yararı"** düzleminde sonuçlandırabilmek için, bütün maddelerin ayrıntılı irdelenmesine girmeyelim.

Ancak, **"bir anlayışın"** gözden geçirilebilmesi açısından TBMM'de yapılan ilk görüşmeler sırasında, dönemin Bayındırlık Bakanı Sayın Safa Giray'ın **"açıklamasına"** dikkatleri yeniden çekmek isterim. Şunları söylemişti Sayın Giray: "Sahil şeridi uygulama planlı yerlerde 10, plansız yerlerde 30m olarak saptandığından, kıyıları daha iyi korumak amacıyla bu limitlerin aşılması halinde, büyük kamulaştırma sorunlarının ortaya çıkacağı düşünülerek, belirtilen ölçüler yeterli görülmüştür."

Yani, kıyıların korunmasında ölçü **"çevre ve toplum yararı"** değil, bu kuşak için ayrılabilecek **"parasal kaynak"** oluyor. Acaba, bu anlayışın sonucunda yok olan zenginlikler ve yitirilen **"toplumsal esenlik," "tasarruf edildiği"** sanılan paranın kaç katıdır?

Hesaplanabiliyor mu? ●

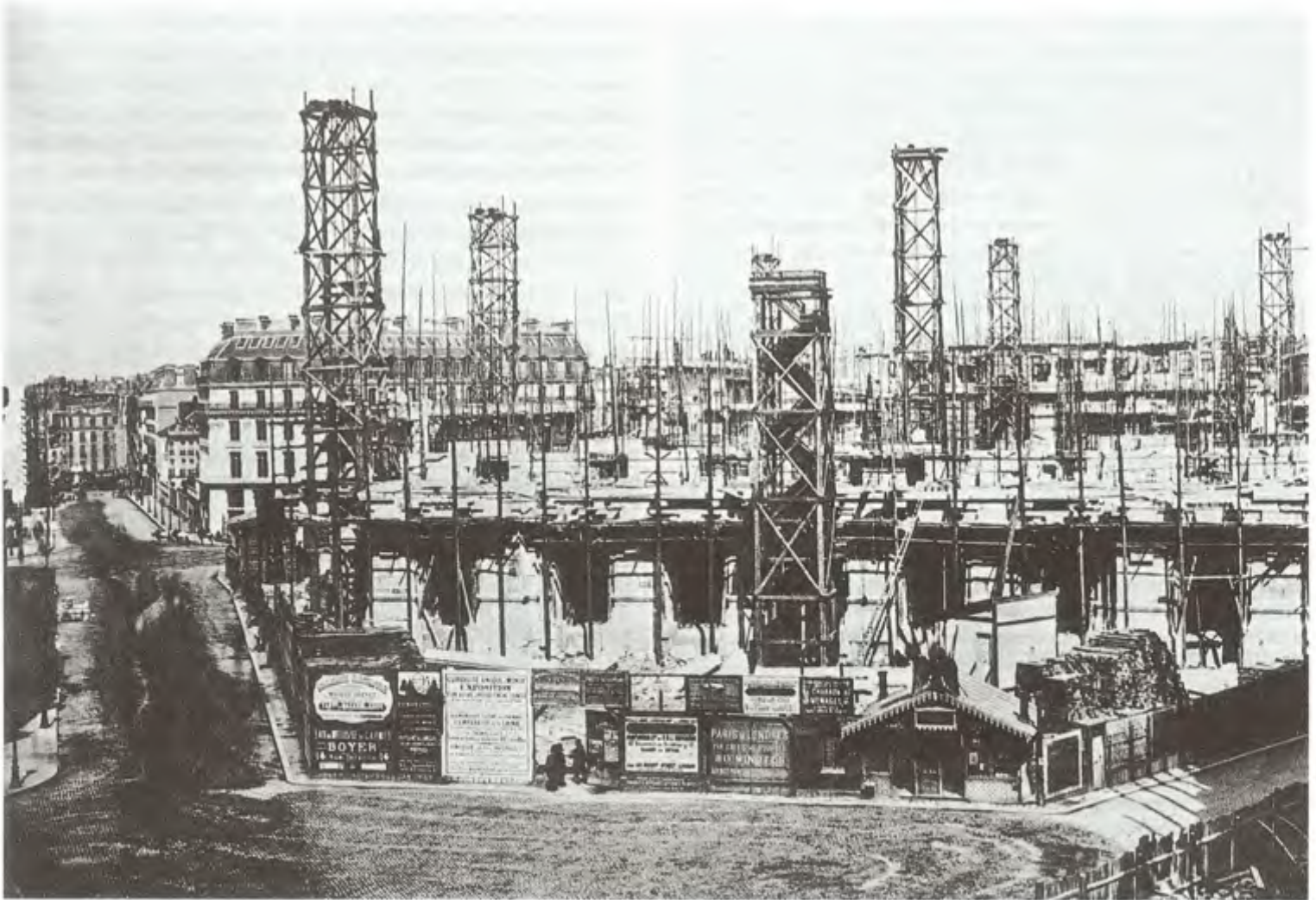
İ n ş a E d i l i r l e r k e n ...

G ü r h a n T ü m e r

Ünlü Fransız yazar François-René de Chateaubriand, "Le Génie du Christianisme" ("Hristiyanlığın Dehası") adlı kitabının bir yerinde, bir anıtın, ancak, uzun bir geçmişi varsa saygın olacağını, bu nedenle, yapılışını gördüğümüz bir tapınakta, bize olağanüstü gelecek hiçbir şeyin bulunamayacağını ileri sürer.

Çok ilginç bir sav bu. Belki bir ölçüde de doğru. Öyle ya, Ayasofya'yı Ayasofya yapan, o kocaman kubbesinin, o kocaman kubbenin örttüğü kocaman mekânının yanısıra, biraz da, geride bıraktığı 1500 yıl değil midir? Ama Chateaubriand'ın savı, bence bir ölçüde de yanlış, çünkü imparator Justinianus, o binanın yapım sürecini, adım adım, günü gününe izlemiş olmasına karşın, ona hayrandı, onun çok olağanüstü bir yapı olduğuna, çok haklı olarak inanıyordu.

Benim bu satırları yazmamın nedeni ise şu: Ben, Chateaubriand'ın tam tersine, önemli, ünlü, görkemli, saygın bir binanın, henüz bitmemişken ki, henüz bildiğimiz, tanıdığımız biçimiyle ortaya çıkmamışken ki, görünümünün çok ilginç olduğunu düşünüyorum.

Paris Operası inşa edilirken

Örneğin Ayasofya'yı, henüz kubbesi konulmamışken, dahası, duvarları henüz iki kat yükseklikteyken görebilmeyi çok isterdim. Bu, benim için çok heyecan verici bir duygu, bir düşünce. Bu, ünlü bir insanın, örneğin Einstein'ın ya da Goethe'nin, henüz anasının karnında bir ceninken ya da henüz iki buçuk yaşında bir çocukken neye benzediğini merak etmek gibi bir şey.

Ayasofya'nın, Parthenon'un, Galata Kulesi'nin inşa edildiği yıllarda, fotoğraf makinası icad edilmemişti daha. Bu nedenle de, onların öyle fotoğrafları yok. Ama tek tük de olsa, kimi eski yapıların inşaat aşamasındaki durumunu gösteren temsili çizimlere rastlanabiliyor. Örneğin, Haluk Y. Şehsuvaroğlu'nun, 1950'lerde, Cumhuriyet Gazetesi için hazırladığı, "Asırlar Boyunca İstanbul" adlı yapıtta, Rumelihisarı'nın şantiyesinin, ressam Münif Fehim tarafından çizilmiş böyle bir resmi var. Vatikan'da, S.Pietro Kilisesi'nin önündeki meydana, dikilitaşın konulmasını gösteren çizimler de var.

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve 20. yüzyılda inşa edilmiş olan birçok ünlü binanın ise, inşaat halindeki fotoğrafları çekilmiş.

Bu sayıdan başlayarak, bu ilginç belgelerden seçtiğim kimi örnekleri, bu sayfada sergileyeceğim.

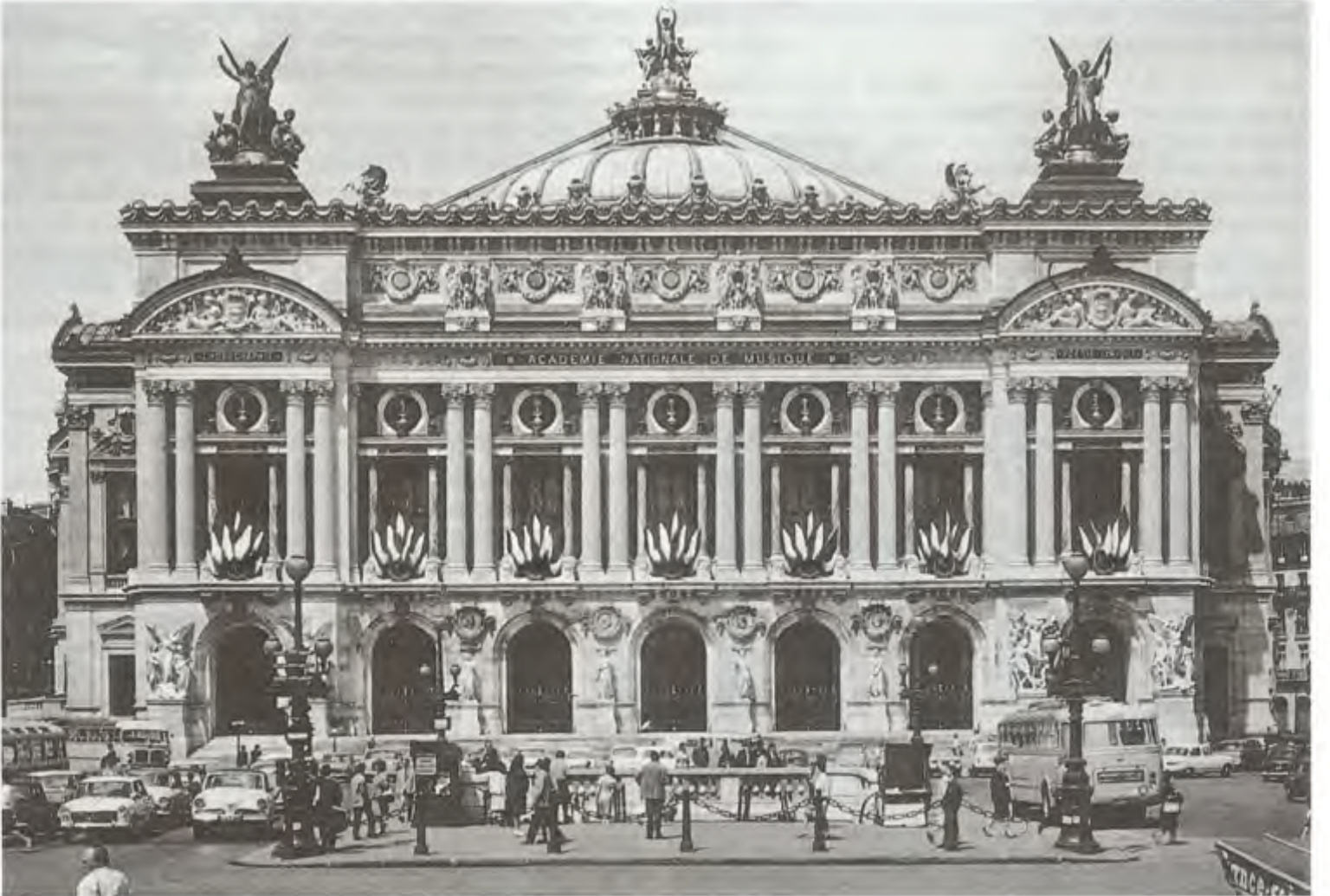
PARİS OPERASI

Paris Operası, bir mücevher gibi işlenmiş, ünlü heykeltıraş Carpeaux'nun heykelleriyle süslenmiş bir binadır. Mimarı, 1860 yılında açılan yarışmanın birincisi, Jean-Louis Charles Garnier'dir. Roma Ödülü'nü de kazanan Garnier'nin daha başka yapıları da vardır. Örneğin, Monte Carlo Kumarhanesi'nin küçük tiyatrosu onundur. Ama onun adı, daha çok Paris Operası'yla özdeşleşmiştir.

Yapımı epeyce uzun süren ve ancak 1875 yılında tamamlanan bu binanın en önemli özelliklerinden biri şudur: Bu opera binası, Crystal Palace'den çeyrek yüzyıl sonra, Eiffel Kulesi'nden ise, yalnızca 4 yıl önce inşa edilmiştir. Bilindiği gibi, adını andığım her iki yapı da, mo-dern mimarlığın öncülerindendir, köşe taşlarıdır. Garnier'nin yapısı ise, modernizme karşı, dahası, ona düşman bir mimari anlayışın ürünüdür. Ve Garnier'nin adı, mimarlık tarihine, yalnızca bu yapıyı yaptığı için değil, aynı zamanda, Eiffel'in yapımına karşı çıkan ve "Le Temps" ("Zaman") gazetesinde yayınlanan, zehir zemberek bildiriye imza attığı için de geçmiştir.

Resimlerden birinde, Paris Operası'nın bitmiş halini görüyorsunuz.

Oteki fotoğraf ise, bu binanın inşa edilmekte olduğu yıllardan kalma.

Paris Operası'nın bugünkü durumu

Bütün direnişlere, engellere korkulara inat insanlar, hayal kurmayı ve gerçekliğin öteki yüzünü tarif etmeyi elden bırakmamışlardır. İşte bu insanlar sanatçılardır.

Bu sayımızdaki sanatçı konuğumuz Mimar-Ressam Ayşe Tatarı

S Ö Y L E Ş İ : S e v g i M o l v a

Ayşe Tatarı

1951 yılında Manisa'da doğdum. İlk, orta ve lise eğitimimi İzmir'de tamamladıktan sonra Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümünü bitirdim.

Orta okulda, resim öğretmenimin teşvikiyle birçok yarışmaya katıldım, bunlardan en önemlisi "Nasrettin Hoca" resim yarışmasıydı. Kazanan resim pullara basılacaktı. Bütün Türkiye'deki okullar arasında yapılan bu yarışmada resmim 1. oldu ve pullara basıldı. Resmi hala hatırlarım. İlginçtir yıllar sonra yaptığım çalışmalarda aynı renklerle ve parçalı teknikle çalıştığım dikkatimi çekmiştir.

Lisede Fen bölümünde okudum, matematiğe, bilhassa geometriye olan merakım nedeniyle ve de resim sevgimi birleştirecek en uygun meslek mimarlık olması düşüncesiyle mimar oldum. Resimde daha hızlı yol almamı buna borçluyum.

1987 yılına kadar, değişik dallarda (kumaş desenleme vs.) çalışmaları yaptım. Moda tasarım dalında girdiğim yarışmalarda ödüller aldım. Bunlardan birini ki yarışmada yaş belirtilmemişti, (yaşlı olduğum için kaçırmışım) Beymen Acedemia yarışması 900 kişilik katılımda ilk 30 arasına girdim.

İGEDO'ya katıldım (Uluslararası Giyim Fuarı) hazırladığım dosya elbise, ayakkabı, aksesuar, kumaş gibi bütün kalemleri kapsayan bir koleksiyondu, üzerinde uzun zaman çalışmıştım. Çok beğenildi, Almanya'da Giyim fuarında Türkiye'yi tanıttak 18 Türk modacı arasında yer almak üzere davet aldım. Koleksiyonu hazırlamak için bir süre İstanbul'da kalıp, Almanya'ya gitmem gerekiyordu, evimi ve 2 ufak çocuğumu bırakamadım, çok ısrarlı uzun süre davette ısrar ettiler, üzülerek katılamayacağımı bildirdim. Bunu her zaman kaçınılmış bir fırsat diye düşünürüm.

1987 yılında Ressam, değerli Hocam Şeref Bigalı ile tanıştım, ciddi olarak resme ağırlık verdim. O bana "kızım her ne yapıyorsan bırak! Resim yap" deyince resme daha da sıkı tutundum.

Resim sanatının inceliklerini öğrenmeye çalıştım. Elim çizgi çizmeye

o kadar alışkındı ki desen ve suluboya çalışmalarında hızla yol aldım. Mimarlıkta var olan, kompozisyon, perspektif, ritm, armoni, renk şekil geometrik düzen resimde de var olduğu için bana her zaman mesleğimin faydası olmuştur. Resim zor bir sanattır, bir tuvalin içinde hesaplaşmadır, kanunları vardır, kuralları vardır, ama reçeteye yetinmek mümkün değildir, sezgi ve şahsiyet olmalıdır. Resmin bittiğini hissetmek zordur. Son sergim 10 yılın, belki de 25 yılın birikimidir. 21 yaşında genç bir mimar olarak hayata atıldığımda ressam olmayı seçeceğimi elbette bilemezdim.

Şu anda resmin dışında; Beymen mağazasının dekoratörlüğünü yapıyorum, mobilya vitrinlerini düzenliyorum. Modayı, dekorasyonu, mimarlığı resimle birlikte yaşıyorum, bunların birbiriyle ilişkisini, çok yakın ilişkisini izah etmek mümkün, güzel bir elbise, güzel bir koltuk ve bina ve resim hepsi de estetik kurallarla hayatta kalırlar. Aristo felsefesinden beri bu böyledir. Güzel olan, "doğru nisbetlenmiş olduğu için güzeldir."

Resimlerim, "renkçi, ekspresyonist, kübist" çalışılmıştır. Son sergimde daha çok pencereden sokakları, ağaçları çeşitli biçimlerde resmettim, zaman zaman eşyanın geometrik biçimini, evin herhangi bir köşesinden alıntılarla kompozisyona dönüştürdüm.

Yaşantınızda gidilen gidilmeyen yollar var, bazen kullanılmamış yolları olanakları araştırmak için geri döneriz. Siz mimarsınız, resim hayatınız nasıl başladı. Mimar olmanın yararları oldu mu?

Sevgi Hanım, ne güzel bir cümle ile hayatı özetlediniz, gidilen-gidilmeyen yollar; Mimarca ifade etmek gerekirse, "hayatın ne yazık ki eskizi yok" bir defaya mahsus, doğru ya da yanlış; keşke tashihi olsa. O zaman gidilmemesi gereken yollara sapmazdık.

Sorunuzu yineleyelim, gidilen ya da gidilemeyen yollara gelince; benim kendi yaşamımda gidilemeyen çok yol olmuştur, birçoğunun başında uzun uzun düşünmüşümdür ama "mimar olmak" benim küçük bir çocuk olduğum günlerde tek hedefim olmuştur. Bu arzu edilerek gidilen yolda, daha doğrusu amaçta karşıma gidilemeyen yollarda çıkmıştır. İyi resim yaptığımı hocalarım söylerlerdi, yarışmalarda dereceler, mansiyonlar alırdım ama ressam olmayı doğrusu, hayal etmezdim. Ben matematik, geometriyi de seviyorum hepsi bir arada olsun diye düşünürdüm. O nedenle bana "mimarlık" ideal gelmiştir.

Resim hayatınız nasıl başladı diyorsunuz.

Resim hayatım hep vardı, genellikle öyle söylenir. Ama ciddi olarak başlamasına gelince, "Ressamca düşünmeyi" Şeref Hoca (Bigalı) ile sabırla çalıştığım on yılın sonunda öğrendim. Konu derinleştikçe, hiçbir şey bilmiyorum. Tanım ben ne yapıyorum... Yoksa bu yoldan

dönmeli miyim? deyip çok geceler ağlamışım. Samimi söylemek gerekirse resim yapanlar ve de ressamlar alınmasınlar, ressam olmak çok zor, öyle birçok insanın zannettiği gibi insan resim yaparak mutlu olmuyor, müthiş enerji kaybediyor, savaş veriyor, dizginleri sıkı tutsanız bir türlü, gevşek bıraksanız bir türlü. Evet, herşeye rağmen mimar olmanın faydası çok... Alt yapı denilen birşey var tabii...

Bir ressam "resim yapmak benim için nefes almak, haykırmak, bazende şarkı söylemek gibidir" demiş. Resim yapmazsam ateşimi rengimi kaybediyorum diye devam etmiş. Sizce resim yapmak nedir?

Bu ressam güzel söylemiş Sevgi Hanım; hayatımın gidilemeyen yollarından biri de müziktir. Gitar çalıp, şarkı söylemek, gençlik yıllarımda bir yandan da bu işlerle uğraşmışımdır. Vazgeçmeseydim kimbilir bugün belki de sahnede ydım. Şaka bir yana, şarkı söylemekte, bir enstrüman, çalmakta harika birşey... ya da resim yapmak.... Sonuçta, Tanrının insana verdiği en yüce vasfı insanın ister bizzat ister dolaylı olarak yaşaması, hissetmesi muhteşem bir şey.

Sorunuzu yineleyelim, "Sizce resim yapmak nedir diyorsunuz.

Resim yapmak bir savaştır, bana göre, her zaman her savaşı kazanamazsınız, yenilmek zor gelir, bazen yenilgi çok ağır gelir, bozguna uğrarsınız, öyle bitik çıkarsınız ki savaştan, hayatınızdan bezersiniz. Ama yepyeni bir heyecan, size yeniden doğuştur, herşey unutulur... İşte böyle fırtınalar yaşanır sanatta...

Sanatçının eseri genellikle iç dünyasının cisimleştirilmesidir. Bir başkasını bu dünyaya çekmeyi umar, paylaşmak ister. Bunun gerçekleşmesi bile, dünya ile beraberliğin kısa anları bu çabalara değer.

Bu konuda neler diyeceksiniz?

Çok doğru Sevgi Hanım, bir çok sanatçının eserlerinde iç dünyaları hissedilir. Ressamların, kompozitörlerin eserlerinde, acıları, sevinçleri, gittikleri, ülkeler kısacası yaşamlarının bir çok anı ve anıları derin izler bırakır ve ifade ettiğiniz gibi iç dünyaları cisimleştirilir.

Zaman zaman duygulanma o kadar yoğun olur ki izlerken gözyaşlarımızı tutamayız, bilhassa sahne sanatlarında bu çok yoğun hissedilir hele operada... Yine müzikle bağlıyorum, sanat denilince ayırmak mümkün olamıyor.

Sanatçıya gelince, tabii ki paylaşmak ister, sanat toplumu içindir,

Dünya ile beraberliğin kısa anları bu çabalara değer diyorsunuz; tabii ki değer yoksa, ne için yaşıyoruz ki hayatı yaşamaya değer kılan, insanı insan yapan sanat ve kültürdür. Bunlar bizim hayattan daha çok zevk almamızı sağlar.

Sanatçının kendi yarattıklarına dönerek, yaratıya kaynaklık eden nedenleri yaşantı ve dürtüleri bilmesi ve anlatabilmesi kolay değil aslında. Siz anlatabilir misiniz?

Sorunuza açıklık getirebileceğimi sanıyorum;

Sanatçıların birçoğunun yaşamının ne denli zorluklarla geçtiğini, ruh sağlıklarını bozacak kadar fırtınalar yaşadıklarını hepimiz biliyoruz. Hayat zor, sanatla beraber yaşamak daha da zor, sanatçı en büyük sınavı ve savaşı kendi benliğinde yaşar.

Yaratıya gelince, fırtınalar yaşanan zorluklar sanatın kıvılcımıdır. İnsan herşeyden önce kendi karakteriyle yaşar, izlenimler, tezahürler hep ona bağlıdır. Yaratı da bu bağlamda gerçekleşir.

Resmin en önemli iki organı el ve göz, göz çoğu zaman iradenin dışında...ama el iradenin altında olabilir. Siz resim yaparken her noktada bilinçli misiniz? İradenin dışına çıkıyor musunuz?

Çiçekler, yağlıboya

Natürmort

"İrade" yaşamda en zor kelime! Kişilik özelliği olarak iradem oldukça kuvvetlidir. Sanatta iradeye gelince "sanatın kaideleri, kanunları vardır, gelişigüzel sanat olmaz, bu Aristo'dan ben böyledir. Biz ona kendi bilgimizi tekniğimizi geliştirip, şahsiyetimizi de ekleyebilirsek "Sanatçı" adını taşıyabiliriz.

Kısaca; gözümüz ve elimiz her ikisi de uzun çalışma ve terbiyenin sonucu olarak irade dışı çalışmaya başlar, el doğru olanı çizer, göz doğru olanı görür ve seçer. Bu ikilinin müşterek çalışmasının yanısıra, akıl ve zeka da işin içine girerse işte o zaman istenilen neticeye "eğer istidat var ise" ulaşılır.

Sonuç olarak; Ben resim yaparken irademin dışına çıkar mıyım?

Elim ve gözümün yılların tecrübesiyle, bir noktaya gelmiş olduğunu sanıyorum. Aklim ve zekam bu ikiliye eşlik edebiliyorsa, irademin dışına çıkmıyorum demektir. Ama sanatı bu kadar katı tanımlamak ona, haksızlık etmek olur. Sohbetimizde de az önce değindiğim gibi, insan ruhunun fırtınaları heyecanları olmadan sanat olur mu? Öyleyse bu hassas teraziyi dengede tutmak ne kadar zor.

Konularından, tarzından etkilendiğiniz kişilerden biraz bahsedelim isterseniz.

Konularından, tarzından etkilendiğim kişilere gelince çocukluğumdan beri, Picasso. Ailem resim, sanat sever bir aile olduğu için evde her zaman bu tür kitaplar ve reproduksiyonlar bulunurdu (göz terbiyesi) Resimle daha çok ilgilenmeye başladığımda, bunlara Paul Klee, Braque, Matisse eklendi. Yenilerden Kitaj da beni etkilemiştir.

Sergi açmak birikim ürünüdür. Sorgulayıcı bir paylaşma, düz bir paylaşma değil. Ve böyle kişisel sergi açanların yüreklerinde, söylenecek sözler vardır öyle değil mi?

Sergi, sanatçının sözleridir, söylemek istedikleridir. Benim sergi anlayışıma göre, söylemek istediklerim plastik ifade ile söylenir. Gizli bir geometrik düzenleme vardır. Endişem, daima "plastik endişe"dir. Hiçbir zaman manevi bir deyiş, mecazi bir ifadeyi hedeflemem, "Resmin mesajı yoktur" çünkü resim plastik sanatlara dahildir.

"Sanatçı borçlu doğarmış" bizim için çok uygun bir cümle. Siz başka etkinliklerle de içiçesiniz, sanatçının yaşadığı zorluklar neler?

Sanatçı topluma birşeyler vermek isteyen kişidir. Sanat elle tutulan, somut bir hadise değil. O yüzden ne kadar değerli, ne kadar değersiz bunu tesbit edecek bir merci yok. Kaide ve kuralları

olmasına rağmen, maalesef bunları bilen ya da bilmek zorunda olanlar azınlıkta. O nedenle ülkemizde bu iş daha da zor.

Sanatı öğrenmek; maalesef sadece okullarda mümkün olamıyor, bazen aile, bazen kişisel çaba... Etrafa bakmayı bilmek önemli... "Tabiat en büyük hocadır" der değerli hocam Şeref Bigalı.

Evrende herşey bize söylenmiş. Sistem; renkleri kontrastları, armoniyi, ritmi herşeyi önümüze seriyor. İnsanoğlu bunları farketmeli, sanat buradan doğuyor, bu şifreyi çözmek aslında şifre bile değil, önümüze ayan beyan serilmiş.

Sanatçının en büyük zorluğu toplumun beğenisine hem hizmet etmek hem de etmemek gibi ikilemden kaynaklanıyor. Herkesin beğendiği sanat, sanat olmaktan çıkar, banal olur. Hiçbir şey herkese göre güzel olamaz, olur ise üzerinde tartışılmaya dahi değmez, sonuçta "sanat eseri" olmaz.

Kalıcı olan doğru olandır, emek verilir. Gelecek için geçmişi çok iyi tanımak şarttır.

Hal böyle olunca sanatçının işinin nedenli zor olduğu sanırım açıklanmış oluyor (çağdaş olmak da ayrı bir parantez, sohbeti uzatıp sizi sıkamak istemiyorum) parantezi kapamış olmama rağmen bir cümle eklemekten geçemeyeceğim.

"Sanatta, çağdaş olmak" çok önemlidir, resimde; örnek; bir Leonardo eseri gibi resim yaparsınız, ama bugün için değerli değildir, çağının kıymetini taşır.

Yaratma dışında yaşamda aranması gerekli şey nedir?

Yaratma dışında yaşamda aranması gereken... Bu herkese göre değişir. Kimine göre aşk, heyecan, kimine göre aile çocuk çocuk.

Benim içinse denge. Herşey dengede olursa sistem doğru çalışır. Sanatta ve her yerde, güzellikte ailede, arkadaşlıkta daima denge ararım ve de hissetmek "sevgiyi, aileyi dostları, sanatı, dünyayı herşeyi birarada tutabilmek".

Size çok teşekkür ediyorum.

Sevgili Sevgi Molva ilginç sorularınız hoşuma gitti. Sohbet için ben size çok teşekkür ederim.

